

3.1. የዘመናዊ ት/ቤቶች ግንባታ (1901)

የቅዱስ ገብርኤል ወንድሞች ማኅበር አለቃ ወንድም ስፕርያኖስ ከብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ጋር ማኅበራቸውን ለማቋቋምና ት/ቤታቸውን መርቀው ለመክፈት ከፈረንሣይ እስከ ጅቡቲ ሄደዋል። ትምህርት ቤቱም አንደኛ ደረጃና የሙያ ት/ቤት ነበር። ት/ቤት እንዲከፍቱ አስፈላጊውን ፈቃድ የሰጣቸው አዲሱ የጂቡቲ ገዢ ሚስተር ቦር ነበር። ከብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ጋር የሄዱት ሁለት ወንድሞች ማለት ወንድም ካፕሬና ወንድም አልባን የመጀመሪያዎቹ የካቶሊክ ት/ቤት ድሬክተሮች ሆኑ። ት/ቤቱም ተመርቆ የተከፈተው በ1901 ዓ.ም. በፕሮ ወር መጨረሻ ነበር።

ያም ት/ቤት የተከፈተው እዚያ ነዋሪ ለነበሩት እውሮጳውያንና ለሀገሩ ተወላጅ ክርስቲያኖች ነበር። ለት/ቤቱ ድጋፍ ይሰጡ የነበሩትም አሊያንስ ፍራንሴዝና የፈረንሣይ መንግሥት ነበሩ። ት/ቤቱ ለአዲሱ የኦሮሞ ሀገረሰብነት ጳጳስ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የመጀመሪያ ድርጅታቸው ነበር። ት/ቤቱንና የወንድሞችን መኖሪያ ሠርቶ ያስረከበው ከአዲስ አበባ-ጅቡቲ የተዘረጋውን የባቡር ሐዲድ የሠራው የፈረንሣይ ኩባንያ ነበር።

እስከ 1922 ዓ.ም. ድረስ ወንድም አልባንና ወንድም ካፕሬ የጅቡቲን የካቶሊክ ት/ቤት በተሳካ መልኩ አስተዳድረው ነበር። ከዚያ በኋላ ግን ት/ቤቱ በመንግሥት ተወርሶ በወንድሞች ምትክ ሌሎች ተራ አስተማሪዎች ተመደቡ። ት/ቤቱን በመንግሥት ሥር ለማድረግ ከ1922 ዓ.ም. ቀደም ብሎም ተሞክሮ ነበር። ግን ሕዝቡ ስለ ተቃወመ እስከ 1922 ተግባራዊ ሊሆን አልቻለም ነበር። በተመሳሳይ መልኩ የቅኝ ግዛቱ ሕዝብ የድጋፍ ድምፅ ሰጥቶ ቢሆን ኖሮ የካቶሊክን ትምህርት አሰጣጥ በመቃወም ሚስተር ሊፕማን ያሳለፉት ውሳኔ አይሳካም ነበር።

ሌላው ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ እንደገና ያዋቀሩት የሐረርን አንደኛ ደረጃ ት/ቤት ነበር። ት/ቤቱ የተሠራውና የተስፋፋው ከ1882 እስከ 1900 ዓ.ም. ባለው ጊዜ ነበር። ተማሪዎቹ በሙሉ ወላጅ የሌላቸው ልጆች ነበሩ። እነዚያ ልጆች ከ1888 እስከ 1892 ዓ.ም. በኢትዮጵያ በተከሠተው ታላቅ ረሀብ ጊዜ በብፁዕ

አቡነ ካሻን የተሰበሰቡ ነበሩ። በመጀመሪያ ትምህርት ይሰጥ የነበረው በኢትዮጵያ ብሔራዊ ቋንቋ በአማርኛ ሲሆን አሰጣጡም መደበኛ መልክ አልነበረውም። ነገር ግን ት/ቤቱ የማስተዳደር ኃላፊነት ለቅዱስ ገብርኤል ወንድሞች ከተሰጠበት ከ1901 ዓ.ም. ጀምሮ ዘመናዊ የትምህርት ፕሮግራም ተጀመረ።

የሐረር ካቶሊክ ሚሲዮን ት/ቤት በደንብ በማስተማር ዘዴ በተካኑ በቅዱስ ገብርኤል ወንድሞች በመመራቱ በጣም ቀልጣፋና የተዋጣለት ሆነ። ከአሩት ዓመታት ትምህርት በኋላ በዕድሜ ከፍ ያሉት የት/ቤቱ ተማሪዎች በተለያዩ ኤምባሲዎች፣ ባንኮች፣ ፖስታ ቤቶች፣ ባቡር መስመሮችና በአንዳንድ የንግድ ማዕከሎች በአስተርጓሚነት ይቀጠሩ ጀመር። በዚህ ዐይነት የመጀመሪያዎቹ ተማሪዎች የካቶሊክ ሚሲዮን ት/ቤትን ዝና ከፍ አድርገውት ነበር። ኋላም አንዳንዶቹ የፖስታ ቤቶችና የኢትዮጵያ ጉምሩክ መ/ቤቶች ድሬክተሮች ሆነው ነበር። ተማሪዎቹ በልጅነታቸው ጠለቅ ያለ ክርስቲያናዊ ዕውቀት የተሰጣቸው ስለ ነበሩ በጣም ጥሩ ክርስቲያኖች ነበሩ። ከፍ ያለ አገልግሎትም ለካቶሊክ ሚሲዮን አበርክተዋል።

በ1908 ዓ.ም. በገጠማቸው የኢኮኖሚ ችግር ምክንያት ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የቅዱስ ገብርኤል ወንድሞች ወደ ሀገራቸው እንዲመለሱ አደረጉ። በ1918 ዓ.ም. አልጋወራሽ ተፈሪ የቅዱስ ገብርኤልን ወንድሞች እንደገና ወደ ኢትዮጵያ አስጠርተው የሚያስፈልጋቸውን መኖሪያ ቤትና ሌሎችንም የሚያስፈልጉአቸውን ነገሮች ሁሉ ሰጧቸው። አዲሱም ት/ቤት ለኃይለሥላሴ አባት መታሰቢያነት የራስ መኩንን ት/ቤት ተብሎ ተሰየመ።

የራስ መኩንን ት/ቤት የሁሉም ሃይማኖት ተከታዮች የሚማሩበት ስፍራ ሆነ። ወንድሞችም ማገኛውንም ተማሪ ማለትም ካቶሊክ፣ ኦርቶዶክስ፣ እስላም እንዲሁም ሃይማኖት የለሹንም ሁሉ ያለምንም ልዩነት ይቀበሉ ነበር። ነገር ግን ሁለት ወንድሞች የሃይማኖት ትምህርት እንዲያስተምሩ ፈቃድ ተሰጥቶአቸው ነበር። የሐረር ካቶሊክ ሚሲዮን ት/ቤት የቀድሞ ተማሪዎችም ትምህርታቸውን ለመቀጠል በአዲሱ ራስ መኩንን ት/ቤት ገቡ። የራስ መኩንን ት/ቤት የተሟላ አገልግሎት መስጠት የቻለው ጣልያን ኢትዮጵያን በያዘበት ወቅት ነበር። ይሁን እንጂ ጣልያኖች ከኢትዮጵያ ሲወጡ ለተወሰነ ጊዜ ተዘጋ። ምክንያቱም ከት/ቤቱ መምህራን አብዛኞቹ ጣልያኖች ነበሩ።

3.2. የቅዱስ አንጦንዮስ የሥጋ ደዌ ሕሙማን ማዕከል ምሥረታ (1902)

ብፁዕ አቡነ ከዥን የሥጋ ደዌ ሕሙማን ማዕከል በሐረር ለማቋቋም የቆየ ሐሳብ ነበራቸው። ያም ሐሳብ የተቀረፀባቸው በጣም ድሆች የነበሩ እያሌ የሥጋ ደዌ በሽተኞች በሐረር ዙሪያ ምግብና ሌሎች ነገሮች ሲለምኑ በማየታቸው ነበር። ይሁን እንጂ ብፁዕ አቡነ ከዥን ያንን ዓላማቸውን በተግባር ሳይተረጉሙ በ1899 ዓ.ም. ሞቱ። የእርሳቸው ምኞት ተፈጻሚ ይሆን ዘንድ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የሥጋ ደዌ ሕሙማን ማዕከል አቋቋሙ።

የብፁዕ አቡነ ከዥን ዕቅድ ራስ መኩንን ያውቁ ስለ ነበር ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ዕቅዱን ተግባራዊ እንዲያደርጉ በመፍቀድና በማበረታታት ለማዕከሉ ግንባታ የሚሆን ቦታ ሰጧቸው። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶም ወዲያውኑ በ1901 ዓ.ም. አብረዋቸው ወደ ሐረር ከመጡት አዳዲስ ሚሲዮናውያን መካከል አንዱ የነበሩትን አባ ማርያም ቤርናርድን የፕሮጀክቱ ድሬክተር አድርገው ሾሙአቸው። የማዕከሉ ግንባታ በመጠናቀቅ ላይ በነበረበት ወቅት አባ ማርያም ቤርናርድ ለሥጋ ደዌ በሽተኞች ሕክምና መስጠት ጀምረው ነበር። በዚያን ወቅት የመጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ ማኅበር አባል የነበሩት ሲስተር ማርያምና ሲስተር አደልትሩድ ረዳቶች ሆነው ይሠሩ ነበር። ሥራው ሲጀመር በጣም አስቸጋሪ ነበር። ምክንያቱም በሽተኞቹ አባ ማርያም ቤርናርድም ሆኑ ረዳቶቻቸው ምንም ዓይነት በጉ ተግባር እንደ ፈጸሙላቸው አይቆጥሩም ነበር።

አባ ማርያም ቤርናርድ ከአካባቢው ሠራተኞች ጋር ሆነው ግንባታውን ጀምረው በአንድ ዓመት ውስጥ አጠናቀቁ። ሕንፃው የበሽተኞች መታከሚያ ክፍሎች፣ መመገቢያ አዳራሽ፣ መድኃኒት ቤት፣ ምክር የሚሰጥበት ክፍልና ጸሎት ቤት ነበሩት። ለማዕከሉ በጣም ቅርብ በሆነ ቦታ ደግሞ ሕይወታቸውን ሙሉ የሥጋ ደዌ በሽተኞችን ለማገልገል ለወሰኑት ሲስተሮች መኖሪያ ቤት ተሠርቶ ነበር። በተጨማሪም ሠላሳ ትናንሽ ጎጆዎች በማዕከሉ ዙሪያ ተሠርተው በጣም ለታመሙና የቅርብ ክትትል ለሚያስፈልጋቸው የሥጋ ደዌ ሕሙማን መኖሪያነት ያገለግሉ ነበር።

አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ከፋ ከመሄዳቸው በፊት በሰኔ 13 ቀን 1902 ዓ.ም. ማዕከሉን መርቀው ከፈቱና የፓዶቫው ቅዱስ አንጦንዮስ የሥጋ ደዌ ሕሙማን ማዕከል ብለው ሰየሙት። ራስ መኩንን በሀገር ውስጥ እንደ ማኅበሩ የበላይ ጠባቂ ይታዩ ስለ ነበር ከዋነኞቹ የማዕከሉ ደጋፊዎች አንዱ ነበሩ። የሥጋ ደዌ ሕሙማኑ ከሕክምና ሥራው ጎን ለጎን መደበኛ የሃይማኖት ትምህርት ያለ ምንም ተቃውሞ ይከታተሉ ነበር። ማዕከሉ ከተቋቋመ ከጥቂት ወራት በኋላ ብዙ የሥጋ ደዌ ሕሙማን ለመጠመቅ ጥያቄ አቀረቡ። ባጭር ጊዜ ውስጥ ማዕከሉ አነስተኛ ቁምስና ሆነና የፓዶቫ ቅዱስ አንጦንዮስ ቁምስና ተብሎ ተሰየመ። በ1902 ዓ.ም. የተጀመረው የአባ ማርያም ቤርናርድና የረዳቶቻቸው አገልግሎትም ግቡን መታ። የመጀመሪያዎቹ ሕሙማን የክርስትናን እምነት መቀበል ሌሎች ብዙ ሕሙማን ተመሳሳይ እርምጃ እንዲወስዱ መልካም አብነት ሆኖአቸው ነበር።

ማዕከሉ በይፋ ከተከፈተ በኋላ አባ ማርያም ቤርናርድ ሁለት ቅንና ታማኝ ረዳቶች አገኙ። እነሱም አባ ቤርናርድንና ወንድም ቴኦቲሞ ነበሩ። ወንድም ቴኦቲሞ እስከ ዕለተ ሞታቸው ማለት እስከ ጥቅምት 18 ቀን 1917 ዓ.ም. ድረስ ለሥጋ ደዌ ሕሙማን የሕክምና አገልግሎት ሲሰጡ ቆይተው ነበር። ቀደም ብሎ እንደ ተመለከትነው ከሕሙማኑ ጋር መሥራት በመጀመሪያ ላይ በጣም አስቸጋሪ ነበር። ቅን አገልጋዮች የነበሩት ሚሲዮናውያን መልካም ተቀባይነት አላገኙም ነበር። እንዲያውም አሉታዊ ድርጊቶችና ምስጋና ቢሰነት ገጥሞአቸው ነበር። ይሁን እንጂ ከአራት ዓመት ባነሰ ጊዜ ውስጥ ከአንድ መቶ ሃምሳ በላይ የሚሆኑ እስላሞች የነበሩ የሥጋ ደዌ ሕሙማን ካቶሊኮች በመሆናቸው በወቅቱ ለነበሩት ሚሲዮናውያን ታላቅ መጽናናት ሆኖላቸው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በኅዳር 21 ቀን 1930 ዓ.ም. ከሐረር ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለአባ ሚልኪዮር ዴ ቤኒዛ በጻፉት ደብዳቤ ለሰላሣ ዓመታት አገልግሎት በመስጠት ላይ ለነበረው ለሐረር የሥጋ ደዌ ሕሙማን ማዕከል አንደ ተባባሪ ሆኖ የሚሠራ ዶክተር ማግኘታቸውን ገልጸው ነበር። የዶክተሩ ስም ዮሐንስ ፌሮን ሲሆን የተላከው ከፓሪስ ሕክምና ፋክልቲ ነበረ። ዜግነቱም ፈረንሣዊ ነበረ። ድሆች የሆኑትን የሥጋ ደዌ ሕሙማን በተገቢው ለመንከባከብ ይቻል ዘንድ የሕክምና ዶክተር አስፈላጊነት ከረዥም

ጊዜ በፊት ጀምሮ በግንዛቤ ውስጥ ነበረ። ዶክተር ፌሮን ወደ ሐረር የመጣው በተለይ የሥጋ ደዌ ሕሙማንን ለማገልገል ልዩ ትኩረት በመስጠቱ ነበር።

ዶክተር ዮሐንስ ፌሮን ወደ ኢትዮጵያ ለመምጣት ከፓሪስ ከመነሣቱ አስቀድሞ የፓሪስ አውራጃ ካፑቺኖች አለቃ አባ አሎይ ሱባኤ አስገብተውት ነበር። ከዚያም ሌላ ቤተሰቡ ሀብታም ስለ ነበር ለጉዞው የሚያስፈልገውን ወጪ ከሚሊዮን አልወሰደም ነበር። እንዲያውም በብዙ መንገዶች ለሚሊዮናውያን ድጋፍ ሰጪ ሆኖ ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በደብዳቤአቸው እንደ ገለጹት ዶክተር ዮሐንስ ፌሮን ወደ ሐረር እንደ ደረሰ በሥጋ ደዌ ሕሙማን ማዕከል ውስጥ ከማዕከሉ ድሬክተር ከአባ ቻርልስ ጋር ለአንድ ወር ያህል ባንድነት ኖሮ ነበር። በ1930 ወደ ሐረር ሲመጣ የዶክተር ዮሐንስ ፌሮን ዕድሜ 39 ነበረ። ሥራውን በተሳካ ሁኔታ ለመወጣት ይቻለው ዘንድ ላለማግባት ወስኖ ነበር። ሐረር ከመጣ በኋላ በትርፍ ሰዓቱ ስለ ሥጋ ደዌ በሽታ መንሥኤዎች በጥልቀት ያጠና ነበር። ምክንያቱም ከበሽታው ኤክስፐርቶች ጋር በምርምር የሙከራ ሥራ ለመተባበር ስለ ፈለገ ነበር። ከብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ደብዳቤ እንደምንገነዘበው ዶክተር ዮሐንስ ፌሮን ወደ ሐረር ከመጣ በኋላ የቅዱስ እንጦጽብ የሥጋ ደዌ በሽታ ማዕከል ሁኔታ በጣም ሊለወጥ ችሏል።

4. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶና የላዛሪስት ሚሊዮን

በሐምሌ 20 ቀን 1900 ዓ.ም. በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ጽ/ቤት የፈረንሣይ ጉዳይ ኃላፊ የነበሩት ሚስተር ኖቪን ከሮም ለፈረንሣይ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ለሚስተር ደልካሴ በጻፉት ደብዳቤ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በአብሲኒያ ሌላ ሀገረስብከት ለማቋቋም ዝግጅቱን አጠናቆ እንደ ነበረ ጠቋሚ ነገሮች እንዳገኙ ገልጸው ነበር። አዲሱ ሀገረስብከት የሚያጠቃልለው ኤርትራ ለአፄ ምኒልክ የለቀቀቸውን ግዛትና የንጉሠ ነገሥቱን ሰሜናዊ ግዛቶች እንደ ነበረም ጠቅሰው ነበር። የአዲሱ ሀገረስብከት ሐዋርያዊ አገልግሎት የሚመራው በፈረንሣይ ላዛሪስቶች መሆኑንም ገልጸዋል። ጄኔራል ባራቲየሪ እስካባረራቸው ድረስ ማኅበሩ በዚያን አካባቢ ሚሊዮናዊ ሥራ አደራጅቶ እንደ ነበረም ገልጸው ነበር።

በተጨማሪም አባ ኩልቦ የተባሉ ካህን የአዲሱ ሀገረስብከት ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ ሆነው ሊሾሙ እንደሚችሉም በደብዳቤአቸው አመልክተው ነበር።

በግንቦት 20 ቀን 1901 ዓ.ም. በቅድስት መንበር የፈረንሣይ አምባሳደር ለፈረንሳይ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ከሮም በጻፉት ደብዳቤ የአብሲኒያና የኦሮሞ ሀገረስብከቶች ክልል ካርዲናል ፓሮኪ ባቀረቡት ሪፖርት መሠረት የተወሰነ መሆኑንና አባ ኩልቦ በአዲስ አበባ አካባቢ በመኖር ሌሎች ጣቢያዎች እንዲያቋቁሙ ሥልጣን የተሰጣቸው መሆኑንም ገልጸው ነበር። የሚቋቋሙት የሚሊዮን ጣቢያዎች በሚስተር ላጋርድ ኃላፊነት ሥር እንደሚሆኑም ጠቅሰው ነበር።

በማያያዝም የካፑቺን ማኅበር በዚያ አካባቢ የነበረውን የሐዋርያዊ አገልግሎት ኃላፊነት እንደሚያቋርጥና የሀገር ተወላጅ ካቶሊክ ካህናትም በላዛሪስት ማኅበር አለቃ ሥር ሆነው እንደሚሠሩ ገልጸው ነበር። የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አስፈላጊውን ዝግጅት ካጠናቀቀ በኋላ አባ ኩልቦ በኅዳር 1901 ወደ አዲስ አበባ እንደሚመጡ አመልክቶ ጊዜውን የወሰነው በኢትዮጵያ የፈረንሣይ ቆንሲል ሲሆን ከአፄ ምኒልክ ጋር ከተስማማ በኋላ እንደ ነበረም ገልጸው ነበር።

በሐምሌ 9 ቀን 1901 ዓ.ም. ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለነበሩት ለካርዲናል ሚኤቺስላሴ ሌዶ ችውስኪ የካፒቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ የአንደርማቱ አባ ቤርናርድ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶና የኦሮሞ ሀገረስብከት አለቃ የነበሩት አባ ኢያቂም አባ ኩልቦ የሚያደርጉትን የማስመሰል ተግባር በመቃወም ቀደም ብለው የጻፉአቸውን ደብዳቤዎች በግምት ውስጥ እንዲያስገቡላቸው ተማጥነውላቸዋል። በዚያው ደብዳቤ የኦሮሞ ሀገረስብከት በይፋ እንዲመሠረት በግንቦት 4 ቀን 1846 ከርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት በተጻፈው ደብዳቤ መሠረት ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አቋማቸውን ያረጋገጡ መሆናቸውን ጠቅሰው ነበር። የኦሮሞ ሀገረስብከት የኦሮሞ ሕዝቦች የሚኖሩባቸውን አካባቢዎች በሙሉና የአብሲኒያን ደቡባዊ ክፍሎች ጭምር ያጠቃልላል ነበር።

በሐምሌ 17 ቀን 1901 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ ጸሐፊ ለነበሩት ለቴርሶርዮው አባ

ቀሌሜንጦስ አንድ ደብዳቤ ጽፈው ነበር። በዚያ ደብዳቤአቸው በላዛሪስት ሚሲዮናውያንና በእሳቸው መካከል ችግር እንደ ተነሣ ጠቅሰዋል። የችግሩም ዋና ምክንያት የካፑቺንና የላዛሪስት ሚሲዮናውያን የሐዋርያዊ አገልግሎት ክልል በግልጽ ባለመወሰኑ መሆኑን ጠቁመዋል። የላዛሪስት ማኅበር በአዲስ አበባና በአካባቢው ወንጌል ለመስበክ ፈቃድ ያገኘው ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ነበር። ስለዚህም የሰበካዎቹ ድንበር እንደገና በትክክልና በግልጽ በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት እንዲታይና እንዲወሰን ብፁዕነታቸው ጠይቀው ነበር። በተጨማሪም የላዛሪስት ማኅበር አለቃ የነበሩት አባ ኩልቦ ሁለት ማዕከሎችን ለመክፈት እቅድ እንደ ነበራቸውም ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አመልክተው ማዕከሎቹም የሚከፍቱት በጅቡቲና በሐረር መሆኑንም ገልጸው ነበር። በጅቡቲ ለሚከፈተው ማዕከል የፈረንሣይ መንግሥት እስከ ተስማማ ድረስ ብፁዕነታቸው እንደማይቃወሙ ገልጸው በሐረር ለመክፈት የታቀደውን ግን ፈጽሞ እንደማይቀበሉት በጥብቅ አስታውቀው ነበር።

እንደ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐሳብ በሐረር የላዛሪስት ማኅበር ማዕከል መክፈት ለወደፊቱ የካቶሊክ ሚሲዮናዊ አገልግሎት አደገኛ ይሆናል። ስለዚህ ለካቶሊክ እምነት በጣም አሳሳቢ የሆነውን ጉዳይ ሮም በደንብ አጣርታ እንድታስተካክል ጠይቀው ነበር። የማዕከሉ መክፈት ዜና በሐረር አካባቢ አስቀድሞ የተሰራጨ መሆኑን ጭምር በደብዳቤአቸው ገልጸው ነበር። ከአፄ ምኒልክ መኳንንት መካከል አንዱ በሐረር የላዛሪስት ሚሲዮን ማዕከል መክፈት ወደፊት በኢትዮጵያ ውስጥ ለሚካሄደው የካቶሊክ ሚሲዮን አገልግሎት መጥፎ አጋጣሚ ሊሆን እንደሚችል ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ገልጸ ነበር። የዚህ ስጋት ምክንያትም ላዛሪስቶች ወደ ሐረር ቢገቡ ቀደም ሲል በትግራይ እንደ ተደረገው ሁሉ አስከፊ ስደት የሚያስከትልና የሁለቱንም ሀገረስብከቶች ሚሲዮናዊ አገልግሎቶች የሚያወድም ይሆናል ብለው ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ፍርሃት ነበራቸው።

ከሮም በነሐሴ 8 ቀን 1901 ዓ.ም. በቅድስት መንበር የፈረንሣይ አምባሳደር ለነበሩት ለሚስተር ዴልካሴ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጻፉት ደብዳቤ የላዛሪስት ማኅበር በጊዜያዊነት በአዲስ አበባ ሆኖ እንዲሠራ ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ፈቃድ

የተሰጠው መሆኑንና ያም ውሳኔ በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ የጸደቀ መሆኑን ገልጸው ነበር። የላዛሪስት ማኅበር ለዘለቄታው በአዲስ አበባ እንዲሆን ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ የወሰኑት በአባ ኩልቦ ውትወታ መሆኑን ከታመነ ምንጭ እንዲረጋገጡ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ጠቅሰው ነበር።

በኅዳር 6 ቀን 1901 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ከሐረር ለቴርሶርዮው አባ ቀሌሜንጦስ በጻፉት ደብዳቤ ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በመስከረም 26 ቀን 1901 ዓ.ም. ከተጻፈው ደብዳቤ ግልባጭ ጋር ደብዳቤአቸው የደረሳቸው መሆኑን ገልጸው ነበር። በደብዳቤው በሐረር ሊከፈት የነበረው የላዛሪስት ማኅበር ማዕከል ለጊዜው እንዲዘገይ በመደረጉ እፎይታ ማግኘታቸውን ገልጸው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በግንቦት 17 ቀን 1903 ዓ.ም. ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለአንደርማቱ አባ ቤርናርድ ከከፋ በጻፉት ደብዳቤ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለጻፉት ደብዳቤዎች ምንም መልስ እንዳላገኙ አመልክተው ይህም ሁኔታ እንዳሳሰባቸው ገልጸው ነበር። በተጨማሪም በአዲስ አበባ በነበሩበት ወቅት ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ደብዳቤ እንደ ደረሳቸውና ከዚያም ደብዳቤ በላዛሪስት ማኅበርና በእሳቸው ሀገረስብከት መካከል የተደረገውን ክልል እንዲስማሙበት፣ እንዲሁም አካባቢውን በሙሉም ባይሆን ቢያንስ አዲስ አበባን ለላዛሪስት ማኅበር እንዲለቁ በድጋሚ መጠየቃቸውን ብፁዕነታቸው ገልጸው ነበር። ያንን በተመለከተ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሌላ አማራጭ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አቅርበው ነበር። ይኸውም አዲስ አበባ ለካፑቺንም ሆነ ለላዛሪስት ማኅበር የጋራ ማዕከል ሆኖ እንዲቆይ ነበር። እንደ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ አመለካከት በምዕራብ በኩል የሀገረስብከታቸው ወሰን የጥቁር አባይን ወንዝ እንዲከተል፣ እንዲሁም በሰሜን-ምሥራቅ በኩል ደግሞ ከአዲስ አበባ ጀምሮ በተቃራኒ አቅጣጫ እስከ ከሰም ወንዝ ድረስ እንዲሄድ ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለካርዲናል ጎቲ ከአዲስ አበባ በነሐሴ 21 ቀን 1903 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ እንደ ገለጹት ከዚያ በፊት በወንጌል ስብከትና

ስርጭት ድርጅት የተሰጠውን መመሪያ ተግባራዊ ለማድረግ በኦሮሞና በአቢሲኒያ ሀገረሰብከቶች መካከል ስለ ተደረገው ክልል ጉዳይ ከላዛሪቶች ጋር ለመስማማት ሞክረው ነበር። ከዚያም በማያያዝ ብፁዕነታቸው አዲስ አበባ ለካቲቲንና ለላዛሪቶች ነፃና የጋራ ማዕከል ሆኖ እንዲቆይ ሐሳብ አቅርበው ነበር። የመጀመሪያው የወሰን መስመር በቀጥታ ወደ ምዕራብ ሆኖ በከፋ የጥቁር አባይን ወንዝ እንዲከተልና ከዚያም በተለመደው መልኩ እስከ ካርቱም እንዲቀጥል፤ ሁለተኛው ደግሞ ከአዲስ አበባ ወደ ሶሜናዊ-ምሥራቅ በመቀጠል የአዋሽ ወንዝ ገባር ከሆነው ከከሰም ወንዝ መነሻ ድረስ እንዲሄድና ከዚያም እስከ ጥንታዊው ድንበር እስከ ኤደን ባሕር ሰላጤ ድረስ እንዲዘልቅ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ አመልክተው ነበር።

በግንቦት 27 ቀን 1904 ከቁኒ ለካርዲናል ጎቲ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከዚያ በፊት ማለት በየካቲት 5 ቀን 1904 ዓ.ም. ለካርዲናሉ የጻፉትንና ባልታወቀ ምክንያት በመንገድ ላይ ጠፍቶ የቀረውን ደብዳቤ ኮፒ እንደ ሚልኩላቸው ገልጸው ነበር። ደብዳቤው በእሳቸውና በላዛሪቶች ሚሲዮናውያን መካከል በሀገረሰብከቶች ወሰን ክልል ምክንያት ስለ ተነሡ ክርክሮች የሚገልጽ ነበር። ስለ ደብዳቤው መጥፋት ያዘኑ መሆናቸውን ቢገልጹም ያ ጉዳዩን እንደማያደናቅፍ ተስፋ እንደ ነበራቸው ብፁዕነታቸው በደብዳቤአቸው ጠቅሰው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ለካቲቲን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለእንደርማቱ አባ ቤርናርድ በየካቲት 15 ቀን 1905 ዓ.ም. ከሐረር በጻፉት ደብዳቤ ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ በጥር 25 ቀን 1905 የተጻፈና ስለ ኦሮሞና አቢሲኒያ ሀገረሰብከቶች ሕጋዊ ክልል የሚገልጽ ደብዳቤ መቀበላቸውን ጠቅሰው ነበር። በዚያ ደብዳቤአቸው ብፁዕነታቸው ለማኅበራቸው ጠቅላይ አለቃ ሲያብራሩ ውሳኔው «ካቶሊክ» ለሚለው ስም ራሱ ከባድ ችግሮችን የሚያስከትል መሆኑን እንኳን በግምት ውስጥ ሳያስገባ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አዲስ አበባን ለላዛሪቶች ለመስጠት ያደላ መሆኑን ገልጸው ነበር። ከደብዳቤአቸው ለመረዳት እንደምንችለው ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የካቲቲንና ከአዲስ አበባና ከአካባቢው መውጣት ለካቲቲን ማኅበር መንፈሳዊ አገልግሎት አደገኛ እንደሆነ በመግለጽ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ አስቀድመው ደብዳቤ ጽፈው ነበር። ከዚያም ሌላ አባ ኩልቦ

አፄ ምኒልክ በካቲቲንና ላይ እንዲነሡ ቅስቀሳ ለማድረግ ሞክረው እንደ ነበር ጭምር ብፁዕነታቸው ገልጸው ነበር።

ነገር ግን በሚያዝያ 1 ቀን 1905 ዓ.ም. ለካቲቲን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ከሐረር በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አዲሱ የላዛሪቶች ሚሲዮናውያን አለቃ የነበሩት አባ ኤድዋርድ ግሩሶን በኢትዮጵያ የካቲቲንና የላዛሪቶች ሚሲዮናችን ክልል በተመለከተ ከሮም በመጋቢት 15 ቀን 1905 ዓ.ም. ደብዳቤ እንደ ጻፉላቸው ከመግለጻቸውም በላይ የደብዳቤውን ኮፒ ከደብዳቤአቸው ጋር አባሪ አድርገው ልከው ነበር። የላዛሪቶች ማኅበር አለቃ አባ ግሩሶን ከላይ ስለ ተጠቀሰው ጉዳይ ከእርሳቸው ጋር እንዲስማሙ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ኃላፊ ላይመክሩአቸው እንዳልቀረ ጭምር ጠቅሰው ነበር። በተጨማሪም ለአባ ግሩሶን በየካቲት 22 ቀን 1905 ዓ.ም. ደብዳቤ የጻፉላቸው መሆኑን የገለጹ ሲሆን ይህን ደብዳቤ እስከጻፉበት እስከ መጋቢት 15 ቀን 1905 ድረስ ቀደም ሲል እርሳቸው ለአባ ግሩሶን የጻፉት ደብዳቤ ስለ መድረሱ ርግጠኛ አልነበሩም።

አባ ግሩሶን በተጠቀሱት ሚሲዮናውያን መካከል ስለ ተነሣው የወሰን ክልል ጉዳይ እንደሚከተለው ሐሳብ አቅርበው ነበር፤

1. የመጀመሪያው የወሰን መስመር በምሥራቅ በኩል ከአውሳ ጀምሮ የአዋሽ ወንዝን ተከትሎ እስከ ገባሩ ከሰም ወንዝ ድረስ ማለት ከእንጦጦ ተራራ በስተሰሜን ከሚገኘው የከሰም ወንዝ መነሻ ከመድረሱ በፊት ሆኖ ከከሰም ወንዝ መነሻ ድንበር ወደ ደቡብ አቅጣጫ ይቀጥልና እስከ ሞጆ ጅረት እንዲደርስ፤ የሞጆ ጅረት የሚገኘው ከፊንፊኔ በስተምስራቅ በእግር የእንድ ቀን ጉዞ ርቀት ላይ እንዲሆን የሚል ነበር።
2. ሁለተኛው የወሰን መስመር የሞጆ ጅረት ከአዋሽ ወንዝ ጋር ከሚገናኝበት ስፍራ ጀምሮ ወንዙን በመከተል የሙገር ወንዝ ወደ ጥቁር አባይ እስከሚገባበት ቦታ ድረስ ይቀጥል የሚል ሲሆን ብፁዕ አቡነ ጃሮሶ የኦሮሞ ሀገረሰብከትን ድንበር የሚያሳይ የብፁዕ አቡነ ማስያስን እርጌ ካርታ ከደብዳቤአቸው ጋር አባሪ አድርገው ለጠቅላይ አለቃቸው ልከው ነበር። ከደብዳቤአቸው ለመረዳት እንደሚቻለው ዋና ጠቡ አዲስ አበባን በተመለከተ ነበር። በተጨማሪ እንደ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አመለካከት

የከለም ወንዝ መነሻ የወሰን መስመሮች የሚለያዩበት ሆኖ የሙገር ወንዝ ከጥቁር አባይ ጋር እስከሚገናኙበት ስፍራ ድረስ እንዲቀጥል ነበር። በዚህ ምክንያት ብፁዕነታቸው ከላይ ከተገለጸው ከግሩሶን ሁለተኛ ሐሳብ ጋር አልተስማሙም ነበር። እንደ ብፁዕነታቸው ከሆነ ከከለም ወንዝ መነሻና ከሙገር ወንዝ ገባር መካከል የሚገኘው አካባቢ የሁለቱም ሀገረሰብከቶች የጭቅጭቅ ቀጠና ሆኖ ነበር።

አባ ኤድዋርድ ግሩሶን በሰኔ 30 ቀን 1918 ዓ.ም. በጠየቁለቸው መሠረት በአዲስ አበባ አነስተኛ የላዛሪስት ማኅበር ማዕከል እንዲያቋቁሙ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በነሐሴ 29 ቀን 1918 ዓ.ም. በጽሑፍ ፈቃድ ሰጡአቸው። የማዕከሉ መቋቋም ዋና ዓላማ የአባ ግሩሶን ሐዋርያዊ አገልግሎት ለማቀላጠፍና ወደ ገጠሩ አካባቢ ለመግባት እንዲቻል ለማመቻቸት ነበር። የላዛሪስት ሚሲዮን በአዲስ አበባ እንዲቋቋም ፈቃድ በሰጡበት ወቅት ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አባ ግሩሶን ስለ አገልግሎታቸው አግባብ ከነበራቸው ከመናገሻው ባለሥልጣኖች ጋር መነጋገር እንደ ሚያስፈልጋቸው አሳስቧቸው ነበር። በተጨማሪ ብፁዕነታቸው ማዕከሉ እንዲቋቋም እንዲሰማሙ ካደረጉአቸው ምክንያቶች አንዱ የማዕከሉ መክፈት በጋራ ለሚያከናውኑት ካቶሊካዊ ተልእኮ እንደሚጠቅም ማመናቸው ነበር።

በተጨማሪም የላዛሪስት ማኅበር ሚሲዮናውያን የቤተ ክርስቲያንን ሕጎችና ሥርዓቶች እንደሚያከብሩና በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት መጋቢት 13 ቀን 1906 ዓ.ም. በተወሰነውና በመስከረም 10 ቀን 1906 ዓ.ም. በጸደቀው የክልል ድንበር መሠረት በኦሮሞ ሀገረሰብከት በይፋ መንፈሳዊ አገልግሎት እንደሚያበረክቱ የጽሑፍ ማረጋገጫ እንዲሰጡአቸው ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አባ ግሩሶንን ጠይቀው ነበር።

5. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ከፋ ያደረጉት ሐዋርያዊ ጉዞ (1902)

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ከፋ ያደረጉት ሐዋርያዊ ጉዞ እጅግ በጣም ጠቃሚ ነበር። ለሚሲዮናውያኑም ሆነ

ለብፁዕነታቸው ለራሳቸው ከፍተኛ ደስታ አስገኝቶ ነበር። ሦስቱንም የኦሮሞ ሀገረሰብከት ክፍሎች ማለት ከፋ፣ ሸዋና ሐረርጌን አንድ ለማድረግ ጉጉት የነበራቸው ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ከፋ ለሚያደርጉትን ሐዋርያዊ ጉዞ አዲስ ምኒልክ ፈቃድ እንዲሰጡአቸው ጠይቀው ነበር። ለፈረንሣይ ሱማሌ ገዥ ለነበሩት ለሚስተር ላጋርድም ብፁዕነታቸው ይህንኑ አስታውቀው ነበር። አዲስ ምኒልክም ሆኑ ሚስተር ላጋርድ የብፁዕነታቸውን እቅድ ደግፈውት ነበር። ነገር ግን ብፁዕነታቸው ጉዞውን ለማድረግ ምቹ ጊዜ ሲጠበቁ ቆዩ። ከታህሣሥ 1901 ዓ.ም. እስከ ጥር 1902 ዓ.ም. ድረስ ብፁዕነታቸው በሉሜና በበረከት ሐዋርያዊ ጉብኝት በማድረግ ላይ እያሉ ብፁዕ አቡነ ማቴዎስ በሩሲያን ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ቅዱስ ሲኖዶስ ለመካፈል ወደ ፒተርስበርግ ለመሄድ ከአዲስ አበባ መነሣታቸውን ሰሙ። ወዲያውም አቡነ ማቴዎስ በሌሉበት ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ አዲስ አበባ በመሄድ ወደ ከፋ የሚያደርጉትን ጉዞ ለማዘጋጀት ወስነው በድጋሚ ለጉዞአቸው የንጉሠ ነገሥቱን ፈቃድ ጠየቁ። ንጉሠ ነገሥቱም አዎንታዊ መልስ ሰጧቸው። ብፁዕነታቸውም ለዚያ ከፍተኛ ግምት ሰጥተውት ለነበረው ጉዞአቸው ወዲያውኑ ዝግጅት ጀመሩ።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የከፋ ጉዞአቸውን በተመለከተ የተላከውን የአዲስ ምኒልክን መልእክት የተቀበሉት በጥር 6 ቀን 1902 ዓ.ም. በረከት በተባለ ስፍራ ሆነው ነበር። ከገለምሶ በጥር 16 ቀን 1902 ዓ.ም. በኦሮሞ ሀገረሰብከት ለነበሩት የካፑቺን ሚሲዮናውያን አለቃ ለአባ ኢያቂም በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ከፋ እንዲጓዙ አዲስ ምኒልክ የፈቀዱላቸው መሆኑን ገልጸው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በሌሉበት ወቅት በሐረርጌ ክፍለ ሀገር ሐዋርያዊ አገልግሎት በተለመደው መልኩ እንዲቀጥል ለማድረግ የሚያስፈልገውን ሁሉ ዝግጅት አድርገው ነበር። የላፍቶ መለስተኛ ዘርአ ክህነት ት/ቤት ድሬክተር የነበሩትን አባ ሌዮንን ወደ ሐረር በመጥራት የሐረርጌን ክፍለ ሀገር እንዲያስተዳድሩ ሙሉ ሥልጣን በመስጠት እንደራሴአቸው አደረጉአቸው። አባ ዮሐንስ ክሪዞስቶም ደግሞ የላፍቶ መለስተኛ ዘርአ ክህነት ት/ቤት ድሬክተር ሆኑ። በመጨረሻ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከአባ

ኢያቂም፤ ከአባ ሌዩና ከአባ ያዕቆብ ጋር ሆነው ወደ ከፋ ለመሄድ በሰኔ 19 ቀን 1902 ዓ.ም. ከሐረር ተነሡ። የተጓዣቸው ቡድን ሠላሳ ሰዎች የነበሩበት ሲሆን ሚሲዮናውያን፤ ወጣት የሚሲዮን ልጆችና መሣሪያ የታጠቁ ሰዎችን ያጠቃልል ነበር። ለጉዞው ሠላሳ በቅሎዎችና ስምንት ጠመንጃዎች ነበሩላቸው። ራስ መኩንን በበኩላቸው እስከ አዲስ አበባ ድረስ እንደ ፓስፖርት የሚያገለግላቸውን አፈሰላዊ ደብዳቤ ሰጥተዋቸው ነበር።

ቡድኑ በነሐሴ 1 ቀን 1902 ዓ.ም. በሰላም ወደ አዲስ አበባ ሲደርስ የፈረንሳይ ቆንሲል የነበሩት ሚስተር ሩና በአዲስ አበባ የነበሩት ፈረንሳውያን ሞቅ ያለ አቀባበል አድርገውላቸው ነበር። ከዚያ በኋላ ወደ ሚስተር ካውንት ጊቡገሮ ካምፕ ወደ ካታባ እንዲያመሩ ተነገራቸው፤ እዚያም በቂ ማረፊያ አግኝተው ነበር። ቡድኑ ካታባ በደረሰበት ሌሊት የከተማው ከንቲባ በአዛዥ ግዛው ጥሩ መስተንግዶ ተደርጎላቸው ነበር። በተጨማሪ ቡድኑ ወደ ከፋ እስከ ሄደበት እስከ ጥቅምት 23 ቀን 1902 ዓ.ም. ድረስ የአካባቢው ካቶሊኮች ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶና አብረዋቸው ለነበሩት መንገዶች የቀድሞ ስመጥር አባቶችን ማለትም የተከበሩ ብፁዕ አቡነ ማስያስንና ብፁዕ አቡነ ቶረን ከኻንን በማስታወስ እንደ አቅማቸው ጥሩ መስተንግዶ አድርገውላቸው ነበር።

ነሐሴ ወር 1902 ዓ.ም. መጀመሪያ ጀምሮ በከፋ መንግሥት ግዛት ውስጥ የሚገኙት ካቶሊኮችና የሀገር ተወላጅ ካህናት እየተሰቃዩ መሆናቸውን የሚያስረዳ ዜና በመስከረም 25 ቀን 1902 ዓ.ም. ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ደርሶ ነበር። ለስቃዩ ዋናው ምክንያት ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ አዲስ አበባ የመድረሳቸው ዜና ነበር። አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በከፋ የሃይማኖት ጉብኝት እንደሚያደርጉ ያወቁት ፀረ-ካቶሊኮች ፓርቲ አባላት ወዲያውኑ ያንን ዜና ለከፋ ገዥና ቀንደኛው የካቶሊክ ሃይማኖት ጠላት ለነበሩት ለራስ ወልደጊዮርጊስ ነግረው ነበር። ገዥውም በግዛታቸው ውስጥ የነበሩትን የካቶሊክ አብያተክርስቲያናት ንብረት በጉልበት ወረሱ። እንዲሁም ካቶሊኮቹ በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ሥርዓት በአርቶዶክስ ካህናት እንደገና እንዲጠመቁ አዘዙ። በተጨማሪም በሻፓ ማርያምና በቡቢ የነበሩ ሦስት የሀገር ተወላጅ የካቶሊክ ካህናት ማለትም አባ ፍስሐ፤ አባ ሉቃስና አባ ማቴዎስ ታስረው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ከፋ ለመጓዝ ከአዲስ ምኒልክ ፈቃድ እየጠበቁ በካታባ በነበሩበት ወቅት አዲስ ምኒልክ በዕረፍት ጊዜ መኖሪያቸው በሆለታ ነበሩ። ብፁዕነታቸው ደብዳቤ ጽፈው በአቶ ዘውገ እጅ ወደ ንጉሠ ነገሥቱ ላኩ። ንጉሠ ነገሥቱ በፍጥነት የአዎንታ ምላሽ ሰጠተዋቸው ወደ አዲስ አበባ ሲመለሱ በሐረርጌ ከነበሩት የመንግሥት ባለሥልጣናት በአንዱና የካቶሊክ እምነት ተከታይ በነበሩት በአቶ ወሰኔ አማካይነት ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከአዲስ ምኒልክ ጋር ለመገናኘት በቁ። በጥቅምት 4 ቀን 1902 ዓ.ም. አዲስ ምኒልክ ብፁዕነታቸውን ከአባ ኢያቂምና ከአቶ ወሰኔ ጋር ተቀብለው በግል አነጋገሩላቸው። አቶ ወሰኔ እንደ አስተርጓሚ ሆነው ረድተዋቸው ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ከፋ እንዲሄዱ ንጉሠ ነገሥቱ ፈቃድ ከመስጠታቸውም በላይ ከዚያ በፊት ታስረው የነበሩት የሀገር ተወላጅ ካቶሊክ ካህናት እንዲፈቱ ለራስ ወልደጊዮርጊስ ትእዛዝ አስተላልፍው ነበር።

በጥቅምት 23 ቀን 1902 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ከፋ ለመጓዝ ከካታባ ተነሡ። በዚያው ወር በ26ኛው ቀን ወደ አዲስ ዓለም ሲደርሱ አዲስ ምኒልክ እጅግ ልባዊ የሆነ አቀባበል አደረጉላቸው። በማግስቱ አባ ዮሐንስ ቆሞስ ወደ ነበሩበት ወደ በቾ ደረሱ። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶም ሐዋርያዊ ጉብኝታቸውን ከዚያው ጀመሩ። በጥቅምት 31 ቀን በ1902 ዓ.ም. ወደ ሜጫ ቦሮዶ ሄዱ። በዚያን ጊዜ የሜጫ ቦሮዶ ቆሞስ አባ ኤልያስ ነበሩ። ወደ ከፋ የሚጓዘው ቡድንም እዚያ ብፁዕነታቸውን ይጠብቅ ነበር። በኅዳር 4 ቀን 1902 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ጉዞአቸውን ወደ ከፋ ለመቀጠል ከሜጫ ቦሮዶ ተነሡ። ቡድኑ በታህሣሥ 1 ቀን 1902 ዓ.ም. የጎጆብን ወንዝ ተሻግሮ በከፋ መንግሥት ግዛት ውስጥ ገባ። በታህሣሥ 4 ቀን 1902 ዓ.ም. የቡድኑ አባላት ወደ ቦንጋ ደረሱ። ከተማው በግዛቱ ውስጥ የመጀመሪያዋ የካቶሊክ ሚሲዮን ጣቢያ ለነበረችው ለሻፓ ማርያም በጣም ቅርብ ነበር። በመንግሥቱ የቀሩት የቡድኑ አባላት በቦንጋ ሲቀሩ ራስ ወልደጊዮርጊስ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን በገዳ ጊዮርጊስ ተቀብለው አነጋገሩላቸው።

ከሻፓ ማርያም በታህሣሥ 12 ቀን 1902 ዓ.ም. ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለካርዲናል ጎቲ በጸፋት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በሰላም ወደ ከፋ መድረሳቸውንና ወደ

ግዛቱ የገቡትም ብፁዕ አቡነ ማስያስ በነሐሴ 1861 ዓ.ም. ከከፋ በተባረሩበት ጊዜ የተሻገሩበትን የዋጫን ድልድይ ተሻግረው መሆኑን ጭምር ጠቅሰው ነበር። ትክክለኛው የከፋ ዋና ከተማ አንደራቻ ሲሆን የሚገኘውም ከቦንጋ የሁለት ሰዓት የእግር ጉዞ ርቀት ላይ ነበር። በዚያን ወቅት ራስ ወልደጊዮርጊስ በአንደራቻ አልነበሩም። ምክንያቱም ከሦስት ወር በፊት የተላላፊ በሽታ ወረርሽኝ ተነሥቶ ስለ ነበር ራስ ወልደጊዮርጊስ ጊዜያዊ መኖሪያቸውን ተለማራ በተባለ ስፍራ እድርገው ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አብረዋቸው ወደ ከፋ ከተማዙ ሚሊዮናውያን ጋር ሆነው ራስ ወልደጊዮርጊስን ለመጀመሪያ ጊዜ ያነጋገሩአቸው በታላማራ ነበር።

ከላይ በተጠቀሰው ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በ1855 ዓ.ም. በብፁዕ አቡነ ማስያስ ተቋቁሞ ስለ ነበረው ስለ ከፋ ካቶሊኮች ሁኔታ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ በሚገባ አስረድተው ነበር። ከምስረታው ጀምሮ በጣም ብዙ ሰዎች የከፋ ካቶሊክ ቤተክርስቲያን አባላት እንደ ሆኑም ገልጸው ነበር። ነገር ግን እንደ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ገለጸ እውነተኛ የካቶሊክ እምነት እንቅስቃሴ በከፋ የተጀመረው በ1889 ዓ.ም. ነበር። በዚያን ዘመን አሥራ ሁለት የከፋ ንጉሣዊ ቤተሰብ አባላት የነበሩ አዳዲስ አማኞች በንጉሥ ጋሊቶ ትእዛዝ በእምነታቸው ምክንያት ጭካኔ በተሞላበት ሁኔታ በእስር ቤት ብዙ ስቃይ ከተቀበሉ በኋላ ሞተው ነበር። ፔኒቶ ይባል የነበረው የንጉሡ ልጅ ደግሞ በ1895 አንድ ሌላ ካቶሊክ በሰማዕትነት አስገድሎ ነበር።

5.1. በከፋ የተቀሰቀሰው ስደት (1902-1903)

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከከፋ በየካቲት 10 ቀን 1903 ዓ.ም. ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ በጻፉት ደብዳቤ ወደ ከፋ ሲደርሱ ከመላው ግዛት ቡራኬ ለመቀበል የመጡት አዲስ የካቶሊክ ምእመናን ሞቅ ያለ አቀባበል እንዳደረጉላቸውና ደስታቸውንም የገለጹላቸው መሆኑን አብራርተው ነበር። ነገር ግን ከአፄ ምኒልክ የድጋፍ ደብዳቤ ቢኖራቸውም ራስ ወልደጊዮርጊስ እዚያ ከደረሱበት ዕለት ጀምሮ ችግር እየፈጠሩባቸው መሆኑን ገልጸው ነበር። ለምሳሌ በታህሣሥ 21 ቀን 1902 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ

ጃሮሶ አንድ መቶ አርባ ለሚሆኑ ምእመናን ምስጢረ ሚሮን ለመስጠት ቅዱስ እየቀደሱ ሳሉ አንድ የራስ ወልደጊዮርጊስ መልእክተኛ ደብዳቤ ይዞ ወደ ቤተክርስቲያን ገባ። ደብዳቤው ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ምንም ዐይነት የሃይማኖት ሥርዓት እንዳያከናውኑና ከአካባቢው ሕዝብ ጋር እንዳይገናኙ የሚከለክል ነበር።

የራስ ወልደጊዮርጊስ መልእክተኛ ቤተክርስቲያን ሲገባ የቅዱሴው ሥርዓት ተቋረጠ። የደብዳቤውን ፍሬ ነገር ካዳመጡ በኋላ ብፁዕነታቸው አብረዋቸው ከነበሩት ካህናት መካከል አንዱን በአሳቸው ስም አንድ ደብዳቤ ለራስ ወልደጊዮርጊስ እንዲጽፉና በቀጣዩ ዕለት ለመገናኘት ቀጠሮ እንዲጠይቅላቸው አዝዘው የቅዱሴውን ሥርዓት ቀጥለው ነበር።

የእሮሞ ሀገረሰብክት ጳጳስ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በግዛቱ ውስጥ ለአርባ ስምንት ዓመታት ስለ ቆየው የካቶሊክ ሚሲዮን ጉዳይ ለራስ ወልደጊዮርጊስ ለማስረዳት ዕድል ያገኙት በታህሣሥ 31 ቀን 1902 ዓ.ም. ነበር።

ከዚህ በላይ በተጠቀሰውና ከከፋ በየካቲት 10 ቀን 1903 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ በከፋ ውስጥ የካቶሊክን ሐዋርያዊ አገልግሎት በመቃወም ራስ ወልደጊዮርጊስ ለሕዝቡ በአዋጅ የነገረ መሆኑን ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ገልጸው ነበር። አዋጁም የሚከተለው ይዘት ነበረው፤ «ማንኛውም የግዛቱ ነዋሪ ለሰላምታም ሆነ ለሌላ ጉዳይ አባ እንድርያስ ወደሚኖሩበት አካባቢ ሄዶ እሳቸውን እንዳያገኛቸው የከፋ ገዥ በሆንኩ በእኔ በወልደጊዮርጊስ የተከለከለ ስለሆነ ይህንን አዋጅ የጣሰ ሰው ሁሉ ታስሮ እኔ ዘንድ ይቀርባል»። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ፍትሕ እንዲከበር ለአፄ ምኒልክ አቤቱታ ከማቅረባቸውም ባሻገር አዲስ አበባ ለነበረው ለፈረንሣይ ቆንሲል ስለ ሁኔታው ሪፖርት አቅርበው ነበር። ከተጠቀሰው ደብዳቤ እንደምንረዳው ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ለአፄ ምኒልክ የጻፉትን ደብዳቤ መልስ በየካቲት 9 ቀን 1903 ዓ.ም. አግኝተው ነበር። በጥር 22 ቀን 1903 ዓ.ም. ከዐይን አበባ በጻፉት ደብዳቤ አፄ ምኒልክ የከፋን ካቶሊክ ሚሲዮን በተመለከተ ቀደም ብለው ለራስ ወልደጊዮርጊስ ደብዳቤ የጻፉ መሆኑን ገልጸው ከራስ ወልደጊዮርጊስ

ጋር እስኪነጋገሩ ድረስ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በከፋ የካቶሊክን ሃይማኖት ሐዋርያዊ እንቅስቃሴ እንዲያቆሙ መመሪያ ሰጥተው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አዲስ አበባ ከነበረው ከፈረንሣይ ሌጋሲዮን ስለ ጉዳዩ ተጨማሪ መግለጫ እስከሚያገኙ አፄ ምኒልክ በተራ በተራ ከሚኖሩባቸው ከተሞች ማለትም ከአዲስ አበባ፣ ከአዲስ ዓለም ወይም ከዐይን አበባ በአንዱ ንጉሠ ነገሥቱን ለማግኘት ተስፋ በማድረግ ወደ ሸዋ ከመጓዛቸው በፊት በከፋ ለጥቂት ቀናት ቆይተው ነበር። ብፁዕነታቸው ከከፋ ሲወጡ አብረዋቸው ሄደው የነበሩትን አባ ኢያቂምንና አባ ሌዮን እንዲሁም የአካባቢው ተወላጅ የነበሩትን ወጣት ካህን አባ ያዕቆብን በከፋ እንዲቆዩ ትተዋቸው ነበር። ከብፁዕ አቡነ ማስያስ እጅ ከህነት የተቀበሉት አዛውንት የሀገር ተወላጅ ካህናት ማለትም አባ ማቴዎስ፣ አባ ሉቃስና አባ ፍስሐ ከአዲሱ ሚሲዮናዊ ቡድን ጋር ተቀላቀሉ።

በየካቲት 10 ቀን 1903 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በዚያ አካባቢ የነበሩት ሚሲዮናውያን በከፋ ውስጥ ያለ ችግር ለመንቀሳቀስ ለመውጣት ይችሉ ዘንድ ፈቃድ ለማግኘት የተቻላቸውን ሁሉ እንደሚያደርጉ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ አስታውቀው ነበር።

5.2. የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከከፋ ወደ ሸዋ መመለስ (1903)

ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ በሐምሌ 6 ቀን 1903 ዓ.ም. ከቦሌ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከአፄ ምኒልክ የፈቃድ ደብዳቤ ስላገኙ በመጋቢት 13 ቀን 1903 ዓ.ም. ከከፋ ወደ ሸዋ መጓዝ እንደ ጀመሩ ገልጸው ነበር። ነገር ግን የጅማ ግዛት መግቢያ ኬላ ሲደርሱ በዘብ ጠባቂዎች ጉዞአቸው ተስተጓጉሎ ነበር። ለአካባቢው ባለሥልጣኖች ጉዳዩን ቢያቀርቡም ራስ ወልደጊዮርጊስ ወደ ሸዋ ስለ ሄዱ ምንም ለማድረግ እንደማይችሉ መልስ ሰጥተዋቸው ነበር። በዚያው ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በ1903 ዓ.ም. በተለይም አቡነ ማቴዎስ ካንዳንድ የሩሲያ ለጋሲዮን አባላት ጋር ወደ ኢትዮጵያ ከተመለሱ በኋላ በሐረርም

ውስጥ በካቶሊክ ሚሲዮን ላይ ጥላቻ እንደ ተነሣ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ገልጸው ነበር። አቡነ ማቴዎስ ኢትዮጵያውያን ካቶሊኮችን በተለይም በወቅቱ ልጆቻቸውን ወደ ካቶሊክ ትምህርት ቤቶች ይልኩ የነበሩትን ሁሉ አውግዘዋቸው ነበር።

በኢትዮጵያ የፈረንሳይ ቆንሲል የነበሩት ሚስተር ላጋርድ ከፓሪስ በመስከረም 14 ቀን 1903 ዓ.ም. ለፈረንሣይ ውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ለነበሩት ለሚስተር ዴልካሴ በጻፉት ደብዳቤ ከራስ ወልደጊዮርጊስ ጋር በመተባበር የአርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን ጳጳስ በጠየቁአቸው መሠረት አፄ ምኒልክ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አብረዋቸው ይሠሩ ከነበሩት ሚሲዮናውያን ጋር ከፋን ለቅቀው እንዲወጡ አዝዘዋቸው እንደ ነበረ ገልጸው ነበር። በተጨማሪ የከፋን ሁኔታ በድል ከተወጡ በኋላ አቡነ ማቴዎስ በውጭ ሀገር ሰዎች ምክር በሐረርም ከፍ ያሉ ችግሮችን ለመፍጠር ጥረት በማድረግ ላይ እንደ ነበሩ ገልጸው ነበር። ስለሆነም የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት በእንደዚያ ዐይነት ሁኔታዎች ውስጥ ከመግባት እንዲቆጠቡ ለማድረግ የፈረንሣይ መንግሥት በአስቸኳይ ጣልቃ እንዲገባ ጠይቀው ነበር።

ከአዲስ አበባ በመስከረም 30 ቀን 1903 ዓ.ም. ለአፄ ምኒልክ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከእሳቸው ቀድመው የነበሩትን ብፁዕ አቡነ ማስያስንና ብፁዕ አቡነ ከኻኝን በማስታወስ እንዲሁም ደግሞ ከአንድ ዓመት በፊት ስለ ከፋ ጉዞአቸው ለመነጋገር ወደ ንጉሠ ነገሥቱ ዘንድ እንደ ቀረቡ በማሳሰብ ጉዳዩን እንዲያዩላቸው አቤቱታ አቅርበው ነበር። ከዚያም ጋር በማያያዝ ሚስተር ላጋርድ ባቀረቡት ሐሳብ መሠረት በከፋ ላደረጉት ሐዋርያዊ ጉዞ ንጉሠ ነገሥቱ በደብዳቤ ፈቃድ እንደ ሰጡአቸው ብፁዕነታቸው በደብዳቤአቸው ገልጸው ነበር። በተጨማሪ በከፋ ውስጥ በነበሩበት ወቅት በራስ ወልደጊዮርጊስ ምክንያት ሁኔታው አስቸጋሪ እንደ ነበረ በመግለጽ ለአፄ ምኒልክ ደብዳቤ እንደ ጻፉና ንጉሠ ነገሥቱም ለደብዳቤአቸው መልስ በመስጠት ወደ አዲስ አበባ እንዲመጡ አዝዘዋቸው በጉዞ ላይ ሳሉ በጎጆብ ወንዝ ድልድይ ላይ በራስ ወልደጊዮርጊስ ወታደሮች መታገዳቸውን ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ገልጸው ነበር።

በጥቅምት 4 ቀን 1903 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከካታባ በሀገረብከቱ ውስጥ ለነበሩት ሚሲዮናውያን ሁሉ እንድሉ ሐዋርያዊ መልእክት አስተላልፈው ነበር። በደብዳቤአቸው በኢትዮጵያ በካቶሊክ እምነት ላይ በዘዴ ይፈጸም ስለ ነበረው በደል ከዚያም በፊት በነሐሴ 23 ቀን 1903 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ ላይ መግለጻቸውን ገልጸው ነበር። እንዲሁም በዚያ አስቸጋሪ ዘመን ምን ማድረግ እንደሚገባ መጠቆም የእሳቸው ኃላፊነት መሆኑንም አስታውቀዋቸው ነበር።

በጥቅምት 25 ቀን 1903 ዓ.ም. ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለካርዲናል ጎቲ ከካታባ በጻፉት ደብዳቤ ደግሞ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በዚያ አስቸጋሪና የስቃይ ወቅት ካርዲናሉ በመስከረም 14 ቀን 1903 ዓ.ም. እንደ ማበረታቻ ለጻፉት ደብዳቤ ምስጋናቸውን አቅርበውላቸው ነበር። በዚያው ደብዳቤ በከፋ የምትገኘው የካቶሊክ ቤተክርስቲያን በከፍተኛ ውዥንብር ውስጥ እንደ ነበረች ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አስታውቀው ነበር። አውሮጳውያንም ሆኑ የሀገር ተወላጅ ካቶሊክ ሚሲዮናውያን ሁሉ በኢትዮጵያ ቤተመንግሥት ዘንድ ተወዳጅነት አግኝተው በነበሩበት በራስ ወልደጊዮርጊስ ትእዛዝ የሚኖሩባቸውን ጣቢያዎች ለቅቀው በመስከረም 22 ቀን 1903 ዓ.ም. ከከፋ እንዲወጡ ተገድደው ነበር። እነሱ እንደ ወጡ በማግስቱ ቀድሞ ሚሲዮናውያን ይኖሩበት በነበረው ቅጥር ግቢ ውስጥ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንዲራ ተሰቅሎ ቀድሞ የካቶሊክ ቤተክርስቲያን በነበረው የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ-ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ታቦት በደማቅ ሥነ-ሥርዓት ገብቶ ነበር።

በመስከረም 23 ቀን 1903 ዓ.ም. ራስ ወልደጊዮርጊስ የሚከተለውን አዋጅ አውጆ ነበር፤ «እሁን በሚባረሩና ራሳቸው እስላም በሆኑ የውጭ ዜጎች የተጠመቃችሁ ሁሉ የአማራን እምነት መከተል አለባችሁ። ስለሆነም በቤተክርስቲያናችን እንደገና እንድትጠመቁ የካህናቶቻችንን መስቀል እንድትሰሙ አሳስባችኋለሁ። ይህ ጥብቅ የሆነ ትእዛዜ ነውና የአማራ ሃይማኖት ሥርዓት ያልሆኑ እንደ መስቀል፣ ሜዳይና መቁጠሪያ ያሉትን የእምነት ምልክቶች የሚይዙ ሁሉ ለእኔ ይጠቆሙ፤ ንበረታቸውም ለጠቋሚዎቻቸው ይሰጣል»። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ

በመስከረም 19 ቀን 1903 በከፋ የነበሩትን ሦስት አዛውንት ካህናት ማለትም አባ ማቴዎስን፣ አባ ሉቃስንና አባ ፍስሐን ፈጽሞ እንዳይነኩላቸውና እስከ ዕለተ ሞታቸው በሰላም እንዲኖሩ እንዲተውላቸው ትእዛዝ በመስጠት አዲስ ምኒልክ ለራስ ወልደጊዮርጊስ የጻፉትን ደብዳቤ እንደ ሰጡላቸው በደብዳቤአቸው ጠቅሰው ነበር። ከዚያ የተነሣ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሦስቱን ካህናት በጅማ ወይም በጌራ ለማስቀመጥ እቅድ አውጥተው ነበር።

ነገር ግን ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለነበሩት ለካርዲናል ጎቲ በገዳር 25 ቀን 1903 ዓ.ም. ከአዲስ አበባ በጻፉት ደብዳቤ እንደ ገለጹት ራስ ወልደጊዮርጊስ በከፋ ታስረው የነበሩትን ሦስት የሀገር ተወላጅ ካህናት እንዲለቃቸው አዲስ ምኒልክ የሰጡትን ትእዛዝ አላከበረም ነበር። ስለሆነም አሥራ አምስት ሺህ አዲስ ካቶሊካውያን ምእመናን በከፍተኛ የአሳዳጆች ስጋት ተውጠው ያለ ሃይማኖት መሪ ይኖሩ ነበር በማለት ገልጸው ነበር። በደብዳቤአቸው መሠረት በአዲስ አበባ ከተማ አካባቢ በሚገኙት መንደሮችም ቢሆን የካቶሊክ ካህናት ከጠላቶቻቸው ወረራ በየጫካው ተሸሽገው ነበር። በሐረር ደግሞ ካቶሊክ ሚሲዮን ሦስት ጊዜ ያህል በወታደሮች ጥቃት ደርሶበት ነበር። ከዚያም የተነሣ በሐረርጌ አሮሞ ሕዝብ መካከል ይኖሩ የነበሩት አያሌ ሚሲዮናውያን መኖሪያቸውን እንዲለቁ ተገደው ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በእንደዚያ ዐይነት አሳሳቢ ወቅት ሰላማዊ እርምጃዎች ፋይዳ እንደማይኖራቸው በመገንዘብ የደረሰውን ሁኔታ ሁሉ በመዘርዘር አዲስ አበባ ለነበረው የፈረንሳይ ለጋሲያን በይፋ ማሳወቃቸውንና የፈረንሳይ መንግሥትም ጉዳዩን እንዲያይላቸው መጠየቃቸውን ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ገልጸው ነበር።

ከላይ በተጠቀሰው ደብዳቤአቸው ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ምንም እንኳን በከፍተኛ ስቃይ ውስጥ ቢሆኑም በከፋ ውስጥ ከታህሣሥ 12 ቀን 1902 ዓ.ም. እስከ መስከረም 25 ቀን 1903 ዓ.ም. ድረስ ስለ ነበረው ሐዋርያዊ አገልግሎት ሪፖርት እንደ ሚከተለው ሰጥተው ነበር።

የተሰጡት ምስጢራት	የተቀበሉት ምእመናን ብዛት
ጥምቀት (ለአዋቂዎች)	2603
ጥምቀት (ለሕፃናት)	1501
ሚሮን	5125
ተክሊል	1123
የመጀመሪያ ቁርባን	12585
የቀብር ሥርዓት	75

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጥር 21 ቀን 1904 ዓ.ም. ለካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለእንደርማቱ አባ ቤርናርድ ከአዲስ አበባ በጻፉት ደብዳቤ የካቲቱን ማኅበር ሚሲዮናውያን በከፋና በሐረርጌ በጊዜው የደረሰባቸውን ከባድ ስቃይ የተቋቋሙት መሆኑን ገልጸው ነበር። በዚያው ደብዳቤ ያንን መሰል ኃይለኛ ስቃይ በሚሲዮናውያንና በሀገር ተወላጅ አዲስ ካቶሊክ ምእመናን ላይ እየደረሰ ሳለ ገለልተኛ ሆኖ መቀጠል እንዳልተቻላቸው አብራርተው ነበር። በዚያው ደብዳቤ ሌቃ ከነበሩት ካቶሊካውያን አንዳንዶቹ በሰንሰለት ታስረው ወደ አዲስ አበባ በመወሰዳቸው ንብረቶቻቸው እንዳይወረሱና ሚስቶቻቸውና ልጆቻቸው እንዳይሸጡ ለማድረግ ብዙ እንደ ጣሩ ብፁዕነታቸው ገልጸው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በተጨማሪ እንደ ገለጹት አዲስ ምኒልክ የብፁዕነታቸውን መባረር ካሳወቁ በኋላ በጥር 11 ቀን 1904 ዓ.ም. ከሃይማኖት ምክንያት በስተቀር አገልግሎት ከሚሰጡአቸውና ሁልጊዜ ወዳጆቻቸው ከነበሩት ካቶሊክ ሚሲዮናውያን ጋር ምንም ዓይነት ቅራኔ እንዳልነበራቸው ገልጸው ነበር። የካቶሊክ ሚሲዮናውያን ከሀገር እንዲወጡ ትእዛዝ ለማስተላለፍ አዲስ ምኒልክን ያነሣሣቸው ዋና ምክንያት በቤተመንግሥት አካባቢ ከነበሩት አንዳንድ ሰዎች ጋር ሰላም ለመፍጠርና ከአቡነ ማቴዎስ ውግዘትም ራሳቸውን ነፃ ለማድረግ ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ለጠቅላይ አለቃቸው እንደ ገለጹት የካቶሊክ ሚሲዮን ከኢትዮጵያ እንዲወገድ ለማድረግ በእቴጌ ጣይቱና በአቡነ ማቴዎስ እንዲሁም በአንዳንድ አውሮጳውያን የተጠነሰሰ ሴራ ነበር።

ከላይ በተጠቀሰው በጥር 21 ቀን 1904 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ ሚስተር ላጋርድ ባልነበሩበት ወቅት የፈረንሣይ ተጠባባቂ

ቆንሊል ለነበሩት ሚስተር ሩ ከሀገራቸው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ከሚስተር ዴልካሴ በኢትዮጵያ የካቶሊክ ሚሲዮናውያን ችግር ክትትል እንዲደረግበት የሚጠይቅ ቴሌግራም በዚያው ቀን እንደ ደረሰባቸው ገልጸዋል። ሚስተር ሩ ከፓሪስ የመጣውን መልእክት ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ከሰጡአቸው በኋላ በሾላ በሚገኘው ካምፕ ውስጥ በፀጥታ እንዲቀመጡ መከራቸው። ተጥሎም በአዲስ አበባ አንድ ካህን እንዲቀመጥ ለመጠየቅ ደብዳቤ እያዘጋጁ መሆኑንም ለብፁዕ ዕነታቸው ገልጸውላቸው ነበር። በተጨማሪም የከፋ ሚሲዮን ሐዋርያዊ አገልግሎት እንደገና እንደሚጀመር ሚስተር ሩ ለብፁዕነታቸው ገልጸው በሐረርጌም ክፍለ ሀገር እስከ አዋሽ ወንዝ ድረስ ሚሲዮናውያን በነፃ መኖር የሚችሉበት መፍትሔ እንደሚፈልግ አስረድተዋቸው ነበር። አያይዘውም በመላው ኢትዮጵያ ካቶሊኮች በሰላም እንዲኖሩ እንዲፈቀድ ለመንግሥት ጥያቄ እንደሚያቀርቡ ቆንሊል ለብፁዕነታቸው ገልጸው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጥር 21 ቀን 1904 ከሾላ በጻፉት ደብዳቤ የኢትዮጵያን ካቶሊኮች በተመለከተ ሚስተር ዴልካሴ ለአዲስ ምኒልክ ስለ ጻፉት ደብዳቤ ለመጠየቃቸው ነበር። እንደ ብፁዕነታቸው አመለካከት ሚስተር ዴልካሴ የጻፉት ደብዳቤ በዚያ አስቸጋሪ ወቅት በጣም ጠቃሚና አስፈላጊ ነበረ።

ከአዲስ አበባ በመጋቢት 9 ቀን 1904 ዓ.ም. ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለካርዲናል ጎቲ በጻፉት ደብዳቤ የፈረንሣይ መንግሥት በይፋ ጉዳዩን መከታተል ከጀመረ ወዲህ የካቶሊክ ሚሲዮን ሁኔታ እየተሻሻለ መሆኑን ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ገልጸው ነበር። በተጨማሪም ሚስተር ላጋርድ አጥብቀው በመጠየቃቸው አንድ ሚሲዮናዊ ካህን በአዲስ አበባ ተቀምጦ በከተማው ለሚኖሩ አውሮጳውያን መንፈሳዊ አገልግሎት ብቻ እንዲሰጥ በሚል ሐሳብ አዲስ ምኒልክ እንደ ተስማሙ ጠቅሰው ነበር።

ይህ በእንዲህ እንዳለ ራስ መኩንን ደግሞ ጭፍን በነበረው ፀረ-ካቶሊክ ሚሲዮን ንቅናቄ ተዋክበው ስለ ነበረ ፖሊሶች የካቶሊክ ሚሲዮናውያንን እንቅስቃሴዎች እንዲከታተሉ አዝዘው ነበር። በሐረርና በአካባቢው በሚገኙት በካቶሊክ ሚሲዮን ጣቢያዎች ሁሉ ሰዎች እንዳይገቡ ለመቆጣጠር ዘቦች ተመድበው ነበር። የካቶሊክ

ት/ቤቶች እንዲያስተምሩ ለመከላከልና ከዚያም ለመዝጋት እቅድ ነበረ። ከዚያም ሌላ በሚሌ ሚሊዮን ጣቢያ የነበሩት ሚሊዮናውያን ለቤታቸው የሚያስፈልገውን ውኃም ሆነ የማገዶ እንጨት እንዲያገኙ አቶ ግዛው የተባለ የአካባቢው ሹም ስለ ከለከላቸው አካባቢውን ለቅቀው ለመውጣት ተገደው ነበር።

5.3. የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ሐረር መመለስ (1904)

በሚያዝያ 2 ቀን 1904 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በአሁን ጊዜ በአዲስ አበባ ሰሜን ምሥራቅ ክፍል ከሚገኘው ቀበና አጠገብ ከነበረው ዶሎሎ ከተባለ ስፍራ ተነሥተው ወደ ሐረር ተጓዙ። በጉዞአቸውም ወቅት በመንገዳቸው ላይ የነበሩትን የሚሊዮን ጣቢያዎች እየገቡ ሚሊዮናውያንን ያበረታቱ ነበር። እሳቸው እንደ ገለጹት ከሆነ በየሚሊዮኑ ጣቢያ ከበላይ ባለሥልጣን የተመደቡት ዘቦች ጣቢያዎቹን እንዲያገቡ አልከለከሉአቸውም ነበር።

ለካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለእንደርማቱ አባ ቤርናርድ በገንቦት 27 ቀን 1904 ዓ.ም. ከኩኒ በጻፉት ደብዳቤ ወደ ሐረር የተመለሱት በአዝጋሚ ሁኔታ ስለነበረ በአገልግሎታቸው ላይ አዲስ የተከሠቱትን የቅርብ ጊዜ ሁኔታዎችና ስለ እርሞ ሀገረሰብነት ሚሊዮናዊ እንቅስቃሴዎች ሳይጽፉላቸው እንደ ቆዩ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ገልጸው ነበር። በጥር 18 ቀን 1904 ዓ.ም. የተላከው የሚስተር ዴልካሴ ቴሌግራም የካቶሊክ ሚሊዮን ጠላቶች በእዚ ምኒልክ ዘንድ የነበራቸውን ተደማጭነት በእጅጉ የቀነሰባቸው መሆኑን ጭምር ብፁዕነታቸው ለጠቅላይ አለቃቸው አስታውቀው ነበር። የካቶሊክን ሚሊዮን ሁኔታ ሚስተር ላጋርድ በቅርብ እንዲከታተል የሚያነቃቃ አንድ ሌላ ቴሌግራም ከሚስተር ዴልካሴ ቢላክ በጣም እንደሚረዳ በደብዳቤያቸው አመልክተው ነበር። የካቶሊክ ሚሊዮን ጠላቶች ሚሊዮናውያንን ለሌላ ለባሰ ስቃይ ለመዳረግ ሊዘጋጁ እንደሚችሉ በማሰብ ብፁዕነታቸው ፍርሃት እንዲደረባቸው ከደብዳቤአቸው ለመረዳት ተችሏል።

በዚያን ጊዜ ራስ ወልደጊዮርጊስ የአንድ ፓርቲ መሪ ሆነው ወደ አዲስ አበባ በመሄድ ከአዚ ምኒልክ አንድ ደብዳቤ ከተቀበሉ በኋላ በሐረር ካቶሊክ ሚሊዮን ላይ ሲራቸውን እንደ ጀመሩ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በደብዳቤአቸው ገልጸው ነበር። ራስ መኩንን በሐረር ክፍለ ሀገር የሚገኙትን የካቶሊክ ሚሊዮናውያን ሁሉ ወደ ሐረር አስጠርተው በቁጥጥራቸው ሥር እንዲያደርጉ ታዘው ነበር። ወደ ሐረር ለመሄድ ከአዲስ አበባ ሲነሡ በሚስተር ላጋርድ አማላጅነት ለራስ መኩንን የአደራ ደብዳቤ ከአዚ ምኒልክ እንደ ተሰጣቸው ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ለጠቅላይ አለቃቸው አስታውቀው ነበር። ይሁን እንጂ በፀረ-ካቶሊኮች ሴራ ጠንሳሾች ተጽዕኖ ምክንያት ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የሃይማኖት ሥርዓት የማከናወን መብት እንዲከለከሉ አዚ ምኒልክ ለራስ መኩንን ትእዛዝ አስተላልፈው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከከፋና ከአዲስ አበባ ተባርረው በሰኔ 15 ቀን 1904 ዓ.ም. ወደ ሐረር ሲደርሱ ሚሊዮናውያን ባልደረቦቻቸውን በት/ቤቶቻቸው ማስተማር ቢከለከሉም ቅሉ በደኅና አግኝተዋቸው ነበር። በወቅቱ ብዙ ስደት ቢኖርም አባ ሌዮንስ፣ አባ ማርያም ቤርናርድ አባ ቤርናርዲን፣ አባ ሱራፌል፣ አባ ቄሳር፣ ወንድም ቴአቲሞ፣ ወንድም ማርሴሊን፣ ወንድም አድርያን እንዲሁም የቅዱስ ገብርኤል ማኅበር ወንድሞች በሐረር ነበሩ። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶም የሚሊዮናውያንን መንፈሳዊ እድገት ለማየት በቁ። የካሌ ፍራንሲስካውያት ደናግልም ወላጅ የሌላቸውን ልጆችና አዛውንት የመንከባከብ ተግባራቸውን እንደ ቀጠሉ ነበር። ትንሹ ዘርአ ክህነት ት/ቤትም በደንብ ይካሄድ ነበር። የሥጋ ደዌ ሕመማን ማዕከልም በጣም ተሻሽሎ ነበር። በአጠቃላይ እሳቸው ባልነበሩበት ወቅት ሚሊዮኑ ብዙ መከራና ችግር ያጋጠመው ቢሆንም በእንደዚያ ዐይነት እንቅስቃሴ ላይ ሆኖ በማግኘታቸው ብፁዕነታቸው ተጽናንተው ነበር።

ሠ. የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐዋርያዊ አገልግሎት ሦስተኛው ክፍል (1904-1908)

በዚህ ክፍል ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከከፋ ከተመለሱ በኋላ በእርሞ ሀገረሰብነት ስለ ተከናወኑ አበይት ተግባሮች ባጭሩ

እንገልጻለል። ዋናዎቹ የአባ ባዚል ወደ አዲስ አበባ መላክ (1904)፣ የሐረር ከፍተኛ ዘርአ ክህነት ት/ቤት መከፈት (1904)፣ አባ ኢያቂም የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ መልእክተኛ በሮም (1905)፣ አንዳንድ አስገራሚ ክሥተቶችና (1906)፣ አባ ማርያም ቤርናርድ የአፄ ምኒልክ መልእክተኛ በሮም (1907-1908)፣ እንዲሁም የቅዱስ አልአዛር ማተሚያ ቤት መከፈት (1908) ይሆናሉ።

1. የአባ ባዚል ወደ አዲስ አበባ መላክ (1904)

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ሐረር ከተመለሱ በኋላ ከመጀመሪያ ተግባሮቻቸው አንዱ ከአፄ ምኒልክ በተስማሙበት መሠረት ወደ አዲስ አበባ እንድ ካህን መላክ ነበር። በሐምሌ 23 ቀን 1904 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለካርዲናል ጎቲ በጻፉት ደብዳቤ አፄ ምኒልክ አንድ ካህን ወደ አዲስ አበባ እንዲልኩ ፈቃድ የሰጡአቸው መሆኑን ገልጸው በዚያ መሠረት አባ ባዚል ከሐረር በሐምሌ 11 ቀን 1904 ዓ.ም. ተነሥተው በሐምሌ 22 እና 23 መካከል አዲስ አበባ በደገና መድረሳቸውን አስታውቀው ነበር። በሰኔ 25 ቀን 1904 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ የሐረር ካቶሊክ ሚሲዮን ት/ቤት የቀድሞ ተማሪና ከአፄ ምኒልክ ባለሥልጣኖች አንዱ ለነበረው ለአቶ ወሰኔ አባ ባዚል መመረጣቸውንና ጉዞአቸውም በአቶ ላጋርድ በኩል የተዘጋጀላቸው መሆኑን ብፁዕነታቸው ገልጸው ነበር።

አባ ባዚል ወደ አዲስ አበባ ሲደርሱ አስቀድሞ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ እንዳደረጉላቸው ሁሉ አቶ ትሩዩ የተባለው ፈረንሣዊ በቤቱ አስተናግዶቸው ነበር። አባ ባዚል በአዲስ አበባ ለሚኖሩት አውሮጳውያን መንፈሳዊ አገልግሎት ሲሰጡ፣ አባ ያዕቆብ፣ አባ ዮሐንስ እና አባ ኤልያስ ደግሞ ሌላ እንዳ እንዳይቀሰቀስ ጥንቃቄ በተሞላበት መንገድ ለሀገር ተወላጅ ካቶሊኮች መንፈሳዊ አገልግሎት ይሰጡ ነበር። አባ ባዚል አዲስ አበባ ከደረሱ ከጥቂት ሳምንታት በኋላ በነሐሴ 5 ቀን 1904 ዓ.ም. ከአዲስ አበባ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጻፉት ደብዳቤ ምንም እንኳ አቶ ሼፍና ባለመገኘታቸው ምክንያት እንዳንድ ችግር ቢኖርም ቅሉ በአዲስ አበባ የነበሩት ፈረንሣውያንና ሌሎች አውሮጳውያን ሁሉ በተገኙበት

የተፈጸመውን የአቶ ቲራስ ክርስቲያናዊ የጋብቻ ሥነ-ሥርዓት የመሩ መሆናቸውን ለብፁዕነታቸው ሪፖርት አቅርበው ነበር።

አባ ባዚል ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ እንደ ገለጹላቸው በጋብቻው ሥነ-ሥርዓት ላይ የተገኙ ሌሎች አውሮጳውያን በእሳቸው አገልግሎት በጣም የተደሰቱ መሆናቸውን በርግጠኛነት አስታውቀው ነበር። የእሳቸው በአዲስ አበባ መሆን በጣም አስፈላጊ እንደ ነበረም ገልጸው ነበር። አቶ ትሩዩ በፈረንሣይ ኤምባሲ ባዘጋጁት የምሳ ግብዣ ላይ አንድ አቶ ቻንታ የተባሉ የሐንጋሪ ተወላጅ ከአባ ባዚል ጋር ከተዋወቁ በኋላ እስከ ግብዣው መጨረሻ ድረስ አብረዋቸው እንደ ቆዩ በምሳሌነት ጠቅለው ነበር። እኒሁ እንግዳ አንድ የካቶሊክ ቤተክርስቲያን በአዲስ አበባ እንዲሠራ ብዙዎች እንደሚፈልጉ ገልጸው ለግንባታው የሚያስፈልገውን እንጨት በሙሉ በነፃ ለመስጠት ዝግጁነታቸውን ገልጸውላቸው ነበር።

በታህሣሥ 15 ቀን 1904 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ እንት ፍራንሷ ዛቪየርና እንት ማርያም ሌዮን የተባሉትን ገዳማውያት ወደ አዲስ አበባ ላኩአቸው። አባ ማርያም ቤርናርድ ሁለቱን እንዶች እስከ ላጋ-አርዲም ድረስ ሸጉአቸውና ከዚያ አባ ባዚል ተቀብለዋቸው እስከ አዲስ አበባ ወሰዷቸው። በተጨማሪም በየካቲት 13 ቀን 1905 ዓ.ም. ብፁዕነታቸው ወንድም ኢያቂምን የአባ ባዚል ረዳት አድርገው ወደ አዲስ አበባ ላኩአቸው።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ካርዲናል ጎቲ በመስከረም 20 ቀን 1904 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ መልሱን ከምስጋና ጋር ልከው ነበር። የካርዲናሉ ደብዳቤ ፍሬ ሐሳብ በአዲስ አበባ ስለሚቀመጥ ሚሲዮናዊ ካህን ጉዳይ በመሆኑ አባ ባዚል በዚያን ጊዜ ወደ አዲስ አበባ የተላኩ መሆኑንና ሁኔታቸው በጣም አስደሳች እንደ ነበረ ብፁዕነታቸው ለካርዲናሉ አስታውቀው ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በፈረንሣይ ኤምባሲ ግቢ ውስጥ አንድ አነስተኛ ቤተጳሎት ለመሥራት የተወሰነ መሆኑን አባ ባዚል ቀደም ብለው እንደ ነገሩአቸው በደብዳቤአቸው ጠቅለው ነበር። የሆኖ ሆኖ በአካባቢው የሚገኙት ሩሲያውያን በጣም ጥብቅና ለድርድር የማይመቹ መሆናቸው ችግር እንደ ፈጠረም ገልጸው ነበር።

2. የሐረር ከፍተኛ ዘርአ ክህነት ት/ቤት መከፈት (1904)

በሐረር ክልል የመጀመሪያው ትንሹ ዘርአ ክህነት ት/ቤት የተቋቋመው 1898 በብፁዕ አቡነ ከሻኝ ሲሆን የተሠራውም ከሐረር ወደ አዲስ አበባ በአንድ መቶ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ በሚገኘው ላፍቶ ካራሚሌ በተባለ ስፍራ ነበር። የትምህርት ቤቱን የመሠረት ድንጋይ በመጋሲት 12 ቀን 1898 ዓ.ም. ያኖሩት የብፁዕ አቡነ ከሻኝ እንደራሴ የነበሩት አባ እንድርያስ ጃሮሶ። ነበሩ የትንሹ ዘርአ ክህነት የመጀመሪያው ድሬክተር አባ ሌዩ ሲሆኑ ምክትላቸው አባ አናስታሲዮስ ነበሩ። ከዚያ በኋላ አባ ቤርናርዲን አዜስ በመምህርነት ተመድበው መጡ።

የመጀመሪያዎቹ የዘርአ ክህነት ተማሪዎች የተመለመሉት ከሐረር ካቶሊክ ሚሲዮን ት/ቤት ነበር። ሌሎቹ ከሀገረሰብክቱ የሚሲዮን ጣቢያዎች የተመረጡ ነበሩ። የፍልስፍናና የሥነ-መለኮት ትምህርታቸውን ከመማራቸው አስቀድሞ የላቲን ቋንቋ ይማሩ ነበር። የትንሹ ዘርአ ክህነት ት/ቤት ድሬክተር ሆነው ለጥቂት ዓመታት ከሠሩ በኋላ በ1902 ዓ.ም. አባ ሌዩን የሐረር ሚሲዮን ጣቢያ ኃላፊ ሆነው በብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሲሾሙ በምትካቸው አባ ዮሐንስ ክሪዞስቶም ድሬክተር ሆኑ። አባ ዮሐንስ ክሪዞስቶም ት/ቤቱን በጣም ከማስፋፋታቸው የተነሣ የዘርአ ክህነት ተማሪዎች የሚሲዮን ጣቢያዎች ካሉበት ሁሉ እንዲመረጡ ተደረገ። በ1915 ዓ.ም. ከአርባ አምስት እስከ ሃምሳ የሚደርሱ ተማሪዎች በላፍቶ ካራሚሌ ትንሹ ዘርአ ክህነት ት/ቤት ይማሩ ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የሐረርን ከፍተኛ ዘርአ ክህነት ት/ቤት ያቋቋሙት በ1904 ዓ.ም. ከከፋ ከተመለሱ በኋላ ነበር። የመጀመሪያው ዙር ተማሪዎች የተመረጡት ከሐረር ካቶሊክ ሚሲዮን ት/ቤት የቀድሞ ተማሪዎችና ከላፍቶ ካራሚሌ ትንሹ ዘርአ ክህነት ት/ቤት ተማሪዎች መካከል ነበር። የከፍተኛ ዘርአ ክህነት ት/ቤት የመጀመሪያው ድሬክተር አባ ሱራፌል ነበሩ። እሳቸውም በብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የበላይ ተቆጣጣሪነት ትምህርት ቤቱን በከፍተኛ ቅልጥፍና ብቃት ያስተዳድሩ ነበር። በ1912 ዓ.ም. የመጀመሪያዎቹ ሦስት የሀገር ተወላጅ ካህናት ከብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ እጅ የክህነት ማዕረግ ተቀበሉ። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ለተወሰኑ ዓመታት በየዓመቱ ቢያንስ አንድ ካህን ይቀሰስ ነበር።

ከ1915 ዓ.ም. እስከ 1916 ዓ.ም. ልጅ ኢያሱ በአልጋ ወራሽ ራስ ተፈሪ ላይ እስካመፀበት ጊዜ ድረስ የላፍቶ ካራሚሌ ትንሹ ዘርአ ክህነት ት/ቤት በሚገባ ይካሄድ ነበር። አመፁ በተቀሰሰበት ጊዜ በገጠሩ አካባቢ የነበሩት የካቶሊክ ሚሲዮን ጣቢያዎችና የላፍቶ ካራሚሌ ትንሹ ዘርአ ክህነት ት/ቤት ተዘግተው ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ትንሹን ዘርአ ክህነት ት/ቤት በሐረር ክልል በደባ ሚሲዮን ጣቢያ እንደገና ለመክፈት የወሰኑት በ1925 ዓ.ም. ብቻ ነበር። በሐረር የነበረው መለስተኛ ዘርአ ክህነት ት/ቤት ለከፍተኛው ዘርአ ክህነት ት/ቤት ብዙ ተማሪዎችን በማስገኘት ጣልያኖች ኢትዮጵያን እስከያዙበት እስከ 1936 ዓ.ም. በተሳካ ሁኔታ ቀጥሎ ነበር። በተጨማሪም ገና በ1918 ዓ.ም. እንኳ ከስድስት እስከ ሰባት የሚደርሱት በሐረር ከፍተኛ ዘርአ ክህነት ት/ቤት የተማሩ የሀገር ተወላጅ ካህናት በሐረር ነበሩ። በ1930 ዓ.ም. ከብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ እጅ ክህነት የተቀበሉ ካህናት ቁጥር አሥራ አምስት የደረሰ ሲሆን ከ1912 ዓ.ም. ጀምሮ ብፁዕነታቸው የመጨረሻ ክህነት እስከሰጡበት እስከ 1934 ዓ.ም. ድረስ የሰበካ ካህናት ብዛት ሃያ አራት ደርሶ ነበር።

በተለምዶ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አዲስ ካህናት ሰፊ ለሆነው የሐዋርያዊ አገልግሎት ራሳቸውን ያዘጋጁ ዘንድ በሀገረሰብክቱ ውስጥ በሚገኙት በተለያዩ የሚሲዮን ጣቢያዎች ከነባር ሚሲዮናውያን ጋር በረዳትነት እንዲሠሩ ይመድቡአቸው ነበር። እነዚያ ወጣት ካህናትም ጊዜ ሳይወስድባቸው ሚሲዮናውያንን ተክተው የሕዝባቸው እረኞች ለመሆን በቅተው ነበር።

3. አባ ኢያቂም የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ መልእክተኛ በሮም (1905)

በታህሣሥ 27 ቀን 1905 ዓ.ም. ከሐረር ለካርዲናል ጎቲ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በእርሞ ሀገረሰብክት በዚያን ዓመት ስለ ተከናወኑ ተግባሮች ጠቅለል ያለ ሪፖርት አቅርበው ነበር። በ1905 ዓ.ም. ሀገረሰብክቱ በፊተኛው ዓመት ውስጥ አጋጥሞት የነበረው ዐይነት ችግር ደርሶበት ነበር። ለምሳሌ በየካቲት ወር 1905 ዓ.ም. አባ አለቃ ሣህሌ፣ የሀገር ተወላጅ ካህናት ሁሉ በጣም ታዋቂ የነበሩት ይሠሩ ከነበሩበት ከሸዋ ወደ

ሱማሌ ሀገር ከመሰደዳቸው ባሻገር በአካባቢው በነበሩት ካቶሊኮችም ላይ ብዙ ችግር ደርሶ ነበር።

በሸዋ በነበሩት ካቶሊኮች ላይ የተቀናጀ ስደት ሲቀሰቀስ አባ አለቃ ሣህሌ በሉሜ ነበሩ። ከዚያም በአግር ሦስት ቀን ተጉዘው ወደ አሊላ ሸሹ። በመጨረሻም ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ለጥቂት ጊዜ በአዋሌ አቆዩላቸውና ከዚያ በኋላ ከሚስተር ትሩዬ ጋር እንደ ቤት ሠራተኛ አድርገው ወደ ጅቡቲ ሰደዱአቸው። አባ አለቃ ሣህሌ አባ ኢያቂም ወደ ሮም እስከ ወሰዱአቸው እስከ ሐምሌ 1905 ዓ.ም. ድረስ በጂቡቲ ሰነበቱ። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የእርሞን ሀገረስብከት ሁኔታ እንዲያስረዱ አባ ኢያቂምን ወደ ሮም ላኩአቸው። የትምህርተ ክርስቲያን መጽሐፍ በአማርኛ ለማሳተም ይፈቀድላቸው ዘንድ ለካቶሊክ ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ቀደም ሲል ደብዳቤ ጽፈው ነበር። ለጥያቄያቸው ተፈላጊው መልስ በሐምሌ 17 ቀን 1905 ዓ.ም. ስለ ተሰጠ አባ ኢያቂም በጂቡቲ በኩል ወደ ሮም ለመሄድ ተነሡ።

በነሐሴ 18 ቀን 1905 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አባ ኢያቂም በሮም ሰፋ ያለ ጉብኝት በማድረግ በኢትዮጵያ የካቶሊክ ሚሲዮን ሰላም እንዲያገኝ ቫቲካን ከአዲ ምኒልክ ጋር ዲፕሎማሲያዊ ግንኙነት እንድትመሠርት እንዲጎተጉቱ ሙሉ ሥልጣን ሰጥተዋቸው ነበር። አባ ኢያቂም ገና በሮም ሳሉ በረከት በተባለው መንደር የነበረው እጥፍወርቅ የተባለ ካቴክስት መታሰሩን ሰምተው ነበር። ሁኔታውንም ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥረኛ አስታውቀው ለአዲ ምኒልክ ደብዳቤ እንዲጽፉ ጠየቁአቸው። የደብዳቤውን አስፈላጊነት ስለ ተገነዘቡ ቅዱስነታቸው የተጠየቀውን ደብዳቤ ጽፈው በሐምሌ 20 ቀን 1906 ዓ.ም. ለአዲ ምኒልክ ልከው ነበር።

በመስከረም 26 ቀን 1905 ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከሮም በጻፉት ደብዳቤ አባ ኢያቂም በመስከረም 22 ቀን 1905 ዓ.ም. ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥረኛን በግል ማነጋገራቸውንና ዲፕሎማሲያዊ ግንኙነት ከአዲ ምኒልክ ጋር ስለሚመሠረትበት ሁኔታ የተጻፈውን ደብዳቤ ማቅረባቸውን አስታውቀው ነበር። በዚያን አጋጣሚ የትምህርተ ክርስቲያን መጽሐፎችንና የቅዱስ ማቴዎስን ወንጌል በአማርኛ ለማሳተም ይረዳ ዘንድ ከወንጌል

ስብከትና ስርጭት ድርጅት የገንዘብ ድጎማ ለመጠየቅ ማሰባቸውን ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ መግለጻቸውን ጭምር ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አስታውቀው ነበር።

ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱም የትምህርተ ክርስቲያን መጽሐፍ በኢትዮጵያ ብሔራዊ ቋንቋ ለማሳተም መታቀዱን በመስማታቸው እጅግ የተደሰቱ መሆኑን ገልጸው መጽሐፎቹን እንዲያሳትም ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ራሳቸው በቀጥታ ትእዛዝ እንደሚሰጡ ቃል ገብተውላቸው ነበር።

4. አንዳንድ አስገራሚ ክሥተቶች (1906)

በመጋቢት 15 ቀን 1906 ዓ.ም. የቱሉዝ አውራጃ ካፑቺኖች አለቃ ወደ ሐረር መጥተው እስከ ሚያዝያ 9 ቀን 1906 ዓ.ም. ድረስ በሐረርጌ ክልል በሚገኙት የሚሲዮን ጣቢያዎች ሐዋርያዊ ጉብኝት አድርገው ነበር። በዚያን ጊዜ ከአዲ ምኒልክ ጋር ለመገናኘት ወደ አዲስ አበባ በመጓዝ ላይ ሳሉ በመጋቢት 22 ቀን 1906 ዓ.ም. ራስ መኩንን በቁልቢ ዐረፉ። የራስ መኩንን ዜና ዕረፍት በኢትዮጵያ ለሚገኙት ካቶሊክ ሚሲዮናውያን እጅግ አሳዛኝ ነበር። ራስ መኩንን የሞቱት የአሥራ ሦስት ዓመት ልጃቸውን ተፈሪን በብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አባታዊ ጥበቃ ሥር ትተዋቸው ነበር።

ከስድስት ዓመት ዕድሜያቸው ጀምሮ ተፈሪ በሐረር የካቶሊክ ሚሲዮን ት/ቤት ይማሩ ነበር። በ1896 ዓ.ም. ራስ መኩንን ለአድዋ ጦርነት ወደ ሰሜን ሲዘምቱ ሕፃን ልጃቸውን ለብፁዕ አቡነ ቶረን ከኻኝ አደራ ሰጥተዋቸው ነበር። ራስ መኩንን ከሞቱ በኋላ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጣም ብልህና ከአምስት ዓመት በኋላ ካህን ሊሆን የነበረውን ሳሙኤል የተባለውን የሐረር ከፍተኛ ዘርአ ክህነት ት/ቤት ተማሪ የተፈሪ ሞግዚትና የመንፈሳዊ ትምህርት አስተማሪ አድርገው መደቡት።

በሌላ በኩል ደግሞ አባ ባዚል ምንም ውጣ ውረድ ቢበዛም አዲ ምኒልክ ለካቶሊክ ሚሲዮን መሬት የሰጡ መሆኑንና በዚያም መሬት ላይ ቤት ለመሥራት የጀመሩ መሆናቸውን ከአዲስ አበባ በየካቲት 14 ቀን 1906 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አስታውቀው ነበር። ይሁንና አቡነ ማቴዎስ እቅዱን

ተቃውሙ ስለ ነበረ በረከት በተባለው መንደር በነበሩት ካቶሊኮች ላይ ከፍተኛ ስደት እንደ ተቀሰቀሰም ገልጸው ነበር። በተጨማሪ በ1906 ዓ.ም. በሐምሌ ወር መጨረሻ ፈረንሳይ፣ እንግሊዝና ጣልያን በጂቡቲና በአዲስ አበባ መካከል ስለ ተዘረጋው የባቡር መንገድ ጉዳይ ስምምነት ፈርመው ነበር። አዲሱ ምኒልክ ፕሮጀክቱ እንዲጀምር የሚሰማው መሆኑን ቢታወቅም የመጨረሻ ውሳኔያቸውን ለተወሰነ ጊዜ አዘግይተው ነበር። በዚያ አጋጣሚ ንጉሠ ነገሥቱ አባ ዮሐንስን የዲፕሎማሲያዊ ሰነዶች ተርጓሚ አድርገው በይፋ ሲሾሙ የልዩ አስተርጓሚነትን ኃላፊነት ደግሞ ለአስጢፋኖስ ሰጥተው ነበር።

በዚያን ወቅት የኢትዮጵያ መንግሥት ምርምር የሚያደርግና በሀገሪቱ ያለውን የተፈጥሮ ሀብት በጥቅም ላይ ማዋል የሚቻልበትን ሁኔታ የሚገመግም ቢቻል ሚሲዮናውያን ያሉበት የኤክስፐርቶችን ቡድን ማለትም ጂኦሎጂስቶችን፣ የማዕድን ጠበብቶችንና መሐንዲሶችን ከቫቲካን ለመጠየቅ ተዘጋጅቶ ነበር። ያንን ፕሮጀክት ለሚመለከተው አካል ለማቅረብና ለማስረዳት የተመረጠው አቶ ተሰማ ነበር።

በአዲስ አበባ የተፈጠረው አዲስ ሁኔታ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን የሚያጽናና ነበር። ይኸውም የኢትዮጵያን ካቶሊክ ሚሲዮን ሁኔታ እንዲያስረዱና በተለይም ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥረኛ ለአዲሱ ምኒልክ ደብዳቤ እንዲጽፉላቸው እንዲጠይቁ አባ ኢያቂምን ወደ ሮም ልከው ነበር። አቶ እጥፍወርቅ የካቶሊክን እምነት በመከተሉ ምክንያት በበረከት ስለ ታሰረ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ በፍጥነት በጉዳዩ እንዲገቡ አጋጣሚ ሆኖ ነበር። በሐምሌ 21 ቀን 1906 ዓ.ም. በሉሜ፣ በሰላሌና በበረከት ታስረው ንብረታቸው የተወረሰባቸው ካቶሊኮች በርኅራኄ ፍትሕ እንዲያገኙ በመማጸን ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ለአዲሱ ምኒልክ አንድ ደብዳቤ ጽፈው ነበር።

የቅዱስነታቸው ደብዳቤ በቀጥታ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የተላከላቸው ሲሆን እሳቸው ደግሞ በአዲስ አበባ ለሚገኙት ለአባ ባዚል እንዲልኩ ተጠይቀው ነበር። የቫቲካን ዋና ጸሐፊም የቅዱስነታቸውን ጥያቄ ለአዲሱ ምኒልክ እንዲያደርሱ አባ ባዚልን መርጠዋቸው ነበር። በዚያ መሠረት በነሐሴ 20 ቀን 1906 ዓ.ም. አዲሱ ምኒልክ፣ ራስ ጉግሣ፣ ደጃዝማች ወርቂና እንዲሁም አባ ዮሐንስ በአስተርጓሚነት በተገኙበት አዲሱ ምኒልክ አባ ባዚልን

ተቀብለው አነጋገሩላቸው። ንጉሠ ነገሥቱ አባ ባዚልን የተቀበሉአቸው በፈገግታና እጃቸውን በመጨበጥ ሲሆን ደብዳቤው ከየት እንደ መጣም ጠይቀዋቸው ነበር። አባ ባዚል ደብዳቤው የመጣው ከሮም ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት መሆኑን በገለጹላቸው ጊዜ የሮም ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት የሁሉም አባት እና የክርስቲያኖች አባት ስለ ሆኑ ሰው ሁሉ እንደሚወዳቸው ንጉሠ ነገሥቱ ገልጸውላቸው ነበር።

አባ ባዚል ሲያብራሩ ደብዳቤው በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በኩል ሳይሆን በቀጥታ መጻፉ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ለንጉሠ ነገሥቱ ያላቸውን እምነትና ከበሬታ የሚያሳይ መሆኑን ገልጸው ፖለቲካ በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘንድ ቦታ የሌለው መሆኑንም አስረድተው ነበር። ንጉሠ ነገሥቱም የካቶሊክ ቤተክርስቲያን ባለሥልጣኖች የፖለቲካ ሰዎች አለመሆናቸውን እንደ ተገነዘቡ አረጋግጠው ነበር። ነገር ግን የርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ ደብዳቤ መልስ ያገኘው ከሦስት ወር በኋላ ነበር። በመጨረሻም በኅዳር 12 ቀን 1906 ዓ.ም. ንጉሠ ነገሥቱ በኢትዮጵያ ካቶሊክ ሚሲዮን ታሪክ ውስጥ አዲስ ምዕራፍ የከፈተና ዘወትር እየታሰበ የሚኖር ዐይነት ደብዳቤ ጻፉ።

በጥቅምት 10 ቀን 1907 ዓ.ም. ከአዲስ አበባ ለክቡር አቶ አስጢፋኖስ ፒሾ፣ የፈረንሳይ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር በጻፉት ደብዳቤ በሚኒስትር ማዕረግ በኢትዮጵያ ልዩ ተልእኮ በማከናወን ላይ የነበሩት ሚስተር ክሎቡኮዊስኪ በዚያ አጋጣሚ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ጳጳስ የነበሩትን አቡነ ማቴዎስን ለማነጋገር መልካም አጋጣሚ ሳይሆን እንደማይቀር አባ ማርያም-ቤርኖርድ እንዳላሰቡአቸው ገልጸው ነበር። ስለሆነም መልእክተኛው ፈቃደኝነታቸውን ከገለጹ በኋላ ከጳጳሱ ጋር እንዲነጋገሩ ተደርጎ ነበር። ሚስተር ክሎቡኮዊስኪ ሌላ እምነት የነበረው ሰው የርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት መልእክተኛ ሆኖ አቡነ ማቴዎስን ሲገብኝ የመጀመሪያ ጊዜ መሆኑን አመልክተው በዚያ አጋጣሚ ሰላማዊ ግንኙነት ባልነበራቸው በሁለቱ እጎትማማች አብያተ ክርስቲያናት መካከል መልካም ግንኙነት እንዲፈጠር ለማድረግ መቻላቸውን ለውጭ ጉዳይ ሚኒስትራቸው አብራርተው ነበር።

በኅዳር 2 ቀን 1907 ዓ.ም. ከሐረር ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለእንደርማቱ አባ ቤርኖርድ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጥቅምት 27 ቀን 1907 አዲሱ ምኒልክ አባ

ማርያም ቤርናርድን ፍጹም መግባባት በተሞላበት አካሄድ ተቀብለዋቸው እንዳንጋገሩላቸው አስታውቀው ነበር። በዚያ ደብዳቤአቸው ንጉሠ ነገሥቱ ላቀረቡላቸው ሐሳቦች ሁሉ በተለይም እሱን ማቴዎስ በመያዣነት ለሁለት ዓመታት በእስር ቤት ስላሰሩላቸው የአባ አለቃ ሣህሌ ሁለት ልጆች ጉዳይ ጥሩ አመለካከት እንደ ነበራቸውና ልጆቹም በቅርብ ጊዜ ውስጥ ይለቀቃሉ ብለው ተስፋ እንደሚያደርጉ ገልጸው ነበር።

በታህሣሥ 21 ቀን 1907 ዓ.ም. ለአንደርማቱ አባ ቤርናርድ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጻፉት በሌላ ደብዳቤ የአባ ማርያም-ቤርናርድ ተልእኮ በተሳካ ሁኔታ መጠናቀቁን አስታውቀው ነበር። በተጨማሪም የርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት መልእክተኛ ከአዲስ አበባ በታህሣሥ 16 ቀን 1907 ዓ.ም. ወደ ሐረር መንዝ የጀመሩ መሆናቸውንና በጥር 10 ቀን 1908 አካባቢ ወደ ሐረር ሊደርሱ እንደሚችሉ ተስፋ እንደሚያደርጉ ገልጸው ከዚያም የአዲስ መልእክተኛ በመሆን ወደ ሮም እንደሚጓዙ አስታውቀው ነበር።

በጥር 21 ቀን 1908 ዓ.ም. በጻፉት በሌላ ደብዳቤ ደግሞ አባ ማርያም-ቤርናርድ በዚያኑ ዕለት ከሐረር ተነሥተው ወደ ሮም ጉዞአቸውን የጀመሩ መሆናቸውን ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሰጠቅላይ አለቃቸው አስታውቀው ነበር። በደብዳቤአቸው ከእቴጌ ጣይቱ ጋር ያደረጉት ስብሰባ፣ የካቶሊክ ሃይማኖትን በተመለከተ በእቴጌይቱ አመለካከት ለውጥ መታየቱንና ለውጡም በጣም ልዩ መሆኑን ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት በጻፉት ደብዳቤ ውስጥ መንጸባረቁን አብራርተው ነበር። አዲስ መልእክትም ምንም እንኳ አቡነ ማቴዎስ ቢቃወሟቸውም ጴጥሮስና ኒኮላስ የተባሉትን ሁለት የአባ አለቃ ሣህሌን ልጆች ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት በጠየቁላቸው መሠረት በነፃ የለቀቁላቸው መሆኑንም ጭምር ገልጸው ነበር።

5. አባ ማርያም-ቤርናርድ የአዲስ መልእክተኛ በሮም (1907-1908)

በመጋቢት 21 ቀን 1907 ዓ.ም. ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት አባ ማርያም-ቤርናርድን ተቀብለው እነጋግረዋቸው ነበር። በሐምሌ 6 ቀን 1907 ዓ.ም. የቅድስት መንበር ዋና ጸሐፊ የነበሩት ካርዲናል ሜሪ ዴል ቫል የርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ልዩ መልእክተኛ አድርገው

ለአባ ማርያም-ቤርናርድ ሙሉ ሥልጣን ሰጡላቸው። በተጨማሪም በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት እጅ የተፈረመ ዲፕሎማ፣ የፈረሰኛ አንደኛ ደረጃ የሆነ የጌታ መቃብር አርማና አንድ ትልቅ መስቀል ለአዲስ መልእክት እንዲሰጡላቸው፣ እንዲሁም አንድ በክብር የተፈረመ ደብዳቤና ስጦታ ለባለቤታቸው ለእቴጌ ጣይቱ እንዲያበረክቱላቸው ሰጥተዋቸው ነበር።

በዚያ መሠረት በነሐሴ 8 ቀን 1907 ዓ.ም. አባ ማርያም-ቤርናርድ ወደ ግርማዊ አዲስ መልእክት የተላኩ የርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ልዩ መልእክተኛ ሆነው ወደ ሐረር ተመለሱ። በነሐሴ 19 ቀን 1907 ዓ.ም. ከዘርአ ክህነት ት/ቤት ተማሪ ሳሙኤልን በአስተርጓሚነት አስከትለው አባ ማርያም-ቤርናርድ ወደ አዲስ አበባ ጉዞ ጀመሩ። አዲስ መልእክት በመስከረም 17 ቀን 1907 ዓ.ም. በይፋ ተቀብለው እነጋገሩላቸው። አባ ማርያም-ቤርናርድ ከርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት የተላከውን የምስጋና ደብዳቤ ለአዲስ መልእክት ሲሰጡ ከዕብን በረድ የተሠራውን የድንገል ማርያም ምስል ደግሞ ለእቴጌ ጣይቱ ሰጡ።

በጥር 9 ቀን 1908 ዓ.ም. አባ ማርያም-ቤርናርድ ከአዲስ አበባ ወደ ሐረር ተመለሱ። ከአዲስ አበባ ሲነሡ አዲስ መልእክት አባ ማርያም-ቤርናርድን ባለሙሉ ሥልጣን አምባሳደራቸው አድርገው ሾሙላቸውና በእጃቸው ከተፈረመ ደብዳቤ ጋር የኢትዮጵያ ኮከብ ኒሻን እንዲሁም ሌሎች ስጦታዎችና የሁለት አንበሳ ምስል ያለበትን የይሁዳ ማኅተም ጭምር ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ላኩላቸው።

አባ ማርያም-ቤርናርድ በጥር 25 ቀን 1908 ዓ.ም. ወደ ጂቡቲ አቀጉና በየካቲት 16 ቀን 1908 ዓ.ም. ሮም ደረሱ። ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ በየካቲት 29 ቀን 1908 ዓ.ም. በታላቅ ሥነ-ሥርዓት ተቀበሉላቸው። በዚህ ዐይነት በኢትዮጵያና በሮም መካከል መልካም ግንኙነት እየተጠናከረ ይሄድ ነበር።

6. የቅዱስ አልአካር ማተሚያ ቤት መከፈት (1907-1908)

በ1907 እና በ1908 ዓ.ም. መካከል አባ ማርያም-ቤርናርድ የቅዱስ አንጦጽብን የሥጋ ደዌ ሕመማን ማዕከል ፕሮጀክት ቀጣይ እንዲሆን በገዝብ ድጎማ ይረዳ ዘንድ አንድ ማተሚያ ቤት ለማቋቋም እንዳሰቡ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ገለጹ።

የማተሚያ ቤቱ መሠራት ዋነኛው ምክንያት ለሥጋ ደዌ ሕሙማን ማዕከል ሥራ ማስኬጃ ቁሳዊ ድጋፍ ማግኘት ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶም ወዲያውኑ አባ ማርያም-ቤርናርድ ፕሮጀክቱን እንዲመሩ ፈቃድ ሰጡላቸው። አባ ማርያም ቤርናርድም አስፈላጊውን ገንዘብ ለመፈለግ ወደ ፈረንሣይ ሄዱ። አባ ቻርለስ አባ ማርያም-ቤርናርድን ተክተው የሥጋ ደዌ ሕሙማን ማዕከል ድሪክተር ሆኑ።

አባ ማርያም ቤርናርድ በ1908 ዓ.ም. ድርጅታቸው ሥራውን እንዲቀጥል ለማድረግ የሚያስፈልገውን ገንዘብ ለመፈለግ ወደ ፈረንሣይ ሄደው ከተለያዩ የሥጋ ደዌ ሕሙማንን ከሚደግፉ በኋላ አድራጊዎች በቂ ገንዘብ ለመስብሰብ ቻሉ። በመጨረሻም የሥጋ ደዌ ሕሙማን ማዕከል ግልጋሎቱን እንዲቀጥል ለማድረግ ይረዳ ዘንድ አነስተኛ ማተሚያ ቤት አቋቋሙ። በዚያ መሠረት ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ማተሚያ ቤቱ ከሐረር ወደ ድሬዳዋ እንዲዛወር በጥር 6 ቀን 1908 ዓ.ም. ወሰኑ። ምክንያቱም ድሬዳዋ የባቡር መስመርና የመኪና መንገድ ስለ ነበሩት ዘመናዊ አገልግሎት ለመስጠት ምቹ ሆኔታቸው ነበረ። አባ ቤርናርድን አዜስ የማተሚያ ቤቱ ምክትል ዲሬክተርና የአዲሱ የድሬዳዋ ሚሲዮን ጣቢያ አለቃ ሆነው ተመደቡ።

የድሬዳዋ ማተሚያ ቤት በሀገሪቱ ውስጥ በዐይነቱ የመጀመሪያው ነበር። ብዙ የትምህርት፣ የሃይማኖት፣ የትምህርተ ክርስቲያንና ልዩ ልዩ የጸሎት መጽሐፎች በአካባቢው ቋንቋዎች መታተም በመቻላቸው በሀገረስብክቱ በሙሉ የስብከት ሥራዎችን ለማቀላጠፍ ረድቶ ነበር። ቀስ በቀስ ማተሚያ ቤቱ በደንብ መሥራት ጀመረና ቀጣይነቱ ተረጋገጠ። ሆኖም በ1914 ማለት በአንደኛው የዓለም ጦርነት መጀመሪያ አባ ማርያም-ቤርናርድ የወታደሮች ነፍስ አባት ለመሆን ወደ ሀገራቸው ለመሄድ ወሰኑ። ምንም እንኳ ወንድሞቻቸው ቢወቅሱላቸውና ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ፈቃድ ቢከለክሉም ሐሳባቸውን ሊቀይሩ አልቻሉም። ከዚያ በኋላም በአባ ሌዮፖልድ ብልህ አስተዳዳሪነት የድሬዳዋ ማተሚያ ቤት ከፍተኛ ደረጃ ሊደርስ ችሏል።

አባ ሌዮፖልድ ጣልያኖች አካባቢውን እስከ ያዙበት ጊዜ ድረስ የማተሚያ ቤቱን ሥራ ይመሩ ነበር። ጣልያኖች ከያዙት

በኋላ ማተሚያ ቤቱ ያትማቸው የነበሩት ሰነዶች ለጣልያን መንግሥት አስተዳደር የሚያስፈልጉት ብቻ ነበሩ። የፈረንሣይ ካፑቺኖች ከጣልያን አስተሳሰብ ጋር ለመጣጣም ስላልቻሉ የማተሚያ ቤቱን ሥራ ለጣልያን ካፑቺኖች መልቀቅ ግዴታ ሆነባቸው። አባ ሌዮፖልድ ሥራቸውን ለቅቀው መጠጊያ ለማግኘት ሲሉ ወደ ጂቡቲ ሚሲዮን ጣቢያ ሄዱ።

ረ. የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐዋርያዊ አገልግሎት አራተኛው ክፍል (1909-1916)

በዚህ ክፍል በኢትዮጵያ ሰለ ነበረው የፖለቲካ አለመረጋጋት፣ የኮንሶላታ ሚሲዮን በኢትዮጵያ (1913-1942)፣ የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር መቋቋም (1914)፣ የሀገር ተወላጅ ፍራንሲስካውያት ደናግል ማኅበር ምሥረታ (1915) እንመለከታለን።

1. በኢትዮጵያ የፖለቲካ አለመረጋጋት (1909-1916)

በ1907 እና በ1909 መካከል የኢትዮጵያ ካቶሊክ ሚሲዮን ሰላማዊ ጊዜ አገኘ። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በ1902 እና በ1903 ዓ.ም. መካከል ወደ ከፋ ባደረጉት ጉዞ ምክንያት ወደ አዲስ አበባ እንዳይሄዱ የተከለከሉ ቢሆንም አፄ ምኒልክ ለካቶሊክ ሚሲዮን ድጋፍ ከመስጠት አልተቆጠቡም ነበር። ነገር ግን ንጉሠ ነገሥቱ እያረጁ ነበርና ለወደፊቱ ምንም ዋስትና አልነበረም። ስለሆነም በጥቅምት 30 ቀን 1909 አፄ ምኒልክ በግልጽ የሴት ልጃቸው የወ/ሮ ሸዋረገድና የወሎ ገዥ የንጉሥ ሚካኤል ልጅ የነበሩትን ልጅ ኢያሱን የኢትዮጵያ ዙፋን አልጋ ወራሻቸው እንዲሆኑ አሳወጁ። እንዲሁም ራስ ተሰማ ናደውን የልጅ ኢያሱ ሞግዚት አድርገው ሾሙላቸው። ከዚያ በኋላ ልጅ ኢያሱ የአፄ ምኒልክ ተተኪ እንደሆኑ በገሃድ ታወቀ።

ልጅ ኢያሱ የአፄ ምኒልክ ተተኪ መሆናቸው ከታወጀ ከሁለት ወር በኋላ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በታህሣሥ 22 ቀን 1909 ዓ.ም. ከሐረር ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በጻፉት ደብዳቤ የንጉሠ ነገሥቱ ጤንነት በጣም አስጊ ሁኔታ ላይ መሆኑንና

በኢትዮጵያ የሀገር መሪዎች በተቀያየሩ ጊዜ ሁሉ ሥርዓተ አልበኝነትና የማያስተማምን ሁኔታ ስለሚፈጠር የካቶሊክ ሚሲዮናውያን ለወደፊት ሕይወታቸው በጣም እየተጨነቁ መሆናቸውን ገልጸው ነበር። በተጨማሪም የአፄ ምኒልክ ታዋቂ ባለሟሎች አብዛኞቹ ለልጅ ኢያሱ ታማኝነታቸውን እየገለጹ መሐላ ፈጽመው ስለ ነበር ቃላቸውን አያከብሩም ብለው እንደማይጠራጠሩ ለጠቅላይ አለቃቸው ገልጸው ነበር።

ግን እቴጌ ጣይቱ አፄ ምኒልክ ስለ ወራሽቸው የወሰዱት ርምጃ አላስደሰታቸውም ነበር። ስለሆነም በበርበራ ክነበሩት እንግሊዞች ጋር በመተባበር ንጉሠ ነገሥቱ ሲሞቱ የኢትዮጵያ መሪ ለመሆን ተስፋ በማድረግ አያሌ ሴራዎች ጠንስሰው ነበር። ግን በመጋቢት 21 ቀን 1901 ዓ.ም. የጣይቱ ሴራ ከሽፎ በግልጽ ከሥልጣን ተገለሱ። በዚያን ጊዜ ልጅ ኢያሱ ተከራካሪ የሌለበት ሕጋዊ ወራሽ ሆኑ።

ልጅ ኢያሱ ለእስልምና አዛኝና በእስላሞች የሚደገፉ ከመሆናቸውም በላይ የእስላም ንጉሥ ለመሆን ይፈልጉ ነበር። ሞገዚታቸው የነበሩት ራስ ተሰማ በ1911 ዓ.ም. ሞቱ። ልጅ ኢያሱም ምንም ወጣት ቢሆኑ ኢትዮጵያን መግዛት ጀመሩ። ወጣቱ መሪ እስላሞች የሚበዙባቸውን አካባቢዎች በማዘውተራቸው ምክንያት የሸዋ መኪንንት በኃይል ሊጋፈጧቸው ተነሣሡ። ልጅ ኢያሱ ገና ምኒልክ በሕይወት እያሉ ለንጉሠ ነገሥቱ በጣም ቅርብ ክነበሩት ከፍተኛ ባለሥልጣኖች መካከል አንዳንዶቹን ከሥልጣን ለማስወገድ አቀዱ።

በግንቦት 11 ቀን 1910 ዓ.ም. ተፈሪ አባታቸውን ራስ መኩንን ተክተው የሐረርጌ ገዥ ሆኑ። እዚያም እስከ 1913 ዓ.ም. ድረስ ቆዩ። በአሳቸው አስተዳደር ዘመን ለካቶሊክ ሚሲዮን ምንም የሚያሳስቡ ጉዳይ አልነበረም። ምክንያቱም በተፈሪና በብፁዕ አቡነ እንድርስ ጃሮስ መካከል ከፍተኛ ወዳጅነት ነበረ። ብፁዕ አቡነ እንድርስ ጃሮስም ለደጃዝማች ተፈሪ ጠቃሚ አባታዊ ምክር ይሰጡአቸው ነበር። ያንን መልካም አጋጣሚ በመጠቀም በነሐሴ 1 ቀን 1912 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርስ ጃሮስ አንድ ት/ቤትና አንድ የሙት ልጆች ማሳደጊያ በድሬዳዋ በመክፈት የፍራንኪስካውያት ደናግል እንዲያስተዳድሩት አደረጉ። እንዲሁም ደግሞ በሰኔ 13 ቀን 1913

ዓ.ም. ብፁዕነታቸው የሐረርጌ ካቴድራል መሠረት ድንጋይ በታላቅ ሥነ-ሥርዓት አኖሩ።

ብፁዕ አቡነ እንድርስ ጃሮስ በታህሣሥ 27 ቀን 1913 ዓ.ም. ከሐረር ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለካርዲናል ጎቲ በጻፉት ደብዳቤ በዚያን ወቅት በኢትዮጵያ መንግሥት አስተዳደር በባለሥልጣኖች መካከል ግልጽ የሆነ አለመግባባት ወይም የሐሳብ ልዩነት እንደ ነበረ ገልጸው ነበር። የአልጋ ወራሽነቱ ጉዳይ በከፍተኛ የመንግሥት ባለሥልጣኖች መካከል ጠብ ፈጥሮ ነበር። ስለሆነም ከሥርወ ንግሥ ጋር ጠንካራ ትስስር በነበረው በሀገሪቱ ፖለቲካ ላይ ከፍተኛ ድክመት ይታይ ነበር። በወጣቱ አልጋ ወራሽ በኩል በጣም የጠነከረ የኃይለኝነት ባሕርይ በመታየቱ በኢትዮጵያ የነበረው ሁኔታ በጣም አሳሳቢ ሆኖ ነበር። ችግር የሚያስከትል በመሆኑም የአውሮጳ ኃይሎች የግድ ጣልቃ መግባት ነበረባቸው። በማያያዝም ቀደም ሲል አቋቁመውት በነበረው በሕዝቡ ዘንድ ከፍተኛ ተደማጭነት የነበራቸው የካቶሊክ እምነት ተከታዮች የሚገኙበት ቡድን ስለ ነበረ በወቅቱ ለካቶሊክ ሃይማኖት ይበልጥ መረጋጋትን ያስገኘ መሆኑን ብፁዕ አቡነ እንድርስ ጃሮስ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ገልጸው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርስ ጃሮስ በሐረር የጀመሩት ቤተክርስቲያን ተሠርቶ ያለቀ መሆኑንም ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ በደብዳቤአቸው አስታውቀው ነበር። የግንባታው ሥራ በሰኔ ወር 1913 ዓ.ም. ተጀምሮ በዚያው ዓመት ታህሣሥ 23 ቀን ተጠናቅቆ ነበር። ለግንባታው ሥራ የወጣው ጠቅላላ ወጪ ሃያ ሺህ የፈረንሳይ ፍራንክ ነበረ። ከደብዳቤአቸው ጋር የቤተክርስቲያኑን መንበረ ታቦት ፎቶግራፍ ጨምረው ልከው ነበር።

በታህሣሥ 21 ቀን 1914 ዓ.ም. ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ በጻፉት በሌላው ደብዳቤ በ1913 ዓ.ም. በእርሞ ሀገረስብከት ውስጥ ከዚህ ቀጥሎ የተመለከተው እስታትስቲክስ እንደሚያስረዳው የመንፈሳዊ ሕይወት መሻሻል የታየበት ዓመት መሆኑን ብፁዕነታቸው ገልጸው ነበር። ይኸውም፡-

1. አዲስ ምእመናን = 191
2. የሕፃናት ጥምቀት = 256

3. የት/ቤቶች ብዛት = 14 ሲሆኑ በጠቅላላ 600 ተማሪዎች ነበሩባቸው
4. የሙት ልጆች ብዛት = 280
5. በቤተክርስቲያን ተክሊል የፈጸሙ = 43
6. ሜሮን የተቀበሉ = 315
7. የዓመቱ ቁርባን ብዛት = 56721

ከላይ በተጠቀሰው ደብዳቤአቸው የመጀመሪያው የዓለም ጦርነት በአሮሞ ሀገረሰብነት ውስጥ በነበሩት ሚሊዮናውያን ሕይወት ላይ ከባድ ተጽዕኖ እንዳስከተለ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አብራርተው ነበር። በዚያን ወቅት ወጣት ሚሊዮናውያን ሁሉ ወደ ፈረንሣይ ስለ ተመለሱ በሀገረሰብነቱ ክነበሩት ሚሊዮናውያን አንድ ሦስተኛው እጅ ተቀንሶ ነበር። ከሐምሌ ወር 1914 ዓ.ም. ጀምሮ በሊዮን ከሚገኘው የሐዋርያዊ ተግባሮች ድርጅት የተለመደው የገዝብ ድጋፍ ስላልመጣ ለሚሊዮናውያን ኑሮ አስፈላጊውን ለማቅረብ ችግር እንደ ገጠማቸውና ሁኔታው ከቀጠለ ሀገረሰብነቱን እንዴት ለማስተዳደር እንደሚቻል እንደማያውቁ አስታውቀው ነበር።

በታህሣሥ 21 ቀን 1915 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ለካርዲናል ጎቲ ከሐረር በጻፉት ደብዳቤአቸው የኢትዮጵያ መንግሥት ሕጎች የካቶሊክን ሃይማኖት የሚቃረኑ ሲሆኑ ያም ሁኔታ በካቶሊኮች ላይ ስደት እንዳስከተለ ገልጸው ነበር። ስለሆነም የሐዋርያዊ፣ አገልግሎት ነፃነት ለማግኘት ተስፋ በማድረግ በቅድስት መንበርና በኢትዮጵያ መንግሥት መካከል ጥሩ ግንኙነት ለመፍጠር ሙከራ አድርገው ነበር። በ1907 እና በ1908 ዓ.ም. መካከል በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒየስ አሥረኛና በአፄ ምኒልክ መካከል የደብዳቤዎች ልውውጥ እንዲጠናከር ማድረጋቸውን ብፁዕነታቸው ገልጸው ነበር። ልጅ ኢያሱ የታዋቂ አያታቸውን የአፄ ምኒልክን ፈለግ እንዲከተሉና ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ቤኔድክት አሥራ አምስተኛ የወዳጅነት ደብዳቤዎች እንዲልኩላቸው መጠየቃቸውንም ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ገልጸው ነበር። በዚያው ደብዳቤ እንደ ተገለጸው ቢያንክ እስከ 1915 ዓ.ም. ድረስ በልጅ ኢያሱና በካቶሊክ ሚሊዮን መካከል መልካም ግንኙነት ነበር።

የልጅ ኢያሱን ደብዳቤዎች ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ቤኔድክት አሥራ አምስተኛ እንዲወስዱ የተወከሉት የአዲስ አበባው ሚሊዮን ጣቢያ ኃላፊ የነበሩት አባ ባዚል እንደ ነበሩ ብፁዕነታቸው ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ አስታውቀው ነበር። በተጨማሪም በጦርነት ምክንያት አያሌ ሚሊዮናውያን ወደ ፈረንሣይ በመመለሳቸው ከፍተኛ የሰው ኃይል እጥረት የተፈጠረ ቢሆንም በሀገር ውስጥ የቀሩት ሚሊዮናውያን ተግተው ስለሚሠሩ የሀገረሰብነቱ ዋና ዋና ተግባሮች በሚገባ እየተከናወኑ እንደ ነበሩም ብፁዕነታቸው አስታውቀው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጥቅምት 20 ቀን 1916 ዓ.ም. ከሐረር በጻፉት በሌላ ደብዳቤ ልጅ ኢያሱን ወደ አስልምና ሃይማኖት ለመሳብና ለቲርክ ንጉሠ ነገሥት ግዛት ተባባሪ እንዲሆኑ ለማድረግ የሚፈልጉ ሰዎች በልጅ ኢያሱ አካባቢ እንደ ነበሩ ገልጸው ያም ሁኔታ የክርስትናን እምነት ከኢትዮጵያ ለማጥፋትና እምነታቸውን ለመቀየር የማይፈልጉትን ለመፍጀት የታሰበ እንደ ነበረ አመልክተው ነበር። ነገር ግን በመስከረም 27 ቀን 1916 ዓ.ም. በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ሥርዓተ ዓምልኮ መሠረት በመስቀል በዓል ዕለት ሕዝቡ፣ ልዑላትና፣ የኢትዮጵያ የኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ከፍተኛ የቤተክህነት አባላት ባንድነት የአፄ ምኒልክን ልጅ ዘውዲቱን የኢትዮጵያ ንግሥተ ነገሥት፣ እንዲሁም ራስ ተፈሪ አልጋ ወራሽ ሆነው መሾማቸውን አወጁ። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ እንደ ጻፉት የሸዋ ሠራዊት በጥቅምት 9 ቀን 1916 ዓ.ም. ሐረርን ድል አድርጎ ባይዝ ኖሮ ከአዲስ አበባ ሆኖ ልጅ ኢያሱን ከሥልጣን ማውረድ ባልተቻለም ነበር።

በጥቅምት 30 ቀን 1916 ዓ.ም. ከጂቡቲ በጻፉት «የካቶሊክ ሚሊዮኖች» በተባለው መጽሔት በታተመው ደብዳቤ በኢትዮጵያ ውስጥ በተከሠቱ አሳሳቢ ችግሮች ምክንያት በኦርቶ ጣቢያ የሚሊዮናውያን ሁኔታ እንዴት እንደ ነበረ ምንም ዓይነት መረጃ አለማግኘታቸውን የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ ክቡር አባ ፓስካል አስታውቀው ነበር። በዚያው ደብዳቤአቸው ልጅ ኢያሱ የአስልምና እምነት ተከታዮችን በክርስቲያኖች ላይ ለማነሣሣት በሐረር፣ በድሬዳዋና በኦርቶ መካከል ይመላለሱ እንደ ነበረ ገልጸው ነበር። ያ አስፈሪና ጭፍን የነበረ አክራሪ ቡድን በነባሮቹና በአዳዲሶቹ

ክርስቲያኖች ላይ ጉዳት ያደርሳል ብለው እንደ ፈሩ ጭምር ገልጸው ነበር። በዚያው ደብዳቤአቸው ሁኔታው በሐረር የከፋ መሆኑንና በጥቅምት 9 ቀን 1916 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶንና በከተማው ውስጥ የነበሩትን ሌሎች ክርስቲያኖችን ለመጨፍጨፍ እቅድ እንደ ነበረ ጠቅለው ነበር። ይሁን እንጂ የሸዋ ክርስቲያን ሠራዊት በጥቅምት 9 ቀን 1916 ዓ.ም. የሐረርን ከተማ ይዞ በማግሥቱ አጭር ወጊያ ካደረገ በኋላ የልጅ ኢያሱን የአስላም ሠራዊት ድል መታ። በሐረር ከተማም ብዙ እስላሞች ተገደሉ። ልጅ ኢያሱ ግን ወደ ወሎ አካባቢ ሸሹ። ለራስ ተፈሪ ታማኝ በመሆናቸው በልጅ ኢያሱ ታስረው የነበሩት ደጃዝማች እምሩ ወዲያው ተለቅቀው በሐረር ቤተ መንግሥት ገቡ።

2. የኮንሶላታ ሚሲዮን በኢትዮጵያ (1913-1942)

የኮንሶላታ የውጭ ሀገር ሚሲዮኖች እንስቲትዩት በሰሜናዊ ጣልያን በምትገኘው ተሪኖ የማኅበሩ የመጀመሪያው ጠቅላይ አለቃ በነበሩት በጃሰፔ አላማኖ (1851-1926) በ1901 ዓ.ም. ተመሠረተ። የአልማኖ የመጀመሪያ እቅድ በኢትዮጵያ ከአርሞ ብሔረሰቦች ጋር መሥራትና በካርዲናል ማስያስ በሀገሪቱ ደቡባዊ ምዕራብ ባለው ክፍል የተጀመረውን ሐዋርያዊ አገልግሎት መቀጠል ነበር። በ1901 ዓ.ም. የኮንሶላታ ሚሲዮናውያን ወደ ከፋ ለመዝለቅ ያልቻሉት ከኢትዮጵያ መንግሥትና ከኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ባለሥልጣኖች ተቃውሞ ስለ ገጠማቸው ነበር። በዚያን ወቅት የጣልያን ሚሲዮናውያን ወደ ኢትዮጵያ እንዲገቡ የኢትዮጵያ መንግሥት ያልፈቀደበት ምክንያት የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ጳጳስ አቡነ ማቴዎስ የኮንሶላታ ሚሲዮናውያን ወደ ኢትዮጵያ ቢገቡ ለጣልያን መንግሥት የፕሮፓጋንዳ ሥራ ይሠራሉ ብለው ስለ ተጠራጠሩ ይቃወሙ ነበር።

በጥር 28 ቀን 1913 ዓ.ም. የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት የሀገረስብከቱ ክልል በማስፋት የደቡባዊ ከፋ ሐዋርያዊ አስተዳደር መቋቋሙን የሚገልጽ ድንጋጌ አወጣ። የሀገረስብከቱ ክልል ይዋሰን የነበረው በሰሜን በባሮ ወንዝ፣ በምሥራቅ በማርገሪታ፣ በሜሞና በአጢፋኒያ ሐይቆች፣ በደቡብ በሩዶልፍ ሐይቅ፣ እንዲሁም በምዕራብ የቀድሞው የአርሞ ሀገረስብከት ክልል

ተሸሸሉ በእንግሊዝና በኢትዮጵያ መንግሥታት የወሰን ስምምነት መሠረት በሩዶልፍ ሐይቅና በባሮ ወንዝ መካከል ነበር።

በአዲሱ የሀገረስብከት የወሰን ክልል ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አልተሰማሙበትም ነበር። ምክንያቱም በምሥራቅ በኩል ያለው ወሰን አንድ የሆነውን የሲዳሞን ክፍለ ሀገር ሕዝብ እኩል በሁለት ለመክፈል ምንም አልቀረውም ነበር። የኮንሶላታ ካህናት በበኩላቸው የቀድሞ ግዛቶች ማለትም የጅማ፣ የኤኔርያ፣ የጌራ፣ የጉድሩ እንዲሁም አብዛኛው የወለጋ ክፍል በእነሱ ሚሲዮን ሥር እንዲሆኑ አጥብቀው ይጠይቁ ነበር። ስለሆነም በመስከረም 8 ቀን 1913 ዓ.ም. የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ለከፋ ሐዋርያዊ አስተዳደር አዲስ የወሰን ክልል አዘጋጀ። የአስተዳደሩም ወሰኖች በሰሜን በኩል የጥቁር አባይና የሙገር ወንዞች፣ በምሥራቅ 38 ዲግሪ የምሥራቅ ኬክሮስ መስመር፣ በደቡብ 4 ዲግሪ የኬንትሮስ መስመርና የሩዶልፍ ሐይቅ ሲሆኑ በምዕራብ ደግሞ እንግሊዝና ኢትዮጵያ ተሰማምተውበት የነበረው ወሰን ነበር። በዚያ መሠረት በሩዶልፍ ሐይቅና በጥቁር አባይ ወንዝ መካከል የነበረው መሬት በሙሉ በሀገረስብከቱ ክልል ውስጥ እንዲሆን ተወሰነ።

አባ አላማኖ በታህሣሥ 7 ቀን 1914 ዓ.ም. ከተሪኖ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለካርዲናል ጂሮላሞ ማርያም ጎቲ በጻፉት ደብዳቤ በኬንያ ስለሚገኘው የኮንሶላታ ሚሲዮን የ1913 ዓመታዊ ሪፖርት በተመለከተ ካርዲናሉ ለብፁዕ አቡነ ፔርሉ በኅዳር 28 ቀን 1914 ዓ.ም. የጻፉት ደብዳቤ የደረሰባቸው መሆኑን ገልጸው ነበር። በደብዳቤአቸው ሁልጊዜ ኦዳዲስ ችግሮች እየተነሡ ፕሮግራሙን ቢያደናቅፉትም ለአዲሱ የከፋ ሐዋርያዊ አስተዳደር አንድ ሚሲዮናዊ እንዲልኩ ለብፁዕ አቡነ ፔርሉ አደራ ብለው እንደ ነበረ ለካርዲናሉ አስታውቀው ነበር። ነገር ግን ብፁዕ አቡነ ፔርሉ በታህሣሥ 6 ቀን 1914 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ በኅዳር 20 ቀን 1914 ዓ.ም. ሦስት የኮንሶላታ ሚሲዮናውያን በእንግሊዝና በኢትዮጵያ ግዛት መካከል ወደሚገኘው ወደ ሞያሌ ለመሄድ በኬንያ ከሚገኘው ከንዋሪ የተነሡ መሆናቸውን እንደ ገለጹላቸው አባ አላማኖ አስታውቀው ነበር።

ከላይ በተጠቀሰው ደብዳቤ የተገለጹት ሦስት የኮንሶላታ ሚሲዮናውያን ካህናት በሞያሌ በኩል ወደ ኢትዮጵያ በመግባት

በዙህ ሕዝብ ወደሚገኝበትና የመጀመሪያ ማዕከል ወደ ነበረችው ቡርጂ ወደ ተባለችው ስፍራ ድረስ ለመዝለቅ ተስፋ እንደ ነበራቸው አባ አላማና ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ገልጸው ነበር። ከቡርጂ እስከ ሞያሌ ያለው ርቀት ሰባት መቶ ኪሎ ሜትር ያህል ነበር። ያም ከኢትዮጵያ ወደ ገዢ ከብት የሚወስዱ የሰማሌ ነጋዴዎች ብቻ አልፎ አልፎ የሚጓዙበት መንገድ ነበር። በርግጥ የኮንሶላታ ሚሲዮናውያን ወደነዚያ ሰው ወደማይኖርባቸው አካባቢዎች ለመድረስ የቻሉት ከእነዚያ ከሰማሌ ነጋዴዎች ጋር ነበር። በዚያው ደብዳቤ የከፋ ሐዋርያዊ አስተዳደር የመጀመሪያው አስተዳዳሪ የነበሩት ሞንስኔር ጋውዴንዚያ ባርላሲና ከሁለት ካህናት፣ ከሁለት ረዳቶችና ከአራት ደናግል ጋር በታህሣሥ 28 ቀን 1914 ዓ.ም. በኬንያ ወደሚገኘው ወደ ሞምባላ ጉዞ እንደሚጀምሩ ለካርዲናሉ አስታውቀው ነበር። በቀጣዩ ጸደይ በወቅቱ ሲካሄድ የነበረው አንደኛው የዓለም ጦርነት ካለናከላቸው በስተቀር ተጨማሪ ሚሲዮናውያን ለመላክ ተስፋ እንደሚያደርጉም ጭምር በደብዳቤአቸው ገልጸው ነበር።

በ1916 ዓ.ም. ሞንስኔር ባርላሲና በናይሮቢ የጣልያን ቆንሲልና በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ፈቃድ ለተጓዦቹ ሁሉ የሚስፈልገውን ወጪ ሃያ ሺህ ሊሬ ለመክፈል ፈቃደኛ ከነበረው ከኤ.ሲ. ካቪኪኒ ጋር በቀጥታ ወደ አዲስ አበባ ለመሄድ ወሰነ። ጉዞው ከፊል ሳይንሳዊ ከፊል ደግሞ የሥራ ጉዳይ ነበረና ሞንስኔር ባርላሲና ወደ ኢትዮጵያ መናገሻ ለመሄድ የተነሡት ነጋዴ መስለው ነበር። ነገር ግን ሚሲዮናዊ መሆናቸውን ራስ ተፈሪ ያውቁ ስለ ነበር ጥሩ አቀባበል አደረጉላቸው። የፀረ-ካቶሊክ ፓርቲ አባላት የነበሩት ከሞቱ በኋላም ወደ ከፋ እንዲሄዱ ፈቀዱላቸው። ወደ ከፋ ለመግባት የሚያስፈልገውን ይፋ የሆነ ፈቃድ ከማግኘታቸው በፊት በፀሐይታቸው በካርዲናል ማስያስ ወንጌል በተሰበከባቸው አካባቢዎች ከነበሩት ካቶሊኮች ጋር ግንኙነት እንዲፈጠሩ የኮንሶላታ ማኅበር አሳሾችን ወደ ምዕራብ ኢትዮጵያ ልከው ነበር።

በፀሐይ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በመጋቢት 7 ቀን 1917 ዓ.ም. ከሐረር ለካቶሊክ ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለአባ ቪናንስ በጸፉት ደብዳቤ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊን ምኞት በመግለጽ በየካቲት 8 ቀን 1917 ዓ.ም. የጸፉላቸውን ደብዳቤ መቀበላቸውንና ሞንስኔር ባርላሲና ወደ ከፋ መሄድ እንዲችሉ አስፈላጊውን ፈቃድ

እንዲሰጡላቸው ራስ ተፈሪን እንደሚለምኑላቸው በደብዳቤአቸው ገልጸው ነበር። ሁኔታው በፈቀደ ሁሉ የተጠየቀውን ሁሉ ለመፈጸም ዝግጁ መሆናቸውን ለጠቅላይ አለቃቸው አስታውቀው ነበር። በዚያው ደብዳቤአቸው በታህሣሥ 27 ቀን 1916 ዓ.ም. ለአቡነ ባርላሲና የጸፉላቸው መሆኑንና ምንም መልስ እንዳላገኙ ለጠቅላይ አለቃቸው ገልጸው ነበር። ስለዚህ በጣም አስቸጋሪ የሆነ አገልግሎት እንዲፈጽሙ የሚጠይቅ አቤቱታ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ሞንስኔር ባርላሲና ማቅረባቸው በጣም እንዳ ስገረማቸው ገልጸው ነበር።

በ1920 ዓ.ም. ራስ ተፈሪ በሳዩ አጠገብ በሁምቢ አካባቢ አራት መቶ ካሬ ኪሎ ሜትር መሬት የኮንሶላታ ማኅበር እንዲ ጠቀምበት ለሠላሳ ዓመት ፈቃድ ሰጡ። አ. ስባቺ እንደ ጻፈው ፈቃዱ የተገኘው በቤተመንግሥት ውስጥ ለነበሩት ባለሟሎች ስጦታዎች ከተበረከቱ በኋላ ነበር። ለዚያ ጉዳይ በድምሩ አራት መቶ ሺህ ሊሬ ወጪ ሆኖ ነበር። የኢትዮጵያ መንግሥት ከኮንትራቱ መሬት የተወሰነ እጅ ያገኝ ነበር። ነገር ግን ሞንስኔር ባርላሲና ወደ ከፋ እንዲሄዱ ራስ ተፈሪ ቢፈቅዱላቸውም የከፋ ገዢ ጣልያኖች በአካባቢው እንዲገኙ ፈቃደኛ ባለመሆኑ የኮንሶላታ ሚሲዮናውያን ከገዢው ጋር ጭቅጭቅ ነበረባቸው። ራስ ገመቹም ከመጀመሪያው ጀምሮ ስለ ሁምቢ የመሬት ኮንትራት ሕጋዊነት ተከራክረው ነበር። በመጨረሻ ግን የኮንሶላታ ሚሲዮናውያን የሚሰጡት አገልግሎት ጠቃሚ መሆኑን ሲገነዘቡ በከፋ እንዲቆዩ ፈቀዱላቸው።

ከ1924 ዓ.ም. አንስቶ የኮንሶላታ ሚሲዮን በኢትዮጵያ ውስጥ ተቀባይነትን እያገኘ መጣ። ምክንያቱም የእህል ወፍጮ ማቋቋማቸው፣ የሕክምና አገልግሎት መስጠታቸውና የእንጨት ውጤቶች እንዲስፋፋ ማድረጋቸው በኢትዮጵያ ሕዝብ ዘንድ ተሰሚነት አስገኝቶላቸው ነበር። የኮንሶላታ ሚሲዮናውያን ብርቱ ሠራተኞችና ከሕዝቡ ጋር በይበልጥ ለመግባባት የአካባቢውን ቋንቋ ለመማር ፈቃደኞች መሆናቸውን የኦሮሞ ኅብረተሰብ ተረዳ። በዚህ ዐይነት ሕዝቡ ከእነሱ ጋር አብሮ የመኖር ፍላጎት በይበልጥ ያሳይ ነበር። ይሁን እንጂ ተቃውሞውም ሆነ በጣልያን ሚሲዮን ላይ የነበረው ጥርጣሬ ወዲያው አልተፋቀም ነበር። ለምሳሌ በ1927 ዓ.ም. የራስ ተፈሪ አማች የነበሩት ደጃዝማች ደስታ ማገኛውም

የውጭ ዜጋ በጠረፍ አካባቢ እንዲያስተምር በሚከለክለው የኢትዮጵያ ሕግ መሠረት የኮንሰላታ ማህበር በጫና ት/ቤት እንዲይከፍት፤ በተለይ ደግሞ ኢትዮጵያን ለመውረር እየተዘጋጁ ናቸው ተብለው የተጠረጠሩ ጣልያኖች እንዲያስተምሩ ከለከሉ። በርግጥ በኢትዮጵያ ላይ ያለውን ተጽዕኖ ከፍ ለማድረግ ይረዳው ዘንድ ትምህርት ቤቶችን ማቋቋም ከጣልያን መንግሥት ፕሮግራሞች አንዱ ነበር። የጣልያን የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ለትምህርት ቤቶች ግንባታ የገንዘብ ድጋፍ ለመስጠት ለብፁዕ አቡነ ባርሳሲና አረጋግጦላቸውም ነበር። ሀገር-ወዳድ ሚሲዮናውያንም የጣልያን መንግሥትና የካቶሊክ ሃይማኖት መስፋፋት በይበልጥ ጉልህ ይሆን ዘንድ ከኤርትራ አስከሱ ለማሌ ድረስ በርካታ ኤኮኖሚያዊና ሃይማኖታዊ ጣቢያዎች ለማቋቋም ቃል ገብተው ነበር።

ጣልያን ኢትዮጵያን ከመውረሯ በፊት የኮንሰላታ ሚሲዮናውያን በሐዋርያዊ አገልግሎት መስክ፤ በትምህርትና በሕክምና አገልግሎቶች አንዳንድ ውጤቶች አስመዝግበው ነበር። የኮንሰላታ ሚሲዮናውያን ከሁሉም በበለጠ የጣልያንን ሥልጣኔ ያንፀባርቁ ነበር። ብፁዕ አቡነ ባርሳሲና የካቶሊክ ሃይማኖትንና የጣልያንን ባህል በማሳወቃቸው የጣልያን የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር «እንኳን ደስ ያለዎት» ብሎአቸው ነበር። ከዚያ የተነሣ የኮንሰላታ ሚሲዮን አስፈላጊ ድጋፎችን ከማግኘቱም ሌላ የሚሲዮኑ አባላት ሁሉ ስለ ሀገራቸው ፍቅር በርካታ ተግባሮችን በአፍሪቃ ውስጥ ስላከናወኑ ከብሔራዊ የውትድርና ግዳጅ ነፃ እንዲሆኑ ተደርገው ነበር። የኮንሰላታ ሚሲዮን በኢትዮጵያ ውስጥ የጣልያንን መንግሥት ደግፎ ስለሚሠራ የውጭ ሀገር ምንዛሪ ያለገደብ እንዲያገኝ ተፈቅዶለት ነበር። እንዲሁም የኮንሰላታ ሚሲዮናውያን በአፍሪቃ ውስጥ ሲጓዙ የባቡርም ሆነ የባሕር ጉዞ ዋጋ ቅናሽ ይደረግላቸው ነበር። የኮንሰላታ የቋንቋ ት/ቤቶች ለቅኝ ግዛቱ የሚያስፈልገውን የሰው ኃይል እንዲሁም ለቅኝ ግዛቱና ለገንዘብ ሥራው መስፋፋት የሚደግፉ ሚሲዮናውያንን ማሠልጠኛ ማዕከል ሆነው በጣልያን መንግሥት ይታወቁ ነበር።

በሰኔ 10 ቀን 1940 ዓ.ም. ጣልያን ወደ ሁለተኛው የዓለም ጦርነት ስትገባ የኮንሰላታን ሚሲዮን የወደፊት ሁኔታ ለመመልከት ብፁዕ አቡነ ባርሳሲና ኢትዮጵያን በሙሉ ጎብኝተው ነበር። በዚያ

መሠረት ምንም የቅኝ ገዢው መንግሥት ኃይል አዲስ አበባን ከአርበኞች ጥቃት ለመከላከል ችሎታ ባይኖረውም ሚሲዮናውያኑን ሁሉ ለደገንነታቸው ሲባል በዋና ከተማው ውስጥ እንዲሰባሰቡ አደረጉ። በመጋቢት ወር 1941 ዓ.ም. ሞንሰኚር ባርሳሲና የሸዋ አርበኞች መሪ ከነበሩት ከራስ አበበ አረጋይ ጋር ተገናኝተው ስለ ተነጋገሩ የኢትዮጵያ አርበኞች ጣልያኖችን ከማስጨነቅ ተቆጠቡ። ወደ አዲስ አበባ ለመድረስ ያልቻሉት ሚሲዮናውያን በእንግሊዝ ወታደሮች ተይዘው በጅማ የቁም እስረኞች ሆኑ። በሀገሪቱ ውስጥ ለመቆየት እንዲፈቀድላቸው ለቀዳማዊ አፄ ኃይለሥላሴ በከንቱ ጥያቄ ቢያቀርቡም በመጨረሻ በኢትዮጵያ ውስጥ የነበሩት የኮንሰላታ ሚሲዮናውያን በሙሉ የጦር ምርኮኞች ሆነው ተይዘው ነበር።

ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ወደ አዲስ አበባ ከተመለሱ በኋላ የኮንሰላታ ሚሲዮናውያን በእስረኞችነት ወደ ደቡብ አፍሪካ ሲላኩ ብፁዕ አቡነ ሳንታ እና ብፁዕ አቡነ ባርሳሲና ለጥቂት ጊዜ በአዲስ አበባ እንዲቆዩ ተፈቅዶላቸው ነበር። በዚህ ዐይነት በኢትዮጵያ የኮንሰላታ ሚሲዮን እንዲዘጋ ምክንያት የሆነው የሁለተኛው ዓለም ጦርነት ነበር። ይሁን እንጂ ያ ሁኔታ የአነሱን ወደ ኢትዮጵያ የመመለስ ተስፋ ጨርሶ አስቆርጦ ነበር ለማለት አያስችልም። በርግጥም ከሠላሳ ዓመታት በኋላ «የፋጢማ ሚሲዮን» በሚል ስያሜ እንደገና ወደ ኢትዮጵያ ለመመለስ ችለዋል።

3. የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር መቋቋም (1914)

በታህሣሥ 27 ቀን 1913 ዓ.ም. ከሐረር ለወንጌል ሰብከተና ስርጭት ድርጅት አለቃ ለካርዲናል ጎቲ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጣም አስፈላጊ የነበረው የሱማሌ ሚሲዮን በአስቸኳይ እንደገና እንዲቋቋም ጠይቀው ነበር። ስለ ሚሲዮኑ ወቅታዊ ሁኔታም ሪፖርት አቅርበው ነበር። በዚያን ወቅት የሱማሌ ሚሲዮን የጂቡቲንና የዱዳን ሚሲዮን ጣቢያዎች ያጠቃልል ነበር። የዱዳ ሚሲዮን ከጂቡቲ ስድስት ኪሎ ሜትር ርቆ የሚገኝ ሲሆን አማኝ ቤተሰቦችን ለማስፈርም አመቺ ጣቢያ ነበር። በአካባቢው የተተከለውም የቴምር ዛፍ በደንብ ጸድቆ ነበር። በአርሶ የነበረው ወላጅ አልባ ልጆች ማሳደጊያ ጣቢያ በኅዳር 10 ቀን 1913 ዓ.ም.

ወደ ዱዳ ሚሲዮን ጣቢያ ተዛውሮ ነበር። ይሁንና ሰማንያ አባሎች የነበሩባቸው አሥራ አምስት ቤተሰቦች በኡርሶ ቀርተው ነበር። በተጨማሪ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ አዲስ ሐዋርያዊ አስተዳደር ለማቋቋም ከፈለጉ ሦስት በደንብ የተዘጋጁ ጣቢያዎች ያሉት አንድ ሚሲዮን ማግኘት እንደሚቻልና ለሚሲዮኑም አለቃ የመኖሪያ ቤት ችግር እንደ ማይገጥም ገልጸው ነበር። ይሁን እንጂ ሥራውን በደንብ ለማስተዳደር ይቻል ዘንድ ሁለት ካህናትና ሦስት ወንድሞች በድምሩ አምስት ሚሲዮናውያን ቢላኩ ጥሩ እንደ ነበረም ሐሳብ ሰጥተው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የቱሉዝ አውራጃ ካፑቺኖች አለቃ በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ስም የሱማሌን ሚሲዮን እንዲያስተዳድር ደብዳቤ እንዲጽፉ በመጠየቅ ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለሴጃኖው አባ ፓቺፊክ ደብዳቤ እንደሚጽፉም የሚጠይቁ መሆናቸውንም ጭምር ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ገልጸው ነበር። እንዲሁም ለአዲሱ ሚሲዮን ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ ማን ለመሆን እንደሚችል ለመጠቀም የሚችሉ መሆናቸውንም ብፁዕነታቸው አስታውቀው ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከሚሲዮናውያን ጓደኞቻቸው መካከል አባ ፓስካል ሉሾ ለበታው ብቃት እንደ ነበራቸው ጠቁመው ነበር። ጌላም በሚያዝያ 29 ቀን 1914 ዓ.ም. የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር ተቋቋመና የተከበሩ አባ ፓስካል ሉሾ የሀገረሰብክቱ የመጀመሪያ ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ ሆነው ተሾሙ።

በነሐሴ 4 ቀን በ1914 ዓ.ም. ጀርመን ፈረንሣይን ወረረች። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶም የታላቅ ፈረንሣዊ ዜጋ አመለካከት ነበራቸው። ከነበሩአቸው ከጥቂት የኦሮሞ ሀገረሰብክት ሚሲዮናውያን ውስጥ አንድ ሦስተኛው ለወታደሮች መንፈሣዊ አገልግሎት ለመስጠት ወደ ትውልድ ሀገራቸው ተመለሱ። አሥራ አንድ ሚሲዮናውያን ወደ ፈረንሣይ የተመለሱ ሲሆን ከእነሱም መካከል አባ ማርያም-ቤርናርድ፣ አባ ቤርናርዲን አዜስና የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ አባ ፓስካል ሉሾ ይገኙባቸው ነበር።

«የካቶሊክ ሚሲዮኖች» በተባለው መጽሔት በጥር 8 ቀን 1915 በታተመው ደብዳቤ በጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር ውስጥ

ከነበሩት ሚሲዮናውያን አንዱ የነበሩት አባ እረኔ ከኦሮሞ ሀገረሰብክት በፈረንሣይ ለወታደሮች መንፈሳዊ አገልግሎት ለመስጠት ከሄዱት ሚሲዮናውያን አንዱ ከነበሩት ከአባ ፓስካል ሉሾ ደብዳቤ መቀበላቸውን አስታውቀው ነበር። አባ ፓስካል በደብዳቤአቸው ውስጥ አባ እረኔ ለጂቡቲ ሚሲዮን አስፈላጊውን ሁሉ ለማድረግ እንደሚችሉ እምነታቸው ጽኑ መሆኑን ገልጸው ለሐዋርያዊ አስተዳደሩ ልዩ ልዩ ተግባሮች እርዳታ ለጪዎችን ለማግኘት ጥረት እንዲያደርጉ አደራ ብሎአቸው ነበር።

በኅዳር 3 ቀን 1917 ዓ.ም. ከጂቡቲ ለካፑቺን ማኅበር ዋና ጸሐፊ ለአባ አልፒዮ በጻፉት ደብዳቤ አባ ፓስካል የጂቡቲ ቤተክርስቲያን ውጫዊ ግንባታ ስላለቀ ከግንቦት 17 ቀን 1917 ዓ.ም. ማለት ከጌታችን ዕርገት በዓል ቀን ጀምሮ ለሥርዓተ እምልኮ እየተገለገሉበት መሆኑን አስታውቀው ነበር። በተጨማሪም መርከቦቹ እብነበረድ አድረስው ቢሆን ኖሮ የቤተክርስቲያኑ ውስጣዊ ሥራዎችም መጠናቀቅ ይችሉ እንደ ነበረ ገልጸው ነበር። በኅዳር 15 ቀን 1917 ዓ.ም. «የካቶሊክ ሚሲዮኖች» በተባለው መጽሔት በታተመው ሌላ ደብዳቤ በኡርሶ አካባቢ ቀደም ሲል ከነበሩት ዓመታት የተለዩ ሁኔታዎች እንዳጋጠሙአቸው አባ ፓስካል ጠቁመው ነበር። አንደ አባ ፓስካል አገላለጽ ከልጅ ኢያሱ አመፅ በጌላ የአካባቢው ኅብረተሰብ እንደገና በደንብ ተደራጅቶ ነበር። የኡርሶ ካቶሊኮች ቆመስ የነበሩት አባ እረኔ የእርሻ ሥራቸውን አስፋፍተው ብዙ የፍራፍሬ ዛፎች ተክለው ነበር። በዚያ ደብዳቤአቸው የፈረንሳይ ቅኝ ግዛት ከተመሠረተበት ከሃያ ዓመታት በጌላ አዲሱን የጂቡቲ ቤተክርስቲያን በግንቦት 17 ቀን 1917 ዓ.ም. መርቀው መክፈታቸውን አባ ፓስካል አስታውቀው ነበር።

በሚያዝያ 15 ቀን 1921 ዓ.ም. ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለአባ ዮሴፍ አንጦንዮስ ከጂቡቲ በጻፉት ደብዳቤ በየካቲት 29 ቀን 1921 ዓ.ም. ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ የተጻፈውን ደብዳቤ መቀበላቸውን አባ ፓስካል ገልጸው ነበር። በዚያ ደብዳቤ አስቀድሞ ለኤደን ጳጳስ ለብፁዕ አቡነ ቫኒ እንደ ቀረበው ሁሉ የሱማሌ ሚሲዮን ክልልን በተመለከተ ጥያቄ ቀርጦላቸው ነበር። በእንግሊዝ ሱማሌ በቡልሃርና በጂቡቲ መካከል የሚገኘውን ቀደም ሲል የኤደን ሀገረሰብክት ክፍል የነበረውን አካባቢ

ለጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር ለመልቀቅና የቀረውን የእንግሊዝ ሱማሌ በራሳቸው ሚሊዮን ክልል ውስጥ ለማጠቃለል ዝግጁ መሆናቸውን የኢደን ጳጳስ መግለጻቸውን አባ ፓስካል ለማግባራቸው ጠቅላይ አለቃ አስታውቀው ነበር። በተጨማሪም ጂቡቲን ትተው ለመውጣት ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ፈቃድ ከመጠየቃቸውም በላይ ስለ ጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር ክልል ጉዳይ ፊት ለፊት ተገናኝቶ ውይይት ሳይደረግበት ምንም ዓይነት ውሳኔ እንዳይደረግ አቤት ማለታቸውን አባ ፓስካል ለጠቅላይ አለቃቸው አስታውቀው ነበር።

የካቲቹን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለአባ ካሊስቶ በሐምሌ 6 ቀን 1922 ዓ.ም. ከጂቡቲ በጻፉት ሌላ ደብዳቤ በታህሣሥ ወር 1921 ዓ.ም. ከፈረንሣይ ሱማሌ፣ ከእንግሊዝ ሱማሌ፣ ከኢትዮጵያ ሱማሌና ከአሮሞ ሀገር አዋሳኝ አካባቢዎች አንዳንድ ቦታዎች ለጂቡቲ የሐዋርያዊ አስተዳደር ለመስጠት የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ያሰበ መሆኑን አባ ፓስካል አስታውቀው ነበር። በተመሳሳይ ደብዳቤ በ1922 ዓ.ም. የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር በ1914 ዓ.ም. በወጣው የሐዋርያዊ አስተዳደር ምሥረታ ድንጋጌ መሠረት በነበረው የመሬት ክልል ለጊዜው እንዲቆይ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ወስኖ እንደ ነበረም አባ ፓስካል ገልጸው ነበር። አባ ፓስካል የጂቡቲን ሐዋርያዊ አስተዳደር በፈረንሣይ ሱማሌ ሀገር ብቻ መገደብ ማለት ሀገረስብክቱን ለፍሬ ቢስነት መዳረግ እንደ ሆነ ያስቡ ነበር።

አባ ፓስካል ስለ ጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር ጉዳይ ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ጋር መከራከር ፋይዳ ቢስ እንደ ነበረ በደብዳቤአቸው ጠቅሰው ነበር። በተጨማሪም የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደርን እንደገና ለማደራጀት መሞከር አድካሚና ከንቱ ጥረት እንደ ሆነ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ማስረዳታቸውን ለማግባራቸው ጠቅላይ አለቃ ገልጸው ነበር። ጉዳዩን በጥልቀት መርምሮ ለችግሮች መፍትሔ ለመስጠትና ሁኔታውን ለማስተካከል አለመቻሉን አባ ፓስካል በደንብ ካሰቡበት በኋላ የሐዋርያዊ አስተዳደሪነታቸውን በገዛ ፈቃዳቸው ለመልቀቅ መወሰናቸውንም አስታውቀው ነበር።

አባ ፓስካል ለካቲቹን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለአባ ዮሴፍ አንጦንዮስ በመጋቢት 23 ቀን 1923 ዓ.ም. በጻፉት ሌላ ደብዳቤ ደግሞ የጂቡቲን ሐዋርያዊ አስተዳደር እንደገና ለማዋቀር ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ውሳኔ እንዲጠይቁ አሳስበው ነበር። በተጨማሪም እሳቸው ከሌሎች ሚሊዮናውያን የሥራ ባልደረቦቻቸው ጋር ስለ ጉዳዩ የሚሰጠውን ውሳኔ ለዓመታት የጠበቁ መሆናቸውን ጠቅሰው በዚያ ወደፊት የሚሆነው ባልተረጋገጠበት ሁኔታ መሥራት የሚሲዮኑን ተልእኮ እጅግ የሚጎዳ ከመሆኑም ባሻገር ለሚሲዮናውያንም ተስፋ አስቆራጭ እንደ ነበረ አባ ፓስካል በደብዳቤአቸው አስረድተው ነበር። ስለሆነም ጠቅላይ አለቃቸው የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር በተቻለ ፍጥነት እንደገና እንዲዋቀር መፍትሔ በመፈለግ እንዲረዱአቸው ጠይቀው ነበር።

በግንቦት 1 ቀን 1923 ዓ.ም. የካቲቹን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ አባ ካሊስቶ ለአባ ፓስካል በጻፉት ደብዳቤ ኃላፊነታቸውን ለመልቀቅ ያቀረቡት ጥያቄ በሃይማኖት ስብከትና ስርጭት ድርጅት ተቀባይነት ያገኘ መሆኑን ገልጸው ስለ ጉዳዩ የተጻፈውን ደብዳቤ ግልባጭ አባሪ አድርገው ልከውላቸው ነበር። በማያያዝም ከሃይማኖት ስብከትና ስርጭት ድርጅት ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የተጻፈውን ደብዳቤ በዚያው ዕለት እንደላኩላቸውና የጂቡቲን ሐዋርያዊ አስተዳደር እንዲያስተዳድሩ ሥልጣን እንደ ተሰጣቸውም አስታውቀው ነበር።

አባ ፓስካል ለአባ ካሊስቶ በግንቦት 29 ቀን 1923 ዓ.ም. ከጂቡቲ በጻፉት ደብዳቤ በሐዋርያዊ አስተዳደሩ ውስጥ የነበረው ያልተረጋጋ ሁኔታ እንዲያበቃ ኃላፊነታቸውን በገዛ ፈቃዳቸው መልቀቃቸው ተቀባይነት ማግኘቱን የሚገልጽ በግንቦት 1 ቀን 1923 ዓ.ም. የጻፉትን ደብዳቤ መቀበላቸውን አስታውቀው ነበር። በማያያዝም ከኃላፊነታቸው ተነሥተው በተራ ሚሲዮናዊነት ለማገልገል እንዲችሉ መደረጋቸው እንዳስደሰታቸው ገልጸው ነበር። በደብዳቤአቸውም እሳቸው ያደርጉ እንደ ነበረ አዲሱ ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ የሚሲዮኑ ኃላፊና የሚሲዮናውያኑ አለቃ ሆነው ይሠሩ እንደ ነበረም ጠይቀው ነበር። በሱማሌ ሚሲዮን ውስጥ የሚሠሩት ሚሲዮናውያን እንደ አለቃቸው አድርገው መመልከት የነበረባቸው በአሮሞ ሚሲዮን የሚሲዮናውያን አለቃ የነበሩትን አባ ባዚልን

ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ የነበሩትን ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን ሲሉ ጠይቀው ነበር። እንዲሁም ራሳቸው እስከ 1914 ዓ.ም. ድረስ ወደ ነበሩበት ወደ ኦሮሞ ሚሲዮን መመለስ እንደ ነበረባቸው ወይም በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አዲስ በሚቋቋመው የኦሮሞ ሚሲዮን እንደሚመደቡ ለማወቅም ፈልገው ነበር።

በሐምሌ 19 ቀን 1923 ዓ.ም. ከሮም በጻፉት ደብዳቤ አባ ዮሴፍ አንጦንዮስ የካቸቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለአባ ፓስካል የሚከተለውን ዝርዝር መመሪያ ሰጥተዋቸው ነበር። ይኸውም፡-

1. የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር ገንዘብና ንብረት ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ካስረከቡ በኋላ የማኅበሩን ገንዘብና ንብረት ደግሞ ለኦሮሞ ሚሲዮን የሚሲዮናውያን አለቃ እንዲያስረክቡ፤
2. በወቅቱ በጂቡቲ የሚሠሩት ሚሲዮናውያን አለቃቸው የኦሮሞ ሚሲዮን የሚሲዮናውያን አለቃ አባ ባዚል እንደሆኑ እንዲያውቁት፤
3. የራሳቸውን የአባ ፓስካልን ግላዊ ሁኔታ በተመለከተ ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ትእዛዝ እንደሚያስፈልጋቸውና በኦሮሞ ሚሲዮን ውስጥ ምን ዐይነት ሚና እንደሚኖራቸው ከማኅበሩ አለቃ ጋር ሆነው ለመወሰን ከሚችሉ ከብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ጋር በቀጥታ መነጋገር ይችላሉ የሚል ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በመስከረም 1 ቀን 1923 ዓ.ም. ለካቸቺን ማኅበር ጠቅላይ ተወካይ ለአባ ሚልኪየር ዴ ቤኒሳ በጻፉት ደብዳቤ የሱማሌን ሚሲዮን በተሻለ መንገድ ለመዋቀር ይረዳ ዘንድ የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር ጊዜያዊ ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ ሆነው እንዲሾሙ አባ ዲዮጎ ዮሴፍን በእጩነት አቀረቡ። በዚያው ደብዳቤ ከአንድ ቀን በፊት አባ ባዚል በሱማሌ ሚሲዮን እንደ ሚሲዮናውያን አለቃ ሆነው እንደ ተቆጠሩ በመግለጽ ለአባ ፓስካል ከካቸቺን ማኅበር ጠቅላይ ጽ/ቤት የተጻፈላቸውን ደብዳቤ ግልባጭ መቀበላቸውንም አስታውቀው ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በተወሰነው ውሳኔ ባለመስማማት ለሱማሌ ሚሲዮን የሚሲዮናውያን አለቃ አባ ዲዮጎ እንዲሆኑ ለማኅበሩ ጠቅላይ ተወካይ ሐሳብ አቅርበው ነበር። በተጨማሪም ከላይ በተጠቀሰው ደብዳቤአቸው ሐዋርያዊ አስተዳደሩ ቁርጥ ያለ አቋም እስኪያገኝ እና የራሱን አስተዳደር እስኪያገኝ ድረስ ሕጋዊ ወኪላቸው የነበሩት

አባ ዲዮጎ ጊዜያዊ ሐዋርያዊ አስተዳደርነቱን አገልግሎት እንደሚሰጡ ብፁዕነታቸው አስታውቀው ነበር።

በጥር 30 ቀን 1925 ዓ.ም. ከሮም ስለ ሱማሌ ሚሲዮን ለካቸቺን ማኅበር ጠቅላይ ተወካይ በጻፉት ሪፖርት ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ጥያቄአቸውን በግንዛቤ ውስጥ በማስገባት ለሱማሌ ሚሲዮን ራሱን ችሎ የሚያስተዳድር የሚሲዮናውያን አለቃ በመምረጣቸው ምስጋናቸውን አቅርበው ነበር።

4. የሀገር ተወላጅ ፍራንሲስካውያት ደናግል ማኅበር ምሥረታ (1915)

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከሠሩአቸው ታላላቅ ሥራዎች መካከል አንዱ በሀገራቸው ውስጥ በእመቤታችን ስም የሀገር ተወላጅ ፍራንሲስካውያት ደናግል ማኅበር መመሥረታቸው ነበር። የማኅበሩ ምሥረታ ዋነኛው ዓላማ ልጃገረዶችና ትናንሽ ልጆች የክርስትና ትምህርት እንዲያገኙ፤ እንዲሁም በተለያዩ ክሊኒኮችና ሆስፒታሎች ለሚታከሙ በሽተኞችና ለአካለ ስንኩላን አስፈላጊ እንክብካቤ እንዲደረግላቸው ለማስቻል ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ የሀገር ተወላጅ ፍራንሲስካውያት ደናግል ማኅበር ሲያቋቁሙ በሀገረ ስብከቱ ውስጥ ይሠሩ የነበሩት የካሌ ፍራንሲስካውያት ደናግል ረድተዋቸው ነበር።

የሀገር ተወላጅ ፍራንሲስካውያት ደናግል ማኅበር የመመሥረት መነሻ ዓላማ በሐረር ካቶሊክ ሚሲዮን ግቢ በነበረው ወላጅ የሌላቸው ልጆች ማሳደጊያ ውስጥ ከነበሩት ልጃገረዶች መካከል አንዳንዶቹ ራሳቸውን ለእግዚአብሔር አገልግሎት ለመስጠት ምኞት እንደ ነበራቸው ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ መግለጻቸው ነበር። በመሆኑም የወጣት ልጃገረዶቹን መንፈሳዊ ፍላጎት በማድነቅ በቤተክርስቲያን ፈቃድ ማኅበሩን ለማቋቋም ቻሉ። ወዲያውኑ አምስት ልጃገረዶች የማኅበሩ አባላት ለመሆን ሲመዘገቡ ከአንድ ዓመት በኋላ በ1915 ዓ.ም. ተመክሮ ገቡ። በተከታዩ ዓመት ሌሎች አንዳንድ ልጃገረዶች ከሀገራቸው ሚሲዮን ጣቢያዎች ወደ ማሠልጠኛው ተላኩ። በ1917 ዓ.ም. አሥራ ሁለት የሀገር ተወላጅ ፍራንሲስካውያት ደናግል ተመክሮ በሐረር ተመክሮ ቤት ነበሩ።

በ1918 ዓ.ም. መጨረሻ ገደማ ከእነዚያ ተመካሪያት መካከል ሦስቱ የመጀመሪያ መሐላቸውን ፈጸሙ።

በ1925 ዓ.ም. የሀገር ተወላጅ የአመቤታችን ፍራንሲስካውያት ደናግል በሐረር፣ በጂቡቲ፣ በዶባ፣ በላፍቶ ካራሚሊ፣ በላፍቶ ጎባ፣ በአስበ ተፈሪ፣ በአዲስ አበባና በቀበና ተመድበው ለወጣት ልጃገረዶችና ትናንሽ ልጆች ክርስቲያናዊና መንፈሳዊ ትምህርት ያስተምሩ ነበር። የ1935 ዓ.ም. ዝርዝር ከዚህ በታች እንደ ተዘረዘረው ነበር፤

ጣቢያ	የሲስተሮች ብዛት
1. ጂቡቲ (በትምህርት ቤት)	5
2. ሐረር (በሌላቸው ልጆች ማሳደጊያ)	5
3. ሐረር (በሥጋ ደዌ ሕሙማን ማዕከል)	2
4. ሐረር (በፈረንሳይ ሆስፒታል)	1
5. ዶባ (በሚሲዮን ጣቢያ)	2
6. አስበ ተፈሪ (በሚሲዮን ጣቢያ)	3
7. አዲስ አበባ (በከተማ)	6
8. አዲስ አበባ (በሆስፒታል)	4

ለካቲቹን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለቫልስታኛው አባ ሺጂሊዮ በነሐሴ 30 ቀን 1937 ዓ.ም. ከሐረር ከጸፉት ደብዳቤ ጋር ብፁዕ ለቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛው የላኩትን የደናግሎች ስም ዝርዝር አባሪ አድርገው ነበር። በተጨማሪ በደብዳቤአቸው ውስጥ አንዳንድ ደናግል ስለ ወደፊቱ ሕይወታቸው በመጨነቅ በትሕትና ማመልከቻቸውን እንዳ ቀረቡላቸውም ገልጸው ነበር። ጠቅላይ አለቃቸውም በወቅቱ የነበረውን ሁኔታ ስለ ተረዱ ከጣልያን ሀገር ወደ ሀገራቸው የሚመጡት ሚሲዮናውያት ደናግል ጠቃሚ ምክር እንደሚሰጡላቸው ተስፋቸው መሆኑንም በደብዳቤአቸው ገልጸው ነበር።

የሀገር ተወላጅ ፍራንሲስካውያት ደናግል ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት በጸፉት ደብዳቤ ዌንቀታቸውን በአባትነታቸው እንዲካፈሉ በታላቅ ትሕትና አመልክተው ነበር። አስተማሪዎቻቸው የነበሩት የካሌ ፍራንሲስካውያት ደናግል ሳይሄዱ እንደማይቀሩ ሊሰሙ እጅግ እንዳሳሰባቸውም ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ አስታውቀው ነበር።

በማያያዝም የማኅበራቸው ደንብ የጸደቀው በ1915 ዓ.ም. በቅዱስነታቸው መሆኑን ገልጸው ማኅበራቸው ከተቋቋመ ሃያ ሁለት ዓመታት ማለፋቸውንና በወቅቱም ሃያ ስድስት የማኅበሩ አባላት እንደ ነበሩ ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ አስታውቀው ነበር። በዚያ ደብዳቤ መሠረት የማኅበራቸው ተባባሪ መሥራች የነበሩት እናት ጆርጂና በመካከላቸው መገኘት መንፈሳዊ ጥሪያቸውን የሚያጠብቅ በመሆኑ እሳቸው ከእነሱ ጋር እንዲቆዩ እንዲፈቀድ ቅዱስነታቸውን ለምነው ነበር።

ከዚያው ደብዳቤ ለመገንዘብ እንደምንችለው እናት ጆርጂና ከእነሱ ጋር መቅረት ከቻሉ የሀገር ተወላጅ ደናግል በሐረር ከሚገኙት የጣልያን ደናግል ጋር በገዛ ፈቃዳቸው አንድ ለመሆንና የራሳቸው ደንብ እንደ ተጠበቀ ሆኖ በማስተማሩም ሆነ በማኅበራዊ አገልግሎት ሥራዎች እንደሚረዱላቸው ገልጸው ነበር። በተጨማሪም የጣልያን ደናግል መንፈሳዊ ዝግጅታቸው ከእነርሱ በጣም የተለየ መሆኑን መገንዘባቸውንና ከእነሱ ጋር ከሆኑ መንፈሳዊ ጥሪአቸው እየተዳከመ ከመሄዱ ሌላ እንዲያውም እንደ ቤት ሠራተኞች ተደርገው ሊቆጠሩ እንደሚችሉ ፍርሃታቸውን ለቅዱስነታቸው አስታውቀው ነበር።

በተጨማሪም ደግሞ በሐረር የነበረው ቤታቸውና ከአርጌው ከጳጳሱ መኖሪያ ቀጥሎ የነበረው በቅድስት ክላራ ስም የተሰየመው ወላጅ የሌላቸው ልጆች ማሳደጊያ ቤት የመንፈሳዊ ጥሪአቸው መነሻ ስለ ነበሩ እነዚያ ሁለት ቤቶች በሀገር ተወላጅ ደናግል ይዞታ ሥር እንዲቆዩ እንዲደረግላቸው ለቅዱስነታቸው አመልክተው ነበር። በተጨማሪም እናት ጆርጂና አለቃቸው እንዲሆኑና እንዲሁም አንዳንድ ሌሎች የካሌ ፍራንሲስካውያት ደናግል አባላት የተመከሮ ቤታቸው ኃላፊዎች ሆነው ወላጅ የሌላቸው ልጆች ማሳደጊያን እንዲያስተዳድሩ ቅዱስነታቸው እንዲፈቅዱላቸው ጠይቀው ነበር። ጥያቄዎቻቸው መልካም ምላሽ ካገኙ ፍርሃታቸው ተወግዶ አነስተኛ የሆነው ማኅበራቸውም የወደፊት ዕጣው የተረጋገጠ እንደሚሆንና ከአባላቱ አንዲት ስንኳ ማኅበሩን እንደማትለቅ፣ ለሀገር ተወላጅ ፍራንሲስካውያት ደናግል ጥሪ ደንታ በሌላቸው እንዲያውም እነሱን መንፈሳዊ ጥሪ እንዳላቸው ሳይሆን እንደ ቤት ሠራተኞች በሚቆጥሩላቸው አዲስ በመጡት ደናግል ምክንያት ማኅበራቸው እንደማይበታተን ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት አረጋግጠውላቸው ነበር።

ይሁንና በኢትዮጵያ የነበሩት ፈረንሳውያን ካፑቺኖችና እንዲሁም የካሌ ፍራንሲስካውያት ደናግል የሀገረሰብክቱን ኃላፊነት ለጣልያን ካፑቺኖችና ፍራንሲስካውያት ላልሆኑት ለሁለት የጣልያን ደናግል ማኅበሮች እንዲያስረክቡ ከቫቲካን ትእዛዝ በተሰጠበት ጊዜ የሀገር ተወላጅ ፍራንሲስካውያት ደናግል ለየት ያሉ አርምጃዎችን ወስደው ነበር። ቀድሞውኑ ማኅበራቸው ከካሌ ፍራንሲስካውያት ደናግል ጋር የተዛመደ ስለ ነበረ አንዳንዶቹ የሀገር ተወላጅ ፍራንሲስካውያት ደናግል በጅቡቲ ወደ ነበረው የካሌ ፍራንሲስካውያት ደናግል ገዳም ተልከው ነበር። ከሀገር ተወላጅ ደናግል መካከል አንዳንዶቹ ማኅበራቸው እንደ ተዋቸው መስሎአቸው ወደ የቤታቸው እንዲመለሱ ይፈቀድላቸው ዘንድ ሲጠይቁ ሌሎች ደግሞ አዲስ ከመጡት ከጣልያን ሲስተሮች ጋር ለመቀጠል ተስማሙ።

ሰ. የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐዋርያዊ አገልግሎት አምስተኛው ክፍል (1917-1930)

በዚህ ክፍል በመጀመሪያ የምናየው ስለ አሮሞ ሀገረሰብክት ነው። ቀጥሎ የምናየው አጠቃላይ የኢትዮጵያ ሁኔታ በንግሥተ ነገሥት ዘውዲቱ ዘመን (1917-1925) ይሆናል። ከዚያም ራስ ተፈሪ በቫቲካን ያደረጉትን ጉብኝትና (1924) እንዲሁም ደግሞ ብፁዕ ደግሞ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በአውሮጳ ያደረጉትን ጉብኝት (1924-1925) እናያለን።

1. የአሮሞ ሀገረሰብክትና የኢትዮጵያ አጠቃላይ ሁኔታ (1917-1925)

ልጅ ኢያሱ በአቡነ ማቴዎስ መወገዛቸውንና ከዙፋን መውረዳቸውን በሰሙ ጊዜ በከፍተኛ ድምፅ የክርስትና እምነት እንደ ነበራቸው በመግለጽ የሐረር ካህናት ከወግዘቱ እንዲፈቱላቸው ጠየቁ። ከዚያም በኋላ በሐረር የነበሩትን መኳንንት ሰብስበው በቅዱስ ወንጌልና በአሥራ ሁለቱ ሐዋርያት ስም ምለው ታማኝነታቸውን እንዲያረጋግጡላቸው አደረጉ። በተጨማሪም በጥቅምት 1 ቀን 1916 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን እስከ ቤተመንግሥታቸው

ድረስ ስላስጠሯቸው ብፁዕነታቸው ጥሪውን አክብረው ሄደው ነበር። ቀደም ሲል እንደ ተመለከትነው ልጅ ኢያሱ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን ከራስ ተፈሪ ጋር መልካም ግንኙነት ስለ ነበራቸው ሊያስገድሉአቸው ሐሳብ ነበራቸው።

በየካቲት 8 ቀን 1917 ዓ.ም. ከሐረር ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ ጸሐፊ ለአባ አልፒየ በጻፉት ደብዳቤ ጠቅላይ ጸሐፊው የራስ ተፈሪን ጥያቄ ለቅድስት መንበር ዋና ጸሐፊ ሐኅርዲናል ፒ. ጋስፓሪ እንዲያቀርቡና ካርዲናሉም በመጨረሻ ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ቤነድክት አሥራ አምስተኛ እንዲያቀርቡላቸው ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ጠይቀው ነበር። የዚያ ጥያቄ ዋና ምክንያት በዚያን ጊዜ በቅድስት መንበርና በኢትዮጵያ መንግሥት መካከል ጥሩ የፖለቲካ ግንኙነት ስለነበረ ነው። በዚያ ደብዳቤአቸው ራስ ተፈሪን በወቅቱ በኢትዮጵያ ማዕከላዊ መንግሥት በነበራቸው ሥልጣን ስላደረጉላቸው ውለታ አመስግ ነዋቸው ነበር። እንዲሁም ራስ ተፈሪ ከብፁዕነታቸው ጋር የልጅ ያህል በጣም የቀረበ ስሜትና ጥልቅ የሆነ መተማመን እንደ ነበራቸው ገልጸው ነበር። ይሁን እንጂ ለራስ ተፈሪ ቅርበት የነበራቸው ባለሥልጣኖች ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የነበራቸውን መልካም አመለካከት እንደማይቀበሉት ተገንዝበው ነበር።

በ1876 ዓ.ም. የተወለዱት ልዕልት ዘውዲቱ በታላቅ ሥነ ሥርዓት ብዙ ሕዝብ በተገኘበት የኢትዮጵያ ንግሥተ ነገሥት ሆነው በየካቲት 11 ቀን 1917 ዓ.ም. ዘውድ ደፉ። በነሐሴ 28 ቀን 1917 ዓ.ም. ፊታውራሪ ሀብተጊዮርጊስ በልጅ ኢያሱ ደጋፊዎች ላይ የመጨረሻ ድል ተቀዳጅተው ነበር። በዚያን ጊዜ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በቅድስት መንበርና በኢትዮጵያ መንግሥት መካከል የነበረውን ግንኙነት ለማጠናከር ደፋ ቀና ይሉ ነበር። እንዲያውም ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ቤነድክት አሥራ አምስተኛ በላሳቸው በኩል ለንግሥተ ነገሥት ዘውዲቱና ለራስ ተፈሪ የደስታ መግለጫ ደብዳቤ ልከው ነበር። ብፁዕነታቸው የርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱን ደብዳቤ በሰኔ ወር በ1918 ዓ.ም. ተቀብለው በአባ ኢያቂም በኩል ወደ አዲስ አበባ ልከው ነበር።

በየካቲት 16 ቀን 1917 ዓ.ም. ከሐረር በጻፉት «የካቶሊክ ሚሲዮኖች» በተባለው መጽሔት በታተመው ደብዳቤአቸው የደጋ

ዲማን ካቶሊኮች የእርሴ ኦሮሞ መስሊሞች እንደ ወረራአቸውና እንዳጠፉአቸው እንዲሁም የሚሊዮን ጣቢያውም እንደ ተቃጠለ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ገልጸው ነበር። ለዚያ ሁሉ ያበቁት ምክንያቶች የልጅ ኢያሱ ከሥልጣን መባረርና ዘውዲቱ የኢትዮጵያ ንግሥተ ነገሥት ሆነው ዘውድ መድፋት ነበር። ንግሥተ ነገሥት ዘውዲቱ ዘውድ በጫኑበት በየካቲት 11 ቀን 1917 ዓ.ም. በአዲስ አበባ ከተከበረው በዓል ላይ ለመገኘት በሀገሪቱ ግዛት ውስጥ የነበረው የጦር ኃይል ሁሉ ወደ መናገሻ ከተማ ሄዶ ነበር። አክራሪውም የእስላም ፓርቲ ከረዥም ጊዜ ጀምሮ የነበረውን ዕቅድ ለመፈጸም አጋጣሚውን ተጠቀመ። ደግነቱ ወረራው ከመፈጸሙ ከጥቂት ጊዜ በፊት በሚሊዮን አካባቢ የነበሩት ካቶሊኮች በሙሉ አባ አምብሮዝና አባ ጁሊያን በተባሉት ካህናት መሪነት ሁሉንም ነገር ጥለው ሸሸተው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ እንደ ገለጹት ደግሞ በአሳኮና በሐረር መካከል በተዘረጋው ስልክ አማካይነት ስለ ሁኔታው ወዲያውኑ ተነግሮአቸው ነበር። እሳቸውም መንግሥት የመከላከያ ኃይል ወደ ስፍራው ልኮ ከወንበዴዎቹ እንዲከላከልና የችግሩ ሰለባ ለሆኑትም እስቸኳይ እርዳታ እንዲሰጥ ለከፍተኛ ባለሥልጣኖች በፍጥነት አመለከቱ።

የዘውዲቱ እንደራሴ የነበሩት ራስ ተፈሪ የብፁዕነታቸው ጥያቄ ተፈጻሚ እንዲሆን የቴሌግራም ትእዛዝ አስተላለፉ። በማግሥቱ የኢትዮጵያ ሠራዊት የመጀመሪያው ክፍል በአሳኮ ተሰባሰበ። አባ አምብሮዝም ሠራዊቱን በመንፈሳዊ አባታትነት ለመምራትና በወንበዴዎች የተወሰዱትን የደጋ ዲማ ካቶሊክ ምርኮኞችን የምትረዳ ነርስ ከእርሳቸው ጋር ለመውሰድ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን ፈቃድ ጠየቁ። ግን በመጀመሪያው በተደረገው ፀረ-ወንበዴዎች ዘመቻ ከሚሊዮን ጣቢያ ርቀው ከሚኖሩት ካቶሊኮች ይልቅ ብዙ ኢትዮጵያውያን ክርስቲያኖች አለቁ።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለካርዲናል ሴራፍን በጎዳር 9 ቀን 1917 በጻፉት ደብዳቤ 1917 ዓ.ም. ከ1916 ዓ.ም. ያነሰ ችግር የነበረበት ዓመት እንደ ነበረ ገልጸው ነበር። በተጨማሪም በቅርቡ ሐዋርያዊ ጉብኝት እንደሚያደርጉ ለካርዲናሉ አስታውቀው ነበር። በ1917 ዓ.ም.

በኦሮሞ ሀገረስብከት ውስጥ ሃያ ሦስት ከፍተኛና መለከተኛ የሚሊዮን ጣቢያዎች ነበሩ። በራስ ተፈሪ መኩንን እንደራሴነት ወቅት የካቶሊክ ሚሊዮናውያን የተረጋጋ ሁኔታ በማግኘታቸው እድገቱ እየጨመረ ነበር። በወቅቱ አጠቃላይ ኅብረተሰብአዊና ፖለቲካ ሁኔታም የተረጋጋና መሠረት የያዘ ነበረ። ራስ ተፈሪ የኢትዮጵያ የንጉሠ ነገሥትነት ሥልጣኑን ቢይዙ የሃይማኖት አገልግሎትና ዘመናዊ ሥልጣኔ ይበልጥ እንደሚያጎለብቱ ተስፋቸው መሆኑን ብፁዕነታቸው ገልጸው ነበር።

ንግሥተ ነገሥት ዘውዲቱ ዘውድ ከደፉ በኋላ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በተለይ በኦሮሞ ብሔረሰቦች መካከል ሐዋርያዊ አገልግሎታቸውን ለማስፋፋት የሀገሪቱ ኅብረተሰባዊና ፖለቲካዊ ሁኔታ አመቺ ነበረ። ግን በመጋቢት 6 ቀን 1919 ዓ.ም. አሳዛኝ ሁኔታ ተከሠተ። ይኸውም አባ ጁሊያን-ማርያም በሚኔ ተገደሉ። አሳዛኙን ዜና ብፁዕነታቸው የሰሙት በመጋቢት 9 ቀን 1919 ሲሆን እሳቸውም ለሚቹ ሚሊዮናዊ የነበራቸውን አክብሮት ለመግለጽና ሁኔታውን እንዲያጣራ ራስ ተፈሪ ለሰየሙት ቡድን እንዳንድ ድጋፍ ለመስጠት ሲሉ በመጋቢት 12 ቀን 1917 ዓ.ም. ወደ ሚኔ ለመሄድ ተነሡ። ምንም እንኳን ገዳዮቹ ሳይታወቁ ቢቀሩም ፍትሕ ለማስገኘት ራስ ተፈሪ የወሰዱት እርምጃ በሕዝቡ ዘንድ አድናቆትን አግኝቶ ነበር። በተጨማሪም ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በቅድስት መንበርና በአዲስ አበባ መካከል የነበረው መልካም ግንኙነት እንዲጎለብት ለማድረግ በጣም ይጥሩ ነበር። በመጨረሻም ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ቤነድክት አሥራ አምስተኛ ንግሥተ ነገሥት ዘውዲቱ ዘውድ በመጫናቸው ምክንያት ለጻፉላቸው ደብዳቤ መልስና ከንግሥተ ነገሥት ዘውዲቱና ከራስ ተፈሪ ለቅዱስነታቸው የተላኩትን ልዩ ልዩ ስጦታዎች ይዘው አባ ቴዎድሮስ በ1920 ዓ.ም. ወደ ሮም ሄዱ።

በጥቅምት 29 ቀን 1921 ዓ.ም. አባ ባዚል በኦሮሞ ሀገረስብከት ለሚያገለግሉ ሚሊዮናውያን መደበኛ አለቃ ሆነው ተመረጡ። የአባ ባዚል መመረጥ ያልተጠበቀ ስለ ነበረ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ፈጽሞ አልተደሰቱም ነበር። በ1920 እና በ1921 ዓ.ም. መካከል በሐረርና በአዲስ አበባ የነበሩት የካቶሊክ ሚሊዮን ትምህርት ቤቶች በአዲስ አበባ የፈረንሣይ ኤምባሲ ውስጥ በነበረው

ነፃ የፈረንሳይ ሠራተኞች ቡድን በክፉኛ ተወቀሱ። የወቀሰው ዋና ምክንያት በኢትዮጵያ የሕዝብ ትምህርት ቤቶች የሃይማኖት ትምህርት እንዳይሰጥባቸው ለማድረግ ነበር።

ሦስት ጊዜ ሙከራ ከተደረገ በኋላ በአርሲ አሮሞ ሀገር የነበረው የጋምቦ ሚሲዮን ጣቢያ ምሥረታ በ1922 ዓ.ም. በስኬታማ ሁኔታ ተጠናቀቀ። በመጋቢት 19 እና 22 ቀናት 1922 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤዎች አባ ሱራፌል ስለ ሚሲዮኑ አጠቃላይ ሁኔታ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ገልጸው ነበር። ጣቢያውን ለማደራጀት ከፍተኛ ጥረት ያደረጉትም እኒሁ ካህን ነበሩ። የጋምቦ ሚሲዮን ሦስት መቶ ሄክታር የሚሆን ሰፊ የእርሻ መሬት ነበረው። መሬቱን ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የሰጡት ራስ ተፈሪ ሲሆኑ መሬቱ የተመዘገበው በተራ ስማቸው አባ መልካ ተብለው በሚጠሩት ግን ትክክለኛ ስማቸው አባ ያዕቆብ በተባሉት ከሀገር ተወላጅ ካህናት በአንዱ ስም ነበረ። የጋምቦ ሕዝብ ከእስልምና ክልል ውጭ ስለ ነበረ በምሥራቃዊ በኩል በአሞ ወንዝ ሸለቆ በሌላ ጎኑ ደግሞ በገናሌ ወንዝ ሁለት ሸለቆዎች ውስጥ ለሚኖሩ ሰዎች ሐዋርያዊ አገልግሎት ለማበርከት በጣም አመቺ አካባቢ ነበረ።

በኢትዮጵያ ስለ ጥንታዊ ቅርሶች ሳይንሳዊ ምርምር አንዲያካሂዱ ከካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ሥልጣን ተሰጥቶአቸው አባ ቤርናርዲን አዜስ ከሚስተር ሮገፍ ሻምባ ጋር በሐምሌ 1 ቀን 1922 ዓ.ም. ወደ ሐረር ደረሱ። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የተጠቀሰው ፕሮጀክት ሐዋርያዊ ሥራቸውን ያጠናክራል ብለው ስላመኑበት በሙሉ ልባቸው ይደግፋት ነበር። ራስ ተፈሪ አባ ቤርናርዲን ሚስተር ሻምባን ተቀብለው ካነጋገሩአቸው በኋላ ምርምሩን እያከናወኑ በሀገሪቱ ውስጥ ለመዘዋወር ይችሉ ዘንድ ፈቃድ ከመስጠታቸውም በላይ በግዛታቸው ውስጥ የሚገኙት ባለሥልጣኖች ሁሉ እንዲተባበሩአቸው የማዘዣ ደብዳቤ ሰጥተዋቸው ነበር። በዚያ ሁኔታ ባለሙያዎቹ በ1922 እና በ1926 ዓመታት መካከል በሐረርጌ ክልል እንዲሁም በኢትዮጵያ ታላላቅ ሐይቆች ማለትም በዝዋይ፣ በላንጋኖ፣ በሻላ፣ በማርጌጌታና በጫሞ ሐይቆች አካባቢ ምርምር አካሂደው ነበር።

አባ ቤርናርዲን ቀደም ብለው ያደረጉትን ምርምር በመከተል ማንም የጥንታዊ ቅሪት አካል ተመራማሪ ባልሄደበት በደቡባዊ

ኢትዮጵያ እስከ 1934 ዓ.ም. ድረስ ተዘዋውረው ነበር። ከጓደኛቸው ከሚስተር ሻምባ ጋር ከ1922 ዓ.ም. እስከ 1926 ዓ.ም. ድረስ ስላደረጉት ጥናትና ስላገኙአቸው ምርምር ውጤቶች «በኢትዮጵያ የጥንታዊ ቅሪት አካሎች ምርምር የተካሄደባቸው እምስት ዓመታት» በተባለ ርእስ የምርመራቸውን ውጤት ከተባባሪያቸው ከሻምባ ጋር አጠር ባሉ ሁለት ጥራዞች አቅርበው ነበር። አባ ቤርናርዲን በኢትዮጵያ ምርምር እንዲያደርጉ ከገፋፋቸው ምክንያቶች መካከል አንዱና ዋነኛው በብሉይ ኪዳንና የክርስትና እምነት ከተጀመረበት ዘመን አንሥቶ ያለው የኢትዮጵያ ጥንታዊ ታሪክ ምን እንደሚመስል ማሳየት ነበር። ከዚያም ሌላ ያንን ከፍተኛ የጥንታዊ ቅሪት አካሎች ጥናት በመጠቀምና ከአቶ ላጋርድ ጋር በቅርብ በመተባበር ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ኢትዮጵያ የዓለም መንግሥታት ማኅበር አባል እንድትሆን ጠቃሚ ሚና ተጫውተው ነበር።

በ1923 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጀኔቫ በዓለም መንግሥታት ማኅበር ዘንድ ጥልቅ የዲፕሎማሲ ዕውቀት የነበራቸውንና በእፄ ምኒልክ ዘመን ወደ ኢትዮጵያ ተልኮ የነበረውን የዲፕሎማሲያዊ ቡድን የመሩትን የቱሉዝ አውራጃ ካፑቺኖች አለቃ የነበሩትን የሳልቪያኩን አባ ጎንዛልቭን በጀኔቫ ይደረግ በነበረው በተባበሩት መንግሥታት ጉባኤ ላይ ስለ ኢትዮጵያ መብቶች እንዲከራከሩ ኃላፊነት ሰጥተዋቸው ነበር። ይሁን እንጂ አባ ጎንዛል በብፁዕነታቸው የተሰጣቸውን ታላቅ ኃላፊነት ለመወጣት በቂ ሰነዶች ስላልነበሩአቸው አባ ቤርናርዲን አዜስ እሳቸውን ተከተው ከኢትዮጵያ ልዑካን ጋር ወደ ጀኔቫ እንዲሄዱ ጠየቁአቸው።

በአባ ቤርናርዲን ተዘጋጅቶ በፈረንሳይ ተወካይ በነበሩት በሚስተር ዴ ጁቪኔል ለተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባኤ ቀርቦ የነበረው ዘገባ በውይይት ላይ የነበረውን ጉዳይ በከፍተኛ ደረጃ ደግፎ ነበር። ኢትዮጵያ የዓለም መንግሥታት ማኅበር አባል ሆና ከተመዘገበችበት ጊዜ አንሥቶ የካቶሊክ ሐዋርያዊ አገልግሎት በኢትዮጵያ ከፍተኛ ተቀባይነት ስላገኘ በሀገሪቱ ደቡባዊ ክፍሎች ብዙ የካቶሊክ ሚሲዮን ጣቢያዎች ተቆርቋለች። በመካከሉ ራስ ተፈሪ በሚያዝያ 19 ቀን 1924 ዓ.ም. ወደ አውሮጳ በኢየሩሳሌም በኩል በመጓዝ ፓሪስን፣ ሎንዶንንና ሮምን ጎብኝተው ነበር።

በ1923 ዓ.ም. ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከደረሱባቸው አስቸጋሪ ሁኔታዎች አንዱ የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ የነበሩት አባ ፓስካል ሥራቸውን በገዛ ፈቃዳቸው ስለ ለቀቁ የሥራ ጫና በዝቅባቸው ነበር። ያንን ሁኔታ ከተለያዩ ደብዳቤዎቻቸው ለመረዳት ይቻላል። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የኦሮሞን ሀገረስብከትና የጂቡቲን ሐዋርያዊ አስተዳደር ከማስተዳደራቸውም ሌላ በሐረር ከፍተኛ ዘርአ ክህነት ትምህርት ቤትም ያስተምሩ ነበር። ይሁንና አባ ዲዮጎ በጂቡቲ አስተዳደር ከማገዛቸውም በተጨማሪ በሱማሌ የሚገኘውን ሚሲዮን በተወካይነት ያስተዳድሩ ነበር። ለምሳሌ የኦርቶዶክስ ሚሲዮን በሐረር አጠገብ ወደ ነበረው ወደ ሶፊ በማዛወር መልሰው አቋቁመውት ነበር። እንዲሁም በጆጆጋ የነበረውን ጣቢያ እንደገና በማንቀሳቀስ ለሱማሌ ሚሲዮን እንዲያገለግል አንድ ትልቅ የልጆች ማሳደጊያ ማዕከል ወላጅ ላልነበራቸው ልጆች አቋቁመው ነበር።

የኦሮሞ ሀገረስብከት የሚሲዮናውያን መደበኛ አለቃ የነበሩት አባ ባዚል በጥቅምት 12 ቀን 1923 ዓ.ም. በአዲስ አበባ ከዚህ ዓለም በሞት ተለዩ። ስለ አባ ባዚል አሟሟት ለካቶሊክ ማኅበር ጠቅላይ ተወካይ ለዴቤኒሳው አባ መልክዮር ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጥቅምት 12 ቀን 1923 ዓ.ም. ከሐረር ደብዳቤ ነበር። ከደብዳቤአቸው ለመረዳት እንደሚቻለው አባ ባዚል ለሁለት ዓመታት ያህል በኦሮሞ ሚሲዮን ለነበሩት የካቶሊክ ሚሲዮናውያን መደበኛ አለቃ ነበሩ። በ1923 ዓ.ም. መጀመሪያ ላይ መደበኛ መንፈሳዊ ጉብኝት በሚያደርጉበት ወቅት በጣም ድካም ይሰማቸው ስለ ነበረ ሙሉ ዕረፍት እንዲያደርጉ ሐኪማቸው መክሮአቸው ነበር። ሌላ አለቃ መመረጥ ካስፈለገ አባ ፓስካል ሉሾ ከሁሉም በላይ ለሥራው ብቃት አላቸው ብለው ያምኑ ስለ ነበር አላቸው እንዲመረጡ ሐሳብ አቅርበው ነበር። ስለሆነም የቀድሞው የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ የነበሩት አባ ፓስካል ሉሾ የኦሮሞ ሚሲዮን የሚሲዮናውያን መደበኛ አለቃ ሆነው ተመረጡ።

በታህሣሥ መጀመሪያ በ1923 ዓ.ም. ላይ የከፋ ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ የነበሩት ሞንክኔር ባርሳሲና ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን ለመጎብኘት ወደ ሐረር ሄዱ። በጉብኝታቸው ወቅት ፕሮቴስታንቶች በት/ቤቶችና በጤና ጣቢያዎች አማካይነት ብዙ

ሐዋርያዊ ተግባሮች እያካሄዱ መሆናቸውን ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ተናግረው ነበር። እሳቸውም ተመሳሳይ ተግባሮች ለማካሄድ ፍላጎት እንደ ነበራቸው ገልጸው በአዲስ አበባ አንድ ቤት ለደናግል ለማሠራት ፈቃድ እንዲሰጣቸው ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን ጠይቀው ነበር። ደናግሎቹ አንድ የጤና ጣቢያ በአዲስ አበባ እንደሚከፍቱና ቀስ በቀስ ሥራው ወደ መሃል ሀገር እንዲዘልቅ ለማድረግና የጤና አጠባበቅ ፕሮግራም በበርካታ ጣቢያዎች በመክፈት አስተማማኝ ለማድረግ እንደሚቻል በውይይታቸው ወቅት አስረድተው ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶም በዕቅዱ ተስማምተው ነበር። በአጋጣሚውም በጉራጌ ስለሚገኘው ስለ ቸሃ ሚሲዮን ጣቢያ ጉዳይም ተነጋግረው ነበር። ይኸውም የኮንሶላታ ሚሲዮናውያን በኦሮሞ ሀገረስብከት ክልል ውስጥ ያለ ሀገረስብከቱ ጳጳስ ፈቃድ ስለ መሥራታቸው ጉዳይ ነበር። በዚያ አጋጣሚ በእሳቸው ሚሲዮናውያን ስለ ተፈጠረው ችግር ሞንክኔር ባርሳሲና ይቅርታ ጠይቀው ለጉዳዩ የወገኔል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ሰላማዊ መፍትሔ ሊሰጥ እንደሚችል ተስፋቸው መሆኑንም ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ገልጸው ነበር።

ሞንክኔር ባርሳሲና በታህሣሥ 15 ቀን 1923 ዓ.ም. ከአዲስ አበባ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጻፉት ደብዳቤ በሐረር ቆይታቸው ወቅት ለተደረገላቸው የወዳጅነት መስተንግዶ ምስጋናቸውን አቅርበው ነበር። በተጨማሪም በጉብኝታቸው ወቅት ያነሡአቸውን ዋና ዋና ጉዳዮች በጥልቀት ለመተንተንና ለችግሮች መፍትሔ ለመስጠት በቂ ጊዜ አለማግኘታቸውን ጠቅሰው ለወደፊቱ በየጊዜው ከብፁዕነታቸው ጋር ለመገናኘትና በሚሲዮናዊ ጉዳዮች ላይ ለመነጋገር የሚመች መሆኑንም ገልጸው ነበር።

በጥር 1 ቀን 1924 ዓ.ም. አባ አምብርዝ የማልታ ተወላጅ ከነበሩት አዲስ ሚሲዮናዊ ወደ ኦሮሞ ሀገረስብከት ከአባ ኢያቂም ጋር ከፈረንሣይ ተመለሱ። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶም አባ ኢያቂምን የሐረር ከፍተኛ ዘርአ ክህነት ት/ቤት ድሬክተር አደረጉአቸው።

በየካቲት 29 ቀን 1924 ዓ.ም. ደግሞ አባ ኤቨሪስት የተባሉ አዲስ ሚሲዮናዊ ወደ ሐረር መጡ። አባ ፍራንሷ ዛቪየር የተባሉ

የቀድሞ የት/ቤቱ ድሬከተር ወደ ጋምቦ ከሄዱበት ጊዜ ጀምሮ ያለ ድሬከተር ለቆየው የሐረር ካቶሊክ ት/ቤት ድሬከተር ሆኑ።

ራስ ተፈሪ በእጃቸው ጽፈው በደንብ ተርጉመው ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ እንዲልኩላቸው ለአቡነ እንድርያስ የላኩትን ደብዳቤ ብፁዕነታቸው በመጋቢት 18 ቀን 1924 ዓ.ም. አገኙ። በተጨማሪም ቫቲካንን በይፋ በሚገቡበት ጊዜ ስለሚያስፈልጋቸው ፕሮቶኮል ጉዳይ ከርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ጋር እንዲነጋገሩ ራስ ተፈሪ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን ጠይቀው ነበር። ወዲያውኑ በማግሥቱ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በካቶሊክ ማኅበር ጠቅላይ ሥራ አስፈጻሚ በኩል ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ በመጋቢት 19 ቀን 1924 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ ውስጥ ራስ ተፈሪን ደብዳቤዎች ጨምረው ልከው ነበር።

በግንቦት 3 ቀን 1924 ዓ.ም. ከሮም በጻፉት ደብዳቤ የካቶሊክ ማኅበር ዋና ጸሐፊ አባ ካሊስቶ ደብዳቤአቸውን ከአባሪዎቹ ጋር የካቶሊክ ማኅበር ጠቅላይ ሥራ አስፈጻሚ እንደተቀበሉ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አስታውቀው ነበር።

2. ራስ ተፈሪ በቫቲካን ያደረጉት ጉብኝት (1924)

በ1919 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ራስ ተፈሪ በቫቲካን ለሚያደርጉት ጉብኝት ዝግጅት ማድረግ ጀመሩ። ብፁዕነታቸው በሐምሌ 4 ቀን 1919 ዓ.ም. ከሐረር በጻፉት ደብዳቤ የራስ ተፈሪ ጉብኝት እየተቃረበ መሆኑን ለካቶሊክ ማኅበር ጠቅላይ ጸሐፊ ለአባ አልፒዮ አስታውቀው ነበር። በተጨማሪም የኢትዮጵያ ልዑል አልጋ ወራሽ በአውሮጳ ውስጥ በሚያደርጉት የጉብኝት ፕሮግራም ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳትንም እንደሚገቡ ተስፋ እንደ ነበራቸው በደብዳቤአቸው ገልጸው ነበር። በዚያው ደብዳቤአቸው ኢትዮጵያ የዓለም መንግሥታት ማኅበር አባል እንድትሆን የወዳጅነት ስምምነት ከተደረገ ሀገሪቱ የካቶሊክ ሐዋርያዊ አገልግሎት እንዲካሄድ የምትፈቅድ መሆኑንም ገልጸው ነበር። ራስ ተፈሪ በአውሮጳ ለሚያደርጉት ጉብኝት አስፈላጊውን መረጃ እንደሚሰጡም ለጠቅላይ ጸሐፊው አስታውቀው ነበር።

ራስ ተፈሪ ፓሪስንና ሎንዶንን ከገቡ በኋላ ሮምንም ጎብኝተው ነበር። አስቀድሞ በተደረገው ጥያቄ መሠረት ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በካቶሊክ ማኅበር ማዕከላዊ ጽ/ቤት አማካይነት በቫቲካን ስለሚደረገው የአቀባበል ፕሮቶኮል አስፈላጊውን ሁሉ ዝግጅት አድርገው ነበር። ራስ ተፈሪ ሮምን ለመጎብኘት የወሰኑበት ዋነኛው ምክንያት በንግሥተ ነገሥት ዘውዲቱና በራሳቸው ስም ለሮማው ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት እጅ ለመንሣትና የካቶሊክ ሚሲዮናውያንና ምእመናን ለኢትዮጵያ ልማትና እድገት ላበረከቱት መልካም አስተዋጽኦ በይፋ ዕውቅና ለመስጠት ነበር።

በሰኔ 21 ቀን 1924 ዓ.ም. ለራስ ተፈሪና አብረዋቸው ለነበሩት ከፍተኛ የመንግሥት ባለሥልጣናት በሮም አፈሌላዊ አቀባበል ተደርጎላቸው ነበር። ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ ለራስ ተፈሪ ያደረጉላቸው የአቀባበል ሥነ ሥርዓት ዘውድ ለጻፉት ነገሥታት ከሚደረግላቸው አቀባበል ጋር የሚስተካከል ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ራስ ተፈሪ በሮም ሰላደረጉት ጉብኝት እጅግ ተደንቀው ነበር። ሰኔ 21 ቀን 1924 ዓ.ም. እንደ ልዩ አጋጣሚ አድርገው ነበር የተመለከቱት። ምክንያቱም ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ መንገደ ጴጥሮስ በተረከቡ በሦስተኛ ዓመታቸው የኢትዮጵያ ልዑል ጥንታዊቷን ኢትዮጵያ ከቅዱስነታቸው ጋር ያገናኙበት ዕለት ነበርና። ከዚያ በኋላ በሮምና በኢትዮጵያ መካከል ጥሩ ግንኙነት ተፈጠረ። የልዑሉ ዱካ ኢትዮጵያውያን ሮምን እንዲሳለሙ ምክንያት ሆነ። በመጨረሻም ራስ ተፈሪ በመስከረም 1 ቀን 1924 ዓ.ም. ከአውሮጳ በድራዳዋ በኩል በባቡር ወደ ሀገራቸው ሲመለሱ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከካህናትና ከምእመናን ጋር ሆነው እጅግ በጋላ ስሜት ተቀብለዋቸው ነበር።

3. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በአውሮጳ ያደረጉት ጉብኝት (1924-1925)

በነሐሴ 27 ቀን 1924 ዓ.ም. ከሐረር ለካቶሊክ ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለአባ ዮሴፍ አንጦንዮስ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በመስከረም 13 ቀን 1924 ዓ.ም. ከሐረር ወደ ጂቡቲ እንደሚጓዙና ከዚያም ወደ ኢደን በመሄድ በመስከረም 21 ቀን 1924 ዓ.ም. «አፍሪቃ» በተባለች በጣልያን መርከብ ወደ

ናፓሊ እንደሚጓዙ አስታውቀው ነበር። በዚያ ደብዳቤአቸው መሠረት በጥቅምት 2 ቀን 1924 ዓ.ም. ወደ ናፓሊ እንደሚደርሱ ተረጋግጦላቸው ነበር። የአሮሞ ተወላጅ ከሆኑት ከአባ አኔዝሞስ ጋር አብረው እንደሚጓዙ ለጠቅላይ አለቃቸው ጨምረው አስታውቀው ነበር። አባ አኔዝሞስን ወደ ሮም የወሰዱበት ዋና ምክንያት ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ በእሳቸው አማካይነት የአሮሞን ቤተክርስቲያን እንዲባርኩ በመመኘት ነበር።

በጥቅምት 2 ቀን 1924 ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከአባ አኔዝሞስ ጋር ሆነው ሮም ደረሱ። ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ በጥቅምት 8 ቀን 1924 ዓ.ም. አነጋግረዋቸው ነበር። ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ የአሮሞን ሀገረስብክት በማሳደጋቸውና እንዲሁም የሀገር ተወላጅ ካህናትን በማሠልጠናቸውና የሀገር ተወላጅ ፍራንሲስካውያት ደናግል ማኅበር በመመሥረታቸው ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከፍተኛ ምስጋና አቅርበው ነበር። ከዚያም በጥቅምት ወር መጨረሻ 1924 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከአባ አኔዝሞስ ጋር ሆነው ከሮም ወደ ፈረንሣይ በማቅናት በታህሣሥ 1 ቀን 1924 ዓ.ም. ወደ ብፁዕነታቸው ትውልድ መንደር ወደ ቅዱስ ማር ዴ ፕሬ ደረሱ። ከዚያም ብፁዕነታቸው ወደ ፓሪስ ሄደው አቶ ላጋርድን፣ አቶ አልፔንና አባ ማርያም-ቤርናርድን አነጋግረው ነበር። ብፁዕነታቸው ለረዥም ጊዜ ሀገረስብክታቸውን ያገለግሉ የነበሩትን የካሌ ፍራንሲስካውያት ደናግል ዋና ማዕከል የነበረውን ካሌንም ጎብኝተው ነበር። ከዚያም በመቀጠል ወደ እስትራስቡርግ ሄደው የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር የካፑቺን አውራጃ የካፑቺን ማኅበር ስለ መስጠቱ ጉዳይ ተነጋግረው ነበር። በታህሣሥ ወር መጨረሻ 1924 ዓ.ም. ከእስትራስቡርግ ወደ ሮም ሄዱ። እግረ መንገዳቸውንም ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በስዊትዘርላንድ ጥቂት ቀናት ቆይተው በጥር 27 ቀን 1925 ዓ.ም. ሮም ደረሱ። እዚያም እስከ ሰኔ 5 ቀን 1925 ዓ.ም. ድረስ ቆዩ።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በሮም በቆዩበት ጊዜ የሱማሌ ሐዋርያዊ አስተዳደር ይዞታ ስለሚስፋፋበት፣ እንዲሁም የአሮሞን ሀገረስብክት ምዕራባዊ ክፍል በተመለከተ ተከሥተው ስለ ነበሩት ችግሮች በጥልቀት ተነጋግረው ነበር። በርግጥም በየካቲት 13 ቀን 1925 ዓ.ም. ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ በጻፉት ሐዋርያዊ ደብዳቤ አማካይነት ለረጅም ጊዜ ሲያወዛግብ የነበረው

የኢትዮጵያ ሱማሌ ክልል ጉዳይ መፍትሔ አገኘ። በዚያ መሠረት ቀደም ሲል በፈረንሣይ ሱማሌ ክልል ውስጥ ብቻ የነበረው የጅቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር የኢትዮጵያን ሱማሌ ክልልም እንዲያጠቃልል ተወሰነ።

በየካቲት 20 ቀን 1925 ዓ.ም. ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ በጻፉት በሌላው ደብዳቤ አማካይነት ደግሞ የከፋ ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ በነበሩት ሞንቴኔሮ ባርላሲናና በብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ መካከል የተፈጠረው የክልል ክርክር ተስተካከሎ የመጨረሻ እልባት አግኝቶ ነበር። በተጠቀሰው ደብዳቤ የኮንሶላታ ሚሲዮናውያን በአሮሞ ሀገረስብክት ውስጥ የነበረውንና ከሀገረስብክቱ አስተዳዳሪ ፈቃድ ሳያገኙ የያዙትን በጉራጌ ውስጥ የነበረውን የቸሃን ሚሲዮን ጣቢያ እንዲለቁ ትእዛዝ ተሰጥቶአቸው ነበር።

በአዲሱ የወሰን ክልል መሠረት የአሮሞ ሀገረስብክት በአቡነ በማስያስ በ1852 ዓ.ም. ተመሥርቶ የነበረው በጉድሩ ሚሲዮን ጣቢያ አካባቢ ያለውን አሰንዳቦን እንደገና ለማግኘት በቃ። በተጨማሪም የአሮሞ ሀገረስብክት በሐዋርያዊ አገልግሎት መልካም ውጤት የተገኘባቸውን የጉራጌ፣ የከምባታና የወላይታ አዳዲስ ክልሎች ጣቢያዎች ለማግኘት በቃ። በተመሳሳይ ጊዜ የካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ ጽ/ቤት የሱማሌ ሚሲዮን ራሱን ችሎ እንዲተዳደር በመወሰን ከአሮሞ ሀገረስብክት የተለየና ራሱን የቻለ አለቃ እንደሚኖረው አስታውቆ።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በሮም የሚሲዮናቸውን ጉዳይ ካጠናቀቁ በኋላ ወደ ሀገረስብክታቸው ሲመለሱ እግረ መንገዳቸውን ወደ ፈረንሣይ ሄደው ነበር። ከሐምሌ 2 እስከ 23 ቀን 1925 ዓ.ም. ድረስ ቱሉዝን እንደገና ጎብኝተው ነበር። በዚያን ወቅት አዳዲስ ሚሲዮናውያን ለአሮሞ ሀገረስብክት ለመምረጥ ሙከራ አድርገው ነበር። ይሁን እንጂ አስቸጋሪ ተግባር ስለ ነበረ እንድም ሚሲዮናዊ ለማግኘት አልቻሉም ነበር። ዋና ዋና ምክንያቶች የሚከተሉት ናቸው። ካፑቺኖች በ1880 እና በ1903 ዓ.ም. ከፈረንሣይ መባረራቸው፣ ከ1914 እስከ 1918 ዓ.ም. ድረስ የቆየው የመጀመሪያው የዓለም ጦርነትና እስከ 1934 ዓ.ም. ድረስ የቱሉዝ ካፑቺኖች አውራጃ ጥገኛ የነበረው የካናዳ ካፑቺኖች አውራጃ በ1890 ዓ.ም. መመሥረቱ ነበሩ። በሐምሌ 23 ቀን 1925 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ

እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ካርካሶን ሄደው ላጭር ጊዜ ቆይታ ካደረጉ በኋላ በሐምሌ 28 ቀን 1925 ዓ.ም. ወደ ሞንፔሊዩ ሄዱ። በሐምሌ 30 ቀን 1925 ዓ.ም. ወደ ማርሴይ ተጓዙና ከዚያም በነሐሴ 6 ቀን በ1925 ዓ.ም. ከአባ አኔዝምስ ጋር ወደ ጂቡቲ መጓዝ ጀመሩ።

በመስከረም 9 ቀን 1925 ዓ.ም. ከሐረር ለካቶቹን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከማርሴይ ወደ ኢትዮጵያ ጉዞ የጀመሩት በነሐሴ 6 ቀን 1925 ዓ.ም. መሆኑንና በዚያው ወር በ31ኛው ቀን በደሀና ወደ ሐረር መድረሳቸውን ገልጸው ነበር። በዚያው ደብዳቤአቸው፣ ወደ ሐረር ሲመጡ እግረ መንገዳቸውን ጂቡቲን፣ ድሬዳዋንና አዋሴን እንደ ጎበኙና ወደ ሐረርም ሲደርሱ የካቶሊክ ምእመናንና የሀገሪቱ ክፍተኛ ባልሥልጣኖች በክብር እንደ ተቀበሏቸው ገልጸው ነበር።

ከእውሮጳ ሲመለሱ የኢትዮጵያ መንግሥት እንደራሴ በነበሩት በራስ ተፈሪ የተፈጠረው አዲስ የፖለቲካ ሁኔታ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የሐዋርያዊ አገልግሎትና የሐዋርያዊ ጉብኝቶች ነፃነት ሰጥቶ ነበር። በተጨማሪም ራስ ተፈሪ በንጉሥ ማዕረግ የኢትዮጵያ አልጋወራሽ ሆነው ከንግሥተ ነገሥት ዘውዲቱ ጋር ሀገሪቱን እንዲያስተዳድሩ በጥቅምት 7 ቀን 1928 ዓ.ም. መታወቅ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ታላቅ የታሪክ አጋጣሚ ነበር። ምክንያቱም ብፁዕነታቸው ራስ ተፈሪ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት እንዲሆኑ ይመኙ ነበር። በሚያዝያ 2 ቀን 1930 ዓ.ም. ንግሥተ ነገሥት ዘውዲቱ ከዚህ ዓለም በሞት ተለዩ። በኅዳር 3 ቀን 1930 ዓ.ም. ራስ ተፈሪም ዘውድ ደፍተው የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ሆኑ። ቀዳማዊ አፄ ኃይለሥላሴ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ሆነው ዘውድ ሲደፉ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ በእሻቸው የተጻፈ የደስታ መግለጫ ደብዳቤና አንዳንድ ስጦታዎች ልከውላቸው ነበር።

ሸ. የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐዋርያዊ አገልግሎት የመጨረሻው ክፍል (1930-1938)

ከዚህ ቀጥለን የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን የመጨረሻዎቹን ሐዋርያዊ ተግባሮች፣ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ

ጃሮሶና የኢትዮ-ጣልያን ጦርነት፣ የኢትዮጵያ በጣልያን መያዝና የጣልያን ካቶሊኮች በኢትዮጵያ፣ እንዲሁም ብፁዕ አቡነ ሌዮኔ አሶላና ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ (1938) ባጭሩ እንመለከታለን።

1. የመጨረሻዎቹ የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐዋርያዊ ተግባሮች

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በታህሣሥ 23 ቀን 1930 ዓ.ም. ከሐረር ለካቶቹን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለአባ መኪዮር ዴ ቤኒሳ በጻፉት ደብዳቤ በታህሣሥ 20 ቀን 1930 ዓ.ም. ለሦስት ዲያቆናት የክህነት ማዕረግ እንደ ሰጡ አስታውቀው ነበር። በዚያን ዓመት የክህነት ማዕረግ የተቀበሉት የሀገር ተወላጅ ካህናት ብዛት ከአዲሶቹ ሦስት ጋር ሰባት መድረሱንና ያም የሚሲዮናውያን ቁጥር በጣም አነስተኛ በነበረበት በዚያን ወቅት የእግዚአብሔር በረከት መሆኑን ጭምር ገልጸው ነበር። በሀገረስብክቱ ውስጥ ከነበሩት ሃያ ሁለት ሚሲዮናውያን መካከል ግማሽ ያህሉ በእርጅና ወይም በጤና መታወክ ምክንያት ደካሞች ነበሩ።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በታህሣሥ 21 ቀን 1931 ዓ.ም. የክህነታቸውን 50ኛውን የወርቅ ኢዮቤልዩ በዓላቸውን ሲያከብሩ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ የደስታ መግለጫ ደብዳቤ ልከውላቸው ነበር። ቅዱስነታቸው ለአሮሞ ሀገረስብከት ጳጳስ ሐዋርያዊ ብቃት አድናቆታቸውን ገልጸው ከ1882 እስከ 1931 ዓ.ም. ድረስ ላበረከቱት የረጅም ዓመታት ሚሲዮናዊ አገልግሎታቸው ምስጋና አቅርበው ነበር። በተጨማሪም በፊት የነበሩት ታዋቂ ብፁዓን አቡነ ማስያስና አቡነ ቶረን ከኻኝ ያኮሄዱት አስቸጋሪ ሐዋርያዊ ተግባሮች ውጤታማ እንዲሆኑ ከ1900 ዓ.ም. ጀምሮ ከባድ ጥረት በማድረጋቸውና እንዲሁም ደግሞ አስቸጋሪ የነበረውን የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር ኃላፊነት ከ1923 ዓ.ም. ጀምሮ ለመረከብ ፈቃደኛ በመሆናቸው አድናቆታቸውን ገልጸውላቸው ነበር።

የካቶቹን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ አባ መልኪዮር ዴ ቤኒሳ በበኩላቸው ደግሞ በኅዳር 21 ቀን 1931 ዓ.ም. የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን የክህነት 50ኛውን የወርቅ ኢዮቤልዩ በዓል

ምክንያት በማድረግ ከሮም በጸፋላቸው ደብዳቤ የብፁዕነታቸው ሐዋርያዊ ጥረቶች፤ ቀደም ሲል በኢትዮጵያ ታላላቅ ሚሲዮናውያን በነበሩት በብፁዓን አቡነ ማስያስና በአቡነ ቶረን ከኻኝ ከተካሄዱት ተግባሮች ጋር ተመሳሳይ መሆናቸውን አረጋግጠውላቸው ነበር። በደብዳቤው መሠረት በፊት የነበሩት ሚሲዮናውያን ያቀዷቸውን ጀምሮች በጋላ ስሜትና እምነት በማዳበር ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በምሳሌነት የሚጠቀሱ መሆናቸውን የካቶሊክ ማኅበር ጠቅላይ አለቃ አውስተው ነበር። በተጨማሪም ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ልዩ ልዩ ሐዋርያዊ ጥረቶች እንዲደረጉ የገጠሙላቸውን ችግሮች በትዕግሥት እንደ ተወጡና ሐዋርያዊ ተግባሮች ለአደጋዎች እንዲጋለጡላቸው በመገንዘብ ጠቅላይ አለቃቸው አድናቆታቸውን ገልጸው ነበር። በማያያዝም በበዓላቸው ላይ በጸሎት አብረዋቸው እንደሚሆኑም አረጋግጠውላቸው ነበር።

በመጋቢት 11 ቀን 1931 ዓ.ም. ከሐረር ለአባ መልኪዮር ዴ ቤኒሳ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጸፉት ደብዳቤ በየካቲት ወር መጀመሪያ 1931 ዓ.ም. በቅርቡ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ሆነው ዘውድ ለደፉት ለቀዳማዊ አፄ ኃይለሥላሴ እጅ ለመንግሥት ወደ አዲስ አበባ መሄዳቸውን አስታውቀው ነበር። ብፁዕነታቸው ንጉሠ ነገሥቱ ሁለት ጊዜ ባልጠበቁት ዐይነት ክብር የተቀበሉላቸው መሆኑንም ገልጸው ነበር። ከንጉሠ ነገሥቱ ዘንድ በቀረቡበት ጊዜ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ልዩ ልዩ ጥያቄዎችን አቅርበው ነበር። በአዲስ አበባ አንድ ቤተክርስቲያን የመሥራት ጥያቄ አንዱ ነበር። ብፁዕነታቸው በመናገሻ ከተማ ውስጥ ቤተክርስቲያን ለመገንባት ሲጠይቁ ለፕሮጀክቱ ተቃውሞ እንደሚገጥማቸው ገምተው ነበር። ይሁንና ንጉሠ ነገሥቱ ስለ ቤተክርስቲያኑ ግንባታ ያለማመንታት መስማማታቸው አስገርሞአቸው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ፈቃድ የጠየቁት ከሕዝብ እይታ ውጭ በሚሲዮን ግቢ ውስጥ አንድ አነስተኛ ቤተክርስቲያን ለመሥራት ነበር። ነገር ግን ንጉሠ ነገሥቱ በወቅቱ በሀገሪቱ የነበሩት በርካታ ካቶሊኮች ሃይማኖታቸውን እንዲቀጥሉ የተፈቀደላቸው መሆኑን የሚያሳይ ዐይነተኛ ሐውልት ይሆን ዘንድ ቤተክርስቲያኑ ለሕዝብ እይታ ግልጽ በሆነ እና በሚመች ስፍራ እንዲገነባ ፈቀዱ። ብፁዕነታቸው ሐሳባቸው ሌላ ቢሆንም በተሰጣቸው አዎንታዊ መልስ በጣም ደስ ብሎአቸው ነበር። እንዲያውም ንጉሠ

ነገሥቱ እንደ አስመራው ካቶሊክ ካቴድራል ትልቅ ካቴድራል በአዲስ አበባ እንዲሠሩ አበክረው አሳሰቡላቸው። በተጨማሪም በቤተመንግሥት የነበሩት የካቶሊክ ባለሥልጣኖች ማለት አቶ አያለ፤ አቶ ብርሃነ ማርቆስ፤ አቶ ፍራንሷ፤ አቶ ታደሰ መሸሻ እና ብላታ ጌታ ወልደማርያም አንድ የታወቀ መሐንዲስ እንዲመርጡና ለቤተክርስቲያኑ ግንባታ የሚያስፈልገውን ቅድመ ዝግጅት እንዲያደርጉ እንዲወክሉላቸው ንጉሠ ነገሥቱ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐሳብ አቀረቡ።

በተጨማሪም ማናቸውም ለቤተክርስቲያኑ ግንባታ ከውጪ የሚገቡት ዕቃዎች ከጉምሩክ ቀረጥ ነፃ እንደሚሆኑም ንጉሠ ነገሥቱ ለብፁዕነታቸው ቃል ገብተውላቸው ነበር። እምስቱ ባለሥልጣኖች የፕሮጀክቱን ሥራ እንዲያስተባብሩ በንጉሠ ነገሥቱ መጠቀማቸውን አንደ ታላቅ ክብር አድርገው ስለ ቆጠሩ የተሰጣቸውን ኃላፊነት በደስታ ተቀበሉት። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የፕሮጀክቱ ኃላፊነት ለሀገር ተወላጆች መሰጠቱ ቤተክርስቲያኑ ለኢትዮጵያውያን መሆኑን ስለሚያረጋግጥ የተደሰቱ መሆናቸውን ለአባ መልኪዮር ዴ ቤኒሳ ለካቶሊክ ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በደብዳቤአቸው ገልጸው ነበር። ስለ ፕሮጀክቱ ቀደም ሲል ለሮም የገለጹ እንደ ነበረና በዚያ መልካም ዜና ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት እንደ ተደሰቱ ተስፋቸው እንደ ነበረ ለጠቅላይ አለቃቸው ገልጸው ነበር።

በሚያዝያ 29 ቀን 1932 ዓ.ም. ከሐረር ለአባ መልኪዮር ዴ ቤኒሳ በጸፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ከሁለት ዓመት በፊት በቀዳማዊ አፄ ኃይለሥላሴ ፈቃድ አንድ የላቲን ሥርዓት ካቴድራል በአዲስ አበባ ለመሥራት ሐሳብ እንደ ነበራቸው መግለጻቸውን አስታውሰው ሆኖም የቦታውን ምርጫ በተመለከተ በተነሡት ችግሮች ምክንያት ሥራው በቶሎ ሊጀመር አለመቻሉን አስረድተው ነበር። እንዲሁም በሚያዝያ 19 ቀን በ1932 ዓ.ም. የአሳቸው ጊዜያዊ እንደራሴ አባ ሱራፌል በአዲስ አበባ በቀድሞ የካቶሊክ ሚሲዮን ግቢ ውስጥ ለቤተክርስቲያኑ ግንባታ የመሠረት ድንጋይ በታላቅ ሥነ ሥርዓት ባርከው እንዳኖሩ አስታውቀው ነበር።

በተከታዩ ዓመት በጥቅምት 8 ቀን በ1933 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የአዲስ አበባን ካቴድራል በታላቅ ሥነ ሥርዓት ባረኩ። ጥቅምት 7 ቀን በ1933 ዓ.ም. በምረቃው ዋዜማ

አዲስ ጋዜጣችን አንድ ትልቅ መስቀል በበዓሉ ዑደት ጊዜ ለአባቶች መታሰቢያ ሆኖ እንዲያዝልከው ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አዲስ አበባ እንዳይገቡ ያግዳቸው የነበረውንም ድንጋጌ ንጉሠ ነገሥቱ አነሡላቸው። በተጨማሪም በካቲቶሎክ ምረቃ ዕለት ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ መታሰቢያ ሜዳሊያ በቤተክርስቲያኑ ሕንፃ ላይ ተለጠፈ። በጥቅምት 16 ቀን 1933 ዓ.ም. ከቫቲካን ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጻፉት ደብዳቤ ካርዲናል ፓፔሊ የአዲስ አበባ ካቲቶሎክ በታላቅ ሥነ ሥርዓት በመመረቁ ቅዱስነታቸው የተደሰቱ መሆናቸውን ገልጸውላቸው ነበር።

2. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶና የኢትዮ-ጣልያን ጦርነት (1935-1936)

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የኢትዮ-ጣልያንን ጦርነት አስቀድሞም ይጠብቁ ነበር። በመጋቢት 16 ቀን 1935 ዓ.ም. ለትውልድ ቀዬ ቆሞላቸው ለአባ ድኒ በጻፉት ደብዳቤ በኢትዮጵያና በጣልያን መካከል የተፈጠረው ውጥረት በሰላም እንደሚያልቅ ተስፋ እንደ ነበራቸው ገልጸው ነበር። ሰላም እንዲሰፍን የርእሰ ሊቃነ ጳጳሳትና የፈረንሳይ መንግሥት በጉዳዩ መግባት በጣም አስፈላጊ እንደ ነበረ ጠቁመው ነበር። በሐምሌ 11 ቀን በ1935 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በሀገረሰብነቱ ውስጥ ለነበሩት ሚሲዮናውያንና ለሀገር ተወላጅ ካህናት ሁሉ አንድ ሐዋርያዊ መልእክት አስተላልፈው ነበር። በዚያም መልእክት ውስጥ ለሁሉም የፈተና ወቅት እየተቃረበ መሆኑንና ለበጎቹ ብሎ ሕይወቱን የሠዋውን መልካም እረኛ፣ ኢየሱስን በመከተል በእምነታቸው እንዲጸኑ አደራ ብለው ነበር።

በመጋቢት 29 ቀን 1936 ዓ.ም. አርባ የሚሆኑ የጣልያን የጦር አውሮፕላኖች የሐረርን ከተማ በቦንብ በመደብደባቸው ከተማው በመላ ተሸበረ። ያ ሁኔታ «ሁሉም ነገር በሰላም ይጠናቀቃል» ብለው ተስፋ አድርገው ለነበሩት ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ታላቅ ድንጋጤ ሆኖባቸው ነበር። ከተማው የተደበደበው ለግማሽ ሰዓት ያህል ነበር። በደብዳቤው ዘጠኝ ሰዎች ሲሞቱ አሥራ አምስት ሰዎች ደግሞ ቆስለው ነበር። የካቶሊክ ሚሲዮን ጣቢያም በቦንብ

ተደብድቦ ነበር። ሁለት ቦንቦች በቤተመቅደሱ ፊት ለፊት የነበረውን የካቲቶሎክ ባለቀስት ጣሪያ በስተው ነበር። ሆኖም በሚሲዮኑ ግቢ ውስጥ ከነበሩት ሰዎች መካከል አንድም የሞተ ወይም የቆሰለ አልነበረም። ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ «እንኳን እርስዎንና በሚሲዮን ግቢ የነበሩትን ሁሉ እግዚአብሔር አተረፋችሁ» የሚል ቴሌግራም ከንግሥቲቱና ከቤተመንግሥቱ ጸሐፊ በዚያኑ ዕለት ተልኮላቸው ነበር።

በግንቦት 14 ቀን 1936 ዓ.ም. ከሐረር ለሥራ ባልደረቦቻቸው ሲጽፉ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ትልቅ የመከራና የችግር ጊዜ በሁሉም ላይ የመጣ መሆኑን ጠቅሰው ቀዳማዊ አዲስ ጋዜጣችን ከሥልጣን ሲወርዱ ጦርነቱ የተጠናቀቀ ቢሆንም በወቅቱ ብዙ መከራ እንደ ደረሰባቸው ገልጸው ነበር። በዚያን በይበልጥ የተጠቁት የሶማሌ ሚሲዮንና በሐረር የነበረው የጳጳሱ መኖሪያ መሆናቸውንም ገልጸው ነበር። ሆኖም ጣልያኖች ሀገሪቱን ከተቆጣጠሩበት ጊዜ ጀምሮ ሰላም መስፈኑን ብፁዕነታቸው ገልጸዋል። በእንደዚያ ዐይነት ሁኔታ ለምእመናኑ ደገንነት ምን መደረግ እንዳለበት ቅድስት ቤተክርስቲያን የምትወስነውን በትዕግሥት መጠበቅና ወደፊት በሚመጣ መልካም ሁኔታ ተስፋ አድርገው አገልግሎታቸውን በጽናት እንዲቀጥሉ ሚሲዮናውያኑን አበረታተው ነበር። ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ በሚያዝያ 4 ቀን 1936 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ ባስተላለፉት እደራ መሠረት ከመቼውም ጊዜ ይልቅ በጋላ ፍላጎት ሐዋርያዊ አገልግሎታቸውን እንዲቀጥሉ ሚሲዮናውያኑን አበረታተዋቸው ነበር።

ኢትዮጵያ በጣልያን ከተያዘች በኋላ የካቶሊክ ሚሲዮንን በሐረር ከሚገኘው መኖሪያ ቤታቸው ጋር በእነሱ ለተመረጡ ለአባ ሳልሳ እንዲያስረክቡ የጣልያን ከፍተኛ ባለሥልጣኖች ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን ጠይቀዋቸው ነበር። በዚያ መሠረት በግንቦት 22 ቀን 1936 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕነታቸው የካቶሊክ ሚሲዮንን ንብረቱን በይፋ አስረክበው ነበር። በደብዳቤአቸውም ሀገር ለቅቀው እንዲሄዱ የሚያስገድዳቸው አሳሳቢ ሁኔታ ስለ ገጠማቸው ብፁዕነታቸው ከቤተመንግሥት ከፍተኛ ኮሚሽነር ጋር ተስማምተው የሐረርን ካቶሊክ ሚሲዮን ጣቢያና የጳጳሱን መኖሪያ ለአባ ጂያኮሞ ሳልሳ ማስረከባቸውን ገልጸው ነበር። አባ ሳልሳም

መንፈሳዊ አገልግሎት እንዲያበረክቱ እንደ ወከሏቸው አስታውቀው ነበር። በዚያው ደብዳቤአቸው የሀገር ተወላጅ የሆኑትን ሦስቱን ካህናት ማለትም አባ ሱራፌልን፣ አባ አናስታሲዮስንና አባ እንድርያስ ዮሐንስን እንዲሁም ምእመናኑንና ወጣቶቹን በደንብ እንዲይዙአቸው አደራ ብለዋቸው ነበር።

የካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ የባልስታኛው አባ ቪጂሊዮ በሰኔ 17 ቀን 1936 ዓ.ም. ከሮም በጻፉት ደብዳቤ ጣልያኖች ኢትዮጵያን ከያዙ በኋላ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ስለ ሀገረሰብክታቸው አጠቃላይ ሁኔታ ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ ሪፖርት ስላቀረቡ አመስግነው ነበር። ማኅበሩም የኦሮሞ ሀገረ ሰብክት እንዲጠናከር የተቻለውን ሁሉ ከማድረግ ፈጽሞ እንደማይቆጠብ ተስፋ ሰጥተው ነበር። የካቲቱን ማኅበር የኦሮሞ ሀገረሰብክት እንዲጠናከር ድጋፍ ይሰጥ የነበረው ታላቁን የኦሮሞ ሐዋርያ ብፁዕ አቡነ ማስያስን በማስታወስና በራሳቸው በብፁዕ አቡነ እንድርያስ ታላቅ ሐዋርያዊ አገልግሎት ምክንያት መሆኑን አረጋግጠውላቸው ነበር። ከዚያም ጋር በማያያዝ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶና በሀገረሰብክቱ የነበሩት ሌሎች ሚሲዮናውያን በኢትዮጵያ ሐዋርያዊ አገልግሎታቸውን በፀጥታና በሰላም እንደሚቀጥሉ ተስፋቸው መሆኑን በመግለጽ ስለ ጉዳዩ አደራም ብለዋቸው ነበር።

ከሮም በነሐሴ 11 ቀን 1936 ዓ.ም. ወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ በካርዲናል ፋማሶኒ ቢዮንዲ ስም ብፁዕ አቡነ ቸልዞ ኮንስታንቲኒ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጻፉት ደብዳቤ በኢትዮጵያና በጣልያን መካከል በተነሣው ጦርነት ወቅት አንዳንድ የሚሲዮን ጣቢያዎች መውደማቸውን ሲሰሙ ሐዘን እንደ ተሰማቸው ገልጸው ነበር። የኦሮሞ ሀገረሰብክት ባጭር ጊዜ ውስጥ ሐዋርያዊ አገልግሎቱን እንደገና በመጀመር ሰዎችን ወደ ካቶሊክ እምነት ለመመለስ እንደሚችል ተስፋ እንደሚያደርጉ ገልጸው ነበር። በዚያው ደብዳቤ በነሐሴ 3 ቀን 1936 ዓ.ም. ለካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በጻፈው ደብዳቤ በኢትዮጵያ ውስጥ በተፈጠረው አዲስ ችግር ምክንያት በፈረንሣይ ካቲቱን ሚሲዮናውያን ምትክ ቀስ በቀስ የጣልያን ካቲቱን ሚሲዮናውያን እንዲተኩ መጠየቁን የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ጸሐፊ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ገልጸው ነበር።

3. የኢትዮጵያ በጣልያን መያዝና የጣልያን ካቲቱኖች በኢትዮጵያ (1937-1941)

በኅዳር 23 ቀን 1936 ዓ.ም. የካቲቱን ሚሲዮናውያን ዋና ጸሐፊ የማኒርቢዮው አባ ፈርዲናንድ ከሮም ለጣልያን የቅኝ ግዛቶች ሚኒስቴር ከጻፉት ደብዳቤ በምሥራቅ አፍሪቃ ወደ ጣልያን ቅኝ ግዛት ለሚሄዱ የጣልያን ካቲቱኖች የመውጫ ቪዛ እንዲሰጣቸው ጠይቀው ነበር። በዚያ ደብዳቤ መሠረት ወደ ኢትዮጵያ የተላኩ የመጀመሪያው ቡድን ሃያ ሁለት ካቲቱኖችን ያካተተ ነበረ።

በታህሣሥ 4 ቀን 1936 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ለካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለቫልስታኛው አባ ቪጂሊዮ ከሐረር በጻፉት ደብዳቤ የሮደስ ሊቀ ጳጳስ ብፁዕ አቡነ ካስቴላኒን በሐረር ሐዋርያዊ ጉብኝት እንዲያደርጉ ስለ ላኩአቸው ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ የምስጋና ደብዳቤ የላኩላቸው መሆኑን አስታውቀው ነበር። ከዚያ ደብዳቤ የምንረዳው በዚያ አስቸጋሪ ወቅት የብፁዕ አቡነ ካስቴላኒ ጉብኝት አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን በጣም አጽናንቶአቸው የነበረ መሆኑን ነው። በተጨማሪም ቅድስት ቤተክርስቲያን ወደ ፊት ብሩህ ተስፋ እንደሚኖራት ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ በመግለጽ ቅዱስነታቸው የሚለይሙትን ማገኛውንም ተተኪ ለመቀበል ዝግጁ መሆናቸውን ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ለማኅበራቸው ጠቅላይ አለቃ ገልጸው ነበር።

በመጋቢት 10 ቀን 1937 ዓ.ም. ከሐረር ለቫልስታኛው አባ ቪጂሊዮ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በየካቲት 18 ቀን 1937 ዓ.ም. ጠቅላይ አለቃቸው የፈረንሣይ፣ የካናዳና የእስፔን ተወላጆች ድብልቅ ለነበሩበት ለኦሮሞ ሀገረሰብክት ካቲቱን ሚሲዮናውያን አስፈላጊውን ትእዛዝ እንዲቀበሉ የጻፉት ደብዳቤ እንደ ደረሳቸው አረጋግጠውላቸው ነበር። ኢትዮጵያን እንዲለቁ በታዘዙት ሚሲዮናውያን ዝርዝር ውስጥ የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደሪ የነበሩት የአባ ፓስካል ስም አልነበረም። አባ ፓስካል በሚሲዮን ውስጥ እንዲቆዩ ጠቅላይ አለቃ ወሰነው ከሆነ ጥበብ የተሞላበት ውሳኔ እንደ ነበረ ገልጸው ውሳኔውም በአዲስ አበባና በአካባቢው ለሚካሄደው ሐዋርያዊ ሥራ አስተማማኝ ሁኔታ እንደሚፈጥር ገልጸው ነበር። ምክንያቱም አባ ፓስካል ብዙ መልካም ሚሲዮናዊ ባሕርያት የተላበሱ ስለ ነበሩ ለሚሲዮኑ እድገት

ታላቅ አስተዋፅዖ ማድረግ ይችላሉ ብለው ያምኑ ነበር። ሐዋርያዊ ጉብኝት ያደረጉት ብፁዕ አቡነ ካስቴላኒም በአባ ፓስካል መልካም ጠባይና ስጦታዎች ተደንቀው እንደ ነበረ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ጠቅሰው ነበር።

በእጻፋው የቫልስታኛው አባ ቪጂሊዮ በሚያዝያ 2 ቀን 1937 ዓ.ም. ከሮም በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ስለ ሰጡት አስተያየት ምስጋናቸውን አቅርበው ነበር። የጣልያን ተወላጅ ያልነበሩት የቀድሞ ሚሲዮናውያን ቀስ በቀስ ወደ የሀገራቸው እንዲመለሱና በምትካቸው አዳዲስ ሚሲዮናውያን እንዲመጡ ስለ ወሰዱትም ጠቃሚ እርምጃ አመስግነዋቸው ነበር። የቫልስታኛው አባ ቪጂሊዮ በአሮም ሀገረስብከት ከሀገር ተወላጅ ካህናትና ከመንግሥት ባለሥልጣናት ጋር ስለ ነበሩት እጅግ በጣም ጥሩ ግንኙነቶች አድናቆታቸውን ገልጸው የቱሉዝ አውራጃ ካፑቺን ማኅበር በአፍሪቃ ሌላ አዲስ ተልእኮ እንደሚኖረው አስታውቀው ነበር።

በሚያዝያ 10 ቀን 1937 ዓ.ም. የካፑቺን ሚሲዮናዊ ጠቅላይ ጸሐፊ የማኔርቢዮው አባ ፈርዲናንድ ለባንኮ ዲ ሮማ ዋና ሥራ አስኪያጅ ለነበረው ለሩፋኤል ማንቺኔሊ ከሮም በጻፉት ደብዳቤ በሚያዝያ 7 ቀን 1937 ዓ.ም. ከሮም የጻፉት ደብዳቤ እንደ ደረሳቸው በመግለጽ በፈረንሳይ ተወላጅ ካፑቺን ሚሲዮናውያን ምትክ ከአርባ በላይ የጣልያን ካፑቺን ሚሲዮናውያን ወደ ሀገረስብከቱ መላካቸውን አስታውቀው ነበር። እንዲሁም የሚሲዮናውያኑ ቁጥር ቢያንስ ስልሳ እስኪደርስ ሌሎች ተጨማሪ ሚሲዮናውያን እንደሚላኩም ገልጸው ነበር። እነዚያ የሚሲዮናውያን የመጡት ከፒያሞንቴ፣ ከቪኒስ፣ ከጄኖቫ፣ ከትሬንቶና ከሮም የካፑቺን አውራጃዎች ነበር። በዚያ ደብዳቤአቸው እንደ ገለጹት የማኔርቢዮው አባ ፈርዲናንድ የእያንዳንዱን አውራጃ አለቃ አድራሻ ለባንኮ ዲ ሮማ ዋና ሥራ አስኪያጅ ሰጥተው ነበር። ምክንያቱም አለቆቹ በኢትዮጵያ ለነበሩ ሚሲዮናውያን አስፈላጊውን ገንዘብ ስለሚልኩ ነበር።

የቫልስታኛው አባ ቪጂሊዮ ቀደም ብለው በአሮም ሀገረስብከት ገብተው በሐረር፣ በአዲስ አበባና በጅማ አካባቢ በነበሩት የሚሲዮን ክልሎች ውስጥ ይሠሩ ለነበሩት የጣልያን ካፑቺን ሚሲዮናውያን

በየካቲት 14 ቀን 1938 ዓ.ም. ከሮም ደብዳቤ ጽፈው ነበር። በዚያ ደብዳቤ ከተለያዩ የጣልያን ካፑቺን አውራጃዎች ወደ ኢትዮጵያ የተላኩ ሚሲዮናውያን የሚሠሩባቸውን የአስተዳደር አካባቢዎች እንደሚከተለው ዘርዝረው ነበር።

1. የጄኖቫ አውራጃ ካፑቺን ሚሲዮናውያን በሐረርና በጅጅጋ አካባቢዎች የተመደቡ ሲሆን ዋና አለቃቸው የቲሪዮራው አባ ኤጂዲዮ ነበሩ።
2. ለሮም አውራጃ የካፑቺን ሚሲዮናውያን የጨርጨርና የድሬዳዋ አካባቢዎች የተሰጡ ሲሆን ዋና አለቃቸው የቪትራላው አባ እፓሊቶ ነበሩ።
3. ለፒያሞንቶ አውራጃ ካፑቺን ሚሲዮናውያን የአርሲና የአዲስ አበባ አካባቢዎች የተሰጡ ሲሆን ዋና አለቃቸው የቫልግራናው አባ ሞዴስቶ ነበሩ።
4. ጅንጆርና ሌሎች እንዳንድ የጅማ ክፍለ ሀገር አካባቢዎች ለትሬንቶ የካፑቺን አውራጃ ሚሲዮናውያን የተሰጡ ሲሆን ዋና አለቃቸው የካሶቶው አባ ገብርኤል ነበሩ።
5. ለቪኒስ ካፑቺን አውራጃ ሚሲዮናውያን ጎባና የቀሩት የሀገረስብከቱ ክፍሎች የተሰጡ ሲሆን ዋና አለቃቸው የቪሮናው አባ ትሲያኖ ነበሩ።

በኢትዮጵያ ውስጥ የነበረውን የፖለቲካ ለውጥ በመከተል የላቲንና የኢትዮጵያ ሥርዓተ አምልኮ የሚከተሉትን ምእመናን ፍላጎት ለማሟላት በሚያመች ሁኔታ አዳዲስ ሀገረስብከቶችን ለማቋቋም ቅድስት መንበር በፍጥነት ወስና ነበር። በመሆኑም በኢትዮጵያ የነበረውን ሃይማኖታዊ ችግር ሁሉ የሚያጠና ተጠሪነቱ ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ የሆነ አንድ ኮሚሽን ተቋቁሞ ነበር። በማዕረግ የሮዴስ ሊቀ ጳጳስ የነበሩ ብፁዕ አቡነ ጃባኒ ማሪያ ካስቴላኒ ለኢትዮጵያ ሐዋርያዊ ተወካይ ሆነው ተሾሙ።

በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ የጸደቀውን የኮሚሽኑን ሪፖርት መሠረት በማድረግ የምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት ማኅበርና የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በመጋቢት 25 ቀን 1937 ዓ.ም. የሥልጣናቸው ገደብ በሚፈቅድላቸው መሠረት አንድ ድንጋጌ አወጡ። በመጋቢት 25 ቀን 1937 ዓ.ም. በወጣው በዚያ ድንጋጌ መሠረት የምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት

ጉዳይ ድርጅት አዳዲስ የኢትዮጵያ ሥርዓት ሀገረሰብከቶችን ሲያቋቁም በዚያኑ ዕለት ደግሞ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አዳዲስ የላቲን ሥርዓት ሀገረሰብከቶችን አቋቋመ።

4. ብፁዕ አቡነ ሌዮኔ አሶላና ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ (1938)

የካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ የቫልስታኛው አባ ሺጂሊዮ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በሚያዝያ 21 ቀን 1937 ዓ.ም. ከሮም በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕነታቸውን የሚተካ ሰው በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት መሾሙን የሚገልጽ ደብዳቤ ኮፒ አባሪ አድርገው ልከውላቸው ነበር። በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት የተደረገው ሹመት የሚያስገርምና ፈጽሞ ያልተጠበቀ እንደ ነበረ የካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በደብዳቤአቸው ገልጸው ነበር።

ቀደም ብለን እንደ ተመለከትነው በመጋቢት 25 ቀን 1937 ዓ.ም. በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በወጣው ድንጋጌ የቀድሞው የኦሮሞ ሀገረሰብከት በአራት ሀገረሰብከቶች ተከፍሎ ነበር። በዚያ መሠረት አዲስ ከተቋቋሙት ሀገረሰብከቶች አንዱ የሐረር ሀገረሰብከት ሲሆን ክልሉም መንግሥት ሐረር ክፍለ ሀገር ብሎ የሰየመውን አካባቢ ያጠቃልል ነበር። በዚያ መሠረት በመስከረም 22 ቀን 1937 ዓ.ም. የካሉዝዮው አባ ሌዮኔ ብፁዕ አቡነ ሌዮኔ አሶላ ተብለው በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ የሐረር ሀገረሰብከት ጳጳስ ሆነው ተሾሙ። በጥቅምት 8 ቀን 1937 ዓ.ም. የካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ የቫልስታኛው አባ ሺጂሊዮ ከሮም በጻፉት ደብዳቤ የክቡር አባ ሌዮኔ ቅብተ ጽጽስና በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ በካርዲናል ፋማሶኒ ቢዮንዲ እጅ በሮማ በቅዱስ ሎውረንስ ካቴድራል በጥቅምት 17 ቀን 1937 ዓ.ም. እንደሚፈጸም ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አስታውቀው ነበር።

በጥር 3 ቀን 1938 ዓ.ም. ከሐረር ለካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ አሶላ በጥር 1 ቀን 1938 ዓ.ም. የሀገረሰብከታቸውን ሥልጣን መረከባቸውን ለካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ አስታውቀው ነበር። በሐረር የብፁዕ አቡነ እንድርያስ

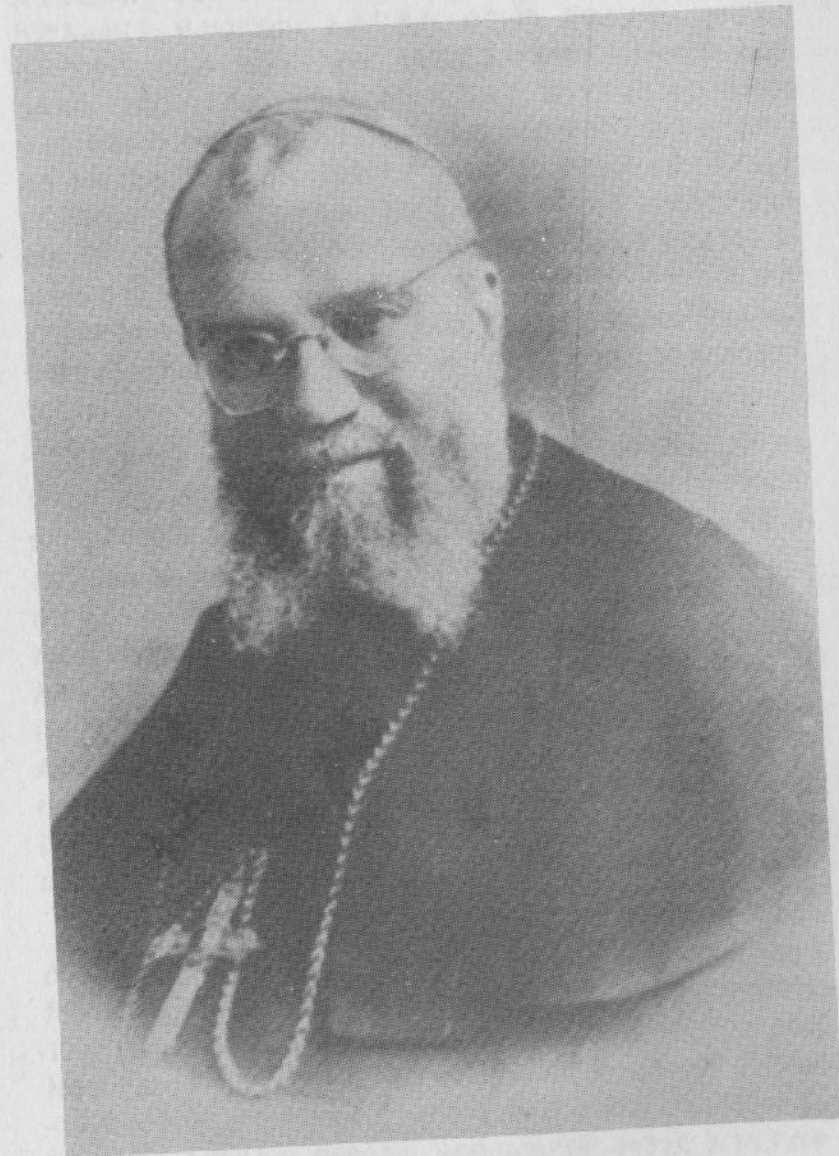
ጉዳይ ድርጅት አዳዲስ የኢትዮጵያ ሥርዓት ሀገረስብከቶችን ሲያቋቁም በዚያኑ ዕለት ደግሞ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አዳዲስ የላቲን ሥርዓት ሀገረስብከቶችን አቋቋመ።

4. ብፁዕ አቡነ ሌዮኔ አሶላና ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ (1938)

የካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ የቫልስታኛው አባ ቪጂሊዮ ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በሚያዝያ 21 ቀን 1937 ዓ.ም. ከሮም በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕነታቸውን የሚተካ ሰው በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት መሾሙን የሚገልጽ ደብዳቤ ኮፒ አባሪ አድርገው ልከውላቸው ነበር። በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት የተደረገው ሹመት የሚያስገርምና ፈጽሞ ያልተጠበቀ እንደ ነበረ የካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በደብዳቤአቸው ገልጸው ነበር።

ቀደም ብለን እንደ ተመለከትነው በመጋቢት 25 ቀን 1937 ዓ.ም. በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በወጣው ድንጋጌ የቀድሞው የኦሮሞ ሀገረስብከት በአራት ሀገረስብከቶች ተከፍሎ ነበር። በዚያ መሠረት አዲስ ከተቋቋሙት ሀገረስብከቶች አንዱ የሐረር ሀገረስብከት ሲሆን ክልሉም መንግሥት ሐረር ክፍለ ሀገር ብሎ የሰየመውን አካባቢ ያጠቃልል ነበር። በዚያ መሠረት በመስከረም 22 ቀን 1937 ዓ.ም. የካሉዝዮው አባ ሌዮኔ ብፁዕ አቡነ ሌዮኔ አሶላ ተብለው በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥራ አንደኛ የሐረር ሀገረስብከት ጳጳስ ሆነው ተሾሙ። በጥቅምት 8 ቀን 1937 ዓ.ም. የካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ የቫልስታኛው አባ ቪጂሊዮ ከሮም በጻፉት ደብዳቤ የክቡር አባ ሌዮኔ ቅብተ ጽጽስና በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ በካርዲናል ፉማሶኒ ቢዮንዲ እጅ በሮማ በቅዱስ ሎውረንስ ካቴድራል በጥቅምት 17 ቀን 1937 ዓ.ም. እንደሚፈጸም ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ አስታውቀው ነበር።

በጥር 3 ቀን 1938 ዓ.ም. ከሐረር ለካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ አሶላ በጥር 1 ቀን 1938 ዓ.ም. የሀገረስብከታቸውን ሥልጣን መረከባቸውን ለካቲቱን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ አስታውቀው ነበር። በሐረር የብፁዕ አቡነ እንድርያስ

ጃሮሶ ሐዋርያዊ ኃላፊነት በዚያኑ ዕለት በይፋ አበቃ። በዚያን አጋጣሚ ከሲቪልና ከወታደራዊ ባለሥልጣኖች፣ ከብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶና ከሀገር ተወላጅ ካህናቸው እንዲሁም ከምእመናን የተሰማው አድናቆት በጣም አበረታች መሆኑን በመጥቀስ ብፁዕ አቡነ አሶላ ለካቶሊክ ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ገልጸው ነበር። የቫልስታኛው አባ ቪጂሊዮ በጥር 10 ቀን በ1938 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ አሶላ የሀገሪብከታቸውን ሥልጣን ስለ መረከባቸውና ስለ ሌሎችም ጉዳዮች የተጠናቀረ ሪፖርት የደረሳቸው መሆኑን ገልጸው ነበር። በተጨማሪም ብፁዕነታቸው ወደ ሐረር ሲደርሱ ከሁሉም መልካም አቀባበል የተደረገላቸው መሆኑን በመስማታቸው እንደ ተደሰቱ ገልጸው ሥራቸውን ሁሉ የሚያከናውኑት ለጌታ ክብርና ለነፍሳት ደኅንነት በሚለው ተወዳዳሪ በማይገኝለት መርሕ እንደሚሆን ተስፋቸው እንደ ነበረ ገልጸውላቸው ነበር።

በሚያዝያ 28 ቀን 1938 ዓ.ም. ከሐረር በጻፉት ደብዳቤ ምንም ፍላጎታቸው ሕይወታቸውን ሙሉ በሚሲዮን ውስጥ ማሳለፍ ቢሆንም ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ትውልድ አውራጃቸው ወደ ቱሉዝ ለመመለስ የወሰኑ መሆናቸውን ለካቶሊክ ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ለቫልስታኛው አባ ቪጂሊዮ አስታውቀው ነበር። ለዚያ ውሳኔ ያበቃቸው ምክንያት የሐረር ሀገረብከት ጳጳስ ብፁዕ አቡነ አሶላ የቀድሞ መኖሪያ ቤታቸውን ከጄኔቫ አውራጃ መጥተው በሐረርጌ ክፍለ ሀገር ለተመደቡት ለካቶሊክ ሚሲዮናውያን አለቃ ለትሪኦራው አባ ኤጂዲዮ እንዲያስረክቡ በይፋ ስለ ጠየቁቸው ነበር። ሁኔታውን ብፁዕነታቸው ሊወጡት የማይችሉት አስቸጋሪ ጉዳይ ስለ ነበረ በዚያ ጉዳይ አለመግባባትን ከመፍጠር ይልቅ ወደ ትውልድ ሀገራቸው መመለስን መርጠዋል።

በቫልስታኛው አባ ቪጂሊዮ የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶን ወደ ሀገራቸው መመለስ በተመለከተ ለራሳቸው ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶና ለብፁዕ አቡነ አሶላ ባንድ ቀን ማለትም በግንቦት 12 ቀን 1938 ዓ.ም. ለእያንዳንዳቸው ደብዳቤ ጽፈው ነበር። ጠቅላይ አለቃቸው ለብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕነታቸው ወደ ትውልድ ሀገራቸው የመመለሳቸውን ውሳኔ እንዲቀይሩ አጥብቀው በማሳሰብ ጉዳዩ በሰላማዊ መንገድ እንዲያልቅ

ለብፁዕ አቡነ አሶላ ወዲያውኑ እንደሚጽፉ አሳውቀው ነበር። የቫልስታኛው አባ ቪጂሊዮ ለብፁዕ አቡነ አሶላ በጻፉት አብዳቤ ከብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ደብዳቤ የተቀበሉ መሆናቸውን ገልጸው መኖሪያቸውን ለአባ ኤጂዲዮ እንዲያስረክቡ በመጠየቃቸው ምክንያት ወደ ፈረንሣይ ለመመለስ መወሰናቸውን እንደ ገለጹላቸው አስታውቀው ነበር። ስለሆነም በእንደዚያ ሁኔታ ብፁዕነታቸው ሀገረስብክቱን ለቅቀው ወደ ሀገራቸው መመለስ መልካም እንደማይሆን ገልጸው የተፈጠረውን ችግር በተቻለ ፍጥነት እንዲያስተካክሉ ለብፁዕ አቡነ አሶላ አደራ ብለው ነበር።

ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በግንቦት 19 ቀን 1938 ዓ.ም. ከሐረር ለአባ ቪጂሊዮ በጻፉት ደብዳቤ ወደ ፈረንሣይ መመለሳቸውን አስመልክተው የጻፉትን ደብዳቤ መቀበላቸውን አስታውቀው ነበር። በዚያ ደብዳቤአቸው በሀገረስብክቱ ውስጥ የነበሩት የሀገር ተወላጅ ካህናት ሁሉ የክህነት ማዕረግ የተቀበሉት ከእሳቸው እጅ ስለ ነበረ ብፁዕ አቡነ አሶላ ሥልጣናቸውን ሙሉ ለሙሉ ለመጠቀም ይችሉ ዘንድ እሳቸው የሐረርን አካባቢ መልቀቅ እንደሚፈልጉም ጭምር ገልጸው ነበር። በተጨማሪም ከሀገር ተወላጅ ካህናት መካከል አብዛኞቹ የእሳቸውን ከአካባቢው መሄድ እንደሚደግፉም አመልክተው ነበር። የእሳቸው ሐረርን ለቅቆ መሄድ ለምእመናን ችግር እንደሚሆንባቸው ለጠቅላይ አለቃቸው ሳይገልጹ አላለፉም። ይሁንና በተለያዩ ምክንያቶች የተነሣ በፈቃዳቸው ሥራቸውን መልቀቅ አስቸጋሪ መስሎ ቢታያቸውም ሚሲዮንን ለመልቀቅ የማያወላውል ውሳኔ ስለ ወሰዱ ወደ ቱሉዝ እንዲመለሱ ጠቅላይ አለቃቸው ፈቃድ እንዲሰጡላቸው አበክረው ጠይቀው ነበር።

የቫልስታኛው አባ ቪጂሊዮ የብፁዕነታቸውን ደብዳቤ ከተቀበሉ በኋላ በግንቦት 30 ቀን 1938 ዓ.ም. ከሮም በጻፉት ደብዳቤ በሐረር እንዲቆዩ ፈጽሞ የማይገፋፉላቸው መሆናቸውን ገልጸው ይወዷቸው ለነበሩት ነፍሳት ደግነነት ሲሉ ያንን ያህል መስዋዕትነት ለመክፈል ዝግጁ በመሆናቸው አድናቆታቸውን ገልጸውላቸው ነበር። በደብዳቤአቸው ብፁዕነታቸው ሚሲዮናዊና ከዚያም ጳጳስ ሆነው ከፍተኛ የግል መስዋዕትነት የሚጠይቁ መልካም ሥራዎችን ስላከናወኑ በጠቅላላ የካቶሊክ ማኅበርና በራሳቸው ስም ምስጋናቸውን አቅርበው መልካም የዕረፍትና የጡረታ ጊዜ እንዲሆንላቸው መልካም ምኞታቸውን ገልጸው ላቸዋል።

በሰኔ 8 ቀን 1938 ዓ.ም. እስከ ዕለተ ሞታቸው ድረስ ለመኖር ተመኝተውት በነበረው በሐረር ከተማ የመጨረሻ ቅዳሴ ቀደሱ ከቅዳሴ በኋላ ሁሉንም ባርከው ተሰናብቶአቸው። ከዚያ በኋላ አበበ ወልደ ማርያም ከተባለ ኢትዮጵያዊ ወጣት ጋር ወደ ጂቡቲ አቀኑ። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ፈረንሣይ ለመሄድ በሰኔ 14 ቀን 1938 ዓ.ም. ከጂቡቲ ተነሡ። በሰኔ 24 ቀን 1938 ዓ.ም. ወደ ቱሉዝ ደረሱ። እዚያ ሲኖሩ በጣም አጭር ጊዜ ከታመሙ በኋላ በጥር 18 ቀን 1941 ዓ.ም. ዐረፉ። አስከሬናቸውም በሐምሌ 18 ቀን 1941 ዓ.ም. በቱሉዝ በሚገኘው የካቶሊክ ገዳም ቤተጳሎት ተቀብሯል።

በኦሮሞ ሀገረስብክት ውስጥ የካቶሊክ ሚሲዮንን ሐዋርያዊ ተግባሮች ለማጠናከርና ለማስፋፋት ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ የተጫወቱት ሚና በጣም ከፍተኛ ነበር። ብፁዕነታቸው የሀገረስብክቱን ኃላፊነት ለብፁዕ አቡነ አሶላ ሲያስረክቡ በሀገረስብክቱ ውስጥ አሥራ ሦስት ሺ ስምንት መቶ ሰባ ካቶሊኮች ነበሩ። በተጨማሪም አርባ ሁለት ሺ ንሐሳ ክርስቲያኖችና የተጠመቁ ካቶሊኮች በካምባታና በወላይታ አካባቢዎች ነበሩ። እነዚያ አካባቢዎች ከ1925 ዓ.ም. ጀምሮ ወደ ሀገረስብክቱ ሲጠቃለሉ አባ ፓስካል ሉቮ ከፍተኛ ሐዋርያዊ አገልግሎት ያበረክቱባቸው አካባቢዎች ነበሩ። በዚያን ጊዜ ከፋ በኮንሳታ ሚሲዮናውያን እጅ ቢሆንም የካርዲናል ማስያስ፣ የብፁዕ አቡነ ከኻኝና የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐዋርያዊ አገልግሎት ፍሬዎች የነበሩ ዘጠኝ ሺ ያህል ካቶሊኮች እንደ ነበሩ ይታወቃል።

ብፁዕ አቡነ አሶላ እስከ 1942 ዓ.ም. ድረስ በኦሮሞ ሀገረስብክት ውስጥ ሐዋርያዊ አገልግሎታቸውን ቀጥለው ነበር። ይኸውም ቀዳማዊ አፄ ኃይለሥላሴ ወደ አዲስ አበባ ከተመለሱና የጣልያን መንግሥት አስተዳደር በኢትዮጵያ ካከተመ በኋላ በኢትዮጵያ ካንድ ዓመት በላይ ቆይተው ነበር። ነገር ግን በታህሣሥ 8 ቀን 1942 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ አሶላ ከኢትዮጵያ ተባረሩ። በጥቅምት 19 ቀን 1943 ዓ.ም. ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒየስ አሥራ አንደኛ በጣም ሰፊ ለነበረው ለኖቫራ ሀገረስብክት አስተዳዳሪ እንዲሆኑ ብፁዕ አቡነ አሶላን ሾሙአቸው። ከዚያም በመስከረም 9 ቀን 1945 ዓ.ም. የሀገረስብክቱ ጳጳስ አደረጉአቸው። በታላቅ ትጋትም ሲሠሩ ቆይተው በጥቅምት ወር 1951 ዓ.ም. ዐረፉ። አስከሬናቸውም በጥቅምት 20 ቀን 1951 ዓ.ም. በኖቫራ ካቴድራል ምድር ቤት ተቀበረ።

የጽሑፉ መደምደሚያ

ከ13ኛው እስከ 19ኛው ክፍለ ዘመናት መካከል በኢትዮጵያ ልዩ ልዩ ጠንካራ የካቶሊክ ሚሲዮናዊ አገልግሎት መከራዎች በተደጋጋሚ ተደርገው ነበር። በኢትዮጵያ ቀደም ሲልም ቤተክርስቲያን ስለ ነበረች በሚሲዮን በኩል ትኩረት የተሰጠው ክርስቲያን ያልሆኑትን ወደ ክርስትና እምነት ለመመለስ ሳይሆን በነባሯ ቤተክርስቲያንና በሮም መካከል ግንኙነትን ለማጠናከር ነበር። ፍራንሲስካውያን፣ ኢየሱሳውያንና የካፑቺን ማኅበር ሚሲዮናውያን በዚህ ጉዳይ ብዙ ለፍተው ነበር።

በ13ኛውና በ15ኛው እንዲሁም በ17ኛውና በ18ኛው ክፍለ ዘመናት መካከል በኢትዮጵያ የነበረው የፍራንሲስካውያን ሚሲዮን ዋና ዓላማ በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያንና በሮም ቤተክርስቲያን መካከል ኅብረት መፍጠር ነበር። በ16ኛውና በ17ኛው ክፍለ ዘመናት መካከል የነበረው የኢየሱሳውያን ሚሲዮንና በ17ኛው ክፍለ ዘመን ሳጭር ጊዜ የተሞከረው የካፑቺን ሚሲዮን ተመሳሳይ አቋም ነበራቸው።

ከ13ኛው እስከ 15ኛው ክፍለ ዘመናት ድረስ በኢትዮጵያ የፍራንሲስካውያን ሚሲዮን የመጀመሪያው ክፍል የተሞከረው በቅድስት ሀገር በነበሩት ፍራንሲስካውያን ሚሲዮናውያን አማካይነት ነበር። በመሠረቱ በቅድስት ሀገር የነበሩት ፍራንሲስካውያን ሚሲዮናውያን በዚያች ሀገር ገዳም ከነበራቸው ኢትዮጵያውያን መነኩሳት ጋር ግንኙነት ነበራቸው። ፍራንሲስካውያን ሚሲዮናውያን በኢትዮጵያ ሐዋርያዊ አገልግሎት በመጀመራቸው ሀገሪቱ ከምዕራባውያን ጋር የነበራት የዲፕሎማሲ ግንኙነት ተሻሽሎ ነበር።

በ13ኛውና በ15ኛው ክፍለ ዘመናት መካከል በኢትዮጵያ የነበሩት ፍራንሲስካውያን ሚሲዮናውያን ካከናወኑት ታላላቅ ተግባሮች አንዱ በ1439 ዓ.ም. የተፈጸመው ነበር። ማለትም አዲስ ዘርፍ ያዕቆብ (1434-1468) ወደ ፍሎረንስ ጉባኤ (1439-1442) የኢትዮጵያ ልዑካን ቡድን ልከው የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ከሮም ቤተክርስቲያን ጋር አንድነት እንድትመሠርት ጥያቄ አቅርበው ነበር። በሌላ በኩል አንዳንድ ጸሐፊዎች በኢትዮጵያ ውስጥ ከፍራንሲስካውያን ሚሲዮናውያን ጎን የደሚኒካን ሚሲዮናውያን እንደ ነበሩ ጽፈው ነበር። ይሁንና ፍራንሲስካውያንም ሆኑ ኢየሱሳውያን ጸሐፊዎች ሐሳቡን አልተቀበሉትም ነበር። ማለትም ደሚኒካውያን ሚሲዮናውያን በ14ኛውና በ15ኛው ክፍለ ዘመናት መካከል በኢትዮጵያ ውስጥ ነበሩ የሚለው ሐሳብ ትክክል እንዳልሆነ ያስረዳሉ።

የኢየሱሳውያን ሚሲዮናውያን በኢትዮጵያ ውስጥ የሠሩት በ16ኛውና በ17ኛው ክፍለ ዘመናት መካከል ነበር። ማኅበሩ ከተቋቋመበት ጊዜ አንሥቶ ኢየሱሳውያን በኢትዮጵያና በሮም አብያተ ክርስቲያናት መካከል አንድነት እንዲመሠረት ከፍተኛ ጥረት አድርገው ነበር። የኢየሱሳውያን ማኅበር መሥራች የነበረው የሎሎሳው ቅዱስ እግዳሴ ራሱ ስለ ኢትዮጵያ ሚሲዮን ትልቅ ትኩረት ነበረው።

በ1553 ዓ.ም. የፖርቱጋል ንጉሥ ዮሐንስ ሣልሣዊ ጆላኦ ኑኔዝ ባሬቶን በፓትሪያርክነት፣ የፖርቱጋል ተወላጁን አባ ሜልኪዮር ካርኔይሮንና የስፔን ተወላጅ የነበሩትን የኦቪዶድን አባ እንደርያስ ረዳት ጳጳሳት አድርጎ መረጣቸው። ሁለቱም ረዳት ጳጳሳት ፓትሪያርኩን የመውረስ መብት ነበራቸው። በ1555 ዓ.ም. ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ጁልየስ ሣልሣዊም (1550-1555) ሹመቱን አጽድቀውት ነበር። በ1556 ዓ.ም. ፓትሪያርክ ኑኔዝና ሁለቱ ረዳት ጳጳሳት ከሌሎች አሥራ ሁለት ኢየሱሳውያን ሚሲዮናውያን ጋር ከሊዝቦን ወደ ጎሐ ተጉዘው በመስከረም ወር በ1556 ዓ.ም. ወደ ጎሐ ደረሱ። ስለሆነም ፓትሪያርክ ኑኔዝ ወደ ኢትዮጵያ ሳይደርሱ ከብፁዕ አቡነ ካርኔይሮ ጋር በጎሐ ቆዩ። በመጨረሻም በብዙ ጥንቃቄ ብፁዕ አቡነ ኦቪዶድ ከአባ ማኑኤል ፈርናንዴዝ ጋር በ1557 ዓ.ም. ወደ ኢትዮጵያ ደረሱ። በመጀመሪያ ላይ ሁኔታው ተስማሚ ነበር።

አዲስ ግላውዴዎስ ለካቶሊክ ሚሲዮናውያን የሰበከት ነፃነት ሰጥተዋቸው ነበርና። ይሁን እንጂ ንጉሡ በአካባቢው ከተነሡት የእስላም ኃይሎች ጋር ሲዋጉ ብዙም ሳይቆዩ ሞቱ። በአልጋ ወራሻቸው በአዲስ ሚናስ (1559-1563) ዘመነ መንግሥት ግን በካቶሊክ ሚሲዮናውያን ላይ ከፍተኛ ስደት ተቀስቅሰዋቸው ነበር። ብፁዕ አቡነ ኦቪዶድ እንዳይሰብኩ ታግደው በአድዋ አጠገብ በሚገኘው ፍሬሞና በተባለው የሚሲዮን ጣቢያ እንዲቆዩ ተደረገ። ይህም የኢየሱሳውያን ሚሲዮን በኢትዮጵያ የመጀመሪያው ክፍል ማብቂያ ሆነ።

በኢትዮጵያ ከፍተኛ ውጤት ያስመዘገበው የኢየሱሳውያን ሚሲዮን ሁለተኛው ክፍል የተጀመረው በ1603 ዓ.ም. በአባ ፔድሮ ፓኤዝ ነበር። እሳቸው ሐዋርያዊ አገልግሎታቸውን የጀመሩት በፍሬሞና ሚሲዮን ጣቢያ ነበር። በ1604 ዓ.ም. አዲስ ዘድንግል፣ አጥናፍሰገድ (1603-1604) አባ ፔድሮ ፓኤዝን ወደ ቤተ መንግሥታቸው አስጠርተው የካቶሊክን እምነት እንደሚደግፉ ገለጽላቸው። የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ስለምትሻሻልበትም ሁኔታ ሐሳብ አቅርበውላቸው ነበር። አባ ፔድሮ ፓኤዝ ቀስ በቀስ ሁኔታዎች እንዲለወጡ የሚፈልጉም ቢሆን ንጉሡ ነገሥቱ ችሉል ነበሩና በመካከሉ አመፅ ተነሥቶ ሕይወታቸውን አጡ።

የአዲስ ዘድንግል አልጋ ወራሽ አዲስ ሱስንዮስ፣ ሥልጣን-ሰገድም (1607-1632) የካቶሊክን እምነት ተቀብለው ነበር። በ1622 ዓ.ም. ጠላቶቻቸውን ድል አድርገው ነበር። ድል ያደረጉትም የካቶሊክን እምነት በመቀበላቸው እግዚአብሔር ደግፎአቸው እንደ ነበረ አመኑ። ከሁለት ልጆቻቸው ማለት ከፋሲልና ከማርቆስ ጋር ወደ አክሱም ሄደውና የእስክንድርያውን እምነት በግልጽ ትተው በአባ ፔድሮ ፓኤዝ ፊት የካቶሊክን እምነት በይፋ ተቀበሉ።

በኢትዮጵያ የኢየሱሳውያን ሚሲዮን ታሪክ ሦስተኛው ክፍል የተጀመረው በፓትሪያርክ አልፎንሶ ሜንዴዝ ነበር። ፓትሪያርኩን የመረጠው የፖርቱጋል ንጉሥ ሲሆን ሹመቱን ያጸደቁት ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ኡርባናስ ስምንተኛ (1623-1644) ነበሩ። የአልፎንሶ ሜንዴዝ ቅብዑት ጽጽሱና የተፈጸመው በመጋቢት 12 ቀን 1623 ዓ.ም. በሊዝቦን ከተማ ነበር። እሳቸውም በሰኔ 21 ቀን 1625 ዓ.ም. ወደ ፍሬሞና ደረሱ። በየካቲት 7 ቀን በ1626 ዓ.ም. አዲስ ሱስንዮስ

ከብዙ ሕዝብ ጋር በደማቅ ሁኔታ ተቀብለዋቸው ነበር። በየካቲት 11 ቀን 1626 ዓ.ም. አዲስ ሱዳን በይፋ የካቶሊክን እምነት ተቀብለው ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ኡርባናስ ስምንተኛ ሥልጣን ታዛዥ ለመሆን ቃል ገቡ። በመሆኑም ከረዥም ጊዜ ጀምሮ ይጠበቅ የነበረው የኢትዮጵያና የሮም አብያተ ክርስቲያናት አንድነት በይፋ ተግባራዊ ሆኖ ነበር።

አዲስ ሱዳን፣ መልአክ-ሰገድ (1632-1667) አባታቸው ይከተሉት የነበረውን የሃይማኖት ፖሊሲ ፍጹም ለወጡት። በ1632 ዓ.ም. ወዲያው አባታቸው እንደ ሞቱ አዲስ ሱዳን ፓትሪያርክ አልፎንሶ ሜንዴዝንና ሌሎችንም ኢየሱሳውያን ሚሲዮናውያን ከኢትዮጵያ አባረሯቸው። በመንግሥት አዋጅ የካቶሊክ ካህናት በሀገሪቱ ውስጥ እንዳይኖሩ ተደረገ። ወደ ኦርቶዶክስ እምነት ለመመለስ ያልፈለጉትን የሀገር ተወላጅ ካቶሊኮችን አሳሰሯቸው፤ ንብረታቸውንም ወረሱባቸው። አዲስ ሱዳን ኢትዮጵያን ከምዕራባውያን ተጽዕኖ ነፃ ለማድረግ ስለ ፈለጉ ፖርቱጋላውያን የቀይ ባሕርን ወደቦች በመቆጣጠር ሀገሪቱን ከእስላሞች ወረራ ለማዳን የነበራቸው ጽኑ ዓላማ ከሸፈባቸው። ከዚያ የተነሣ ከምዕራባውያን ጋር የነበሩት ግንኙነቶች ሁሉ ተቋረጡና የሃይማኖት እንቅስቃሴም ተጸክመዋል። ያም ሁኔታ ለእስልምና መስፋፋት አመቺ ሆነ።

በ17ኛው ክፍለ ዘመን ደግሞ በኢትዮጵያ ውስጥ የካቶሊኮችን ማኅበር ሚሲዮናዊ አገልግሎት ለመስጠት ሞክሮ ነበር። ዋነኞቹ ተዋንያን ሁለቱ ፈረንሳውያን ካቶሊኮች ማለትም የቫንዶሙ አባ አጋታንጅ (1598-1638) እና ቅዱሳን ዮናንቱ አባ ካስያን (1607-1638) ነበሩ። በ17ኛው ክፍለ ዘመን የተካሄደው የካቶሊኮች ሚሲዮናዊ አገልግሎት በአስመሳይ መነኩሴ በጴጥሮስ ሌዎንና የአባ አጋታንጅ ወዳጅ በነበሩ በአቡነ ማርቆስ አማካይነት በተቋቋመው የተዋህዶ ፓርቲ ተቃውሞ ባጭሩ ቢቀጭም በኢትዮጵያና በሮም አብያተ ክርስቲያናት መካከል አንድነት ለመፍጠር የተደረገ ሙከራ ነበር። ሁለቱ ሚሲዮናውያን በነሐሴ 7 ቀን 1638 ዓ.ም. ወዲያውኑ ወደ ጎንደር እንደ ደረሱ ለቆሙለት ዓላማ በሰማዕትነት ሞቱ።

በ17ኛውና በ18ኛው ክፍለ ዘመናት መካከል በኢትዮጵያ የተካሄደው የፍራንሲስካውያን ሚሲዮናዊ አገልግሎት ሁለተኛው ክፍል የጀመረው እንዲጋጣሚ ሆኖ በአዲስ ሱዳን መንግሥት

ነበር። ያም ዘመን ኢየሱሳውያን ሚሲዮናውያን ከኢትዮጵያ የተባረሩበት ዘመን ነበር። ይኸውም ፍራንሲስካውያንም በተሻለ መልክ የተደራጁበትና በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መልኩ ቀጣይ ሚሲዮናዊ አገልግሎት ሙከራዎችን ያደረጉበት ወቅት ነበር።

ከላይ በተጠቀሰው ዘመን የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በኢትዮጵያና በሮም አብያተ ክርስቲያናት መካከል አንድነትን ለማግለልበት ዘዴ ይፈልግ ነበር። ያንንም ተግባራዊ ለማድረግ በርካታ ሐዋርያዊ አስተዳደሮች በማቋቋም የተለያዩ የፍራንሲስካውያን ሐዋርያዊ አስተዳደሪዎችን ሾሞ ነበር። በዚያም መሠረት የቪርጎሊታው አባ አንጦንዮስ (1633-1643)፣ የፔስክፓጋኞው አባ አንጦንዮስ (1643-1648)፣ የአኪላው አባ ዮሐንስ (1666-1671)፣ የአሬዞው አባ ዳንኤል (1669-1679)፣ የሳሌማው አባ ፍራንሲስካስ ማርያም (1697-1701)፣ የኢየሩሳሌሙ አባ ዮሴፍ (1704-1710)፣ የኮኔርስሮቱ አባ ሊቤራቱ ቫይስ (1710-1716)፣ የሪባሮሎው አባ ፍራንሲስካስ አንጦንዮስ (1724-1740)፣ የክሬምሲየሩ አባ ያዕቆብ (1751-1777)፣ የኦርሚያው አባ ጀርቫሲዮ (1778-1787)፣ እንዲሁም የትሪካሪኮው አባ ሚካኤል አንጆሎ (1787-1792) አስተዳድረው ነበር።

ከላይ ከተገለጹት ሐዋርያዊ አስተዳደሪዎች አብዛኞቹ በቀጥታ ወደ ኢትዮጵያ የተላኩ ሲሆኑ አንዳንዶቹ ለላይኛው ግብፅ የተሾሙ ሆነው ፍራንሲስካውያን ወደ ኢትዮጵያ መግባት እንዲችሉ ሁኔታዎችን ለማመቻቸት ልዩ ሥልጣን የተሰጣቸው ነበሩ። ወደ ኢትዮጵያ ከመጡት ፍራንሲስካውያን አብዛኞቹ የሞቱት በሰማዕትነት ነበር የሞቱት። ሌሎቹ ደግሞ ወደ ኢትዮጵያ በመጓዝ ላይ ሳሉ በመጓጓዣ መሆናቸው ከፍተኛ ችግሮች የተነሣ በየመጓጓዣ ላይ ሞተዋል።

በመጨረሻ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በሮም በነበረው ኮሌጅ ኢትዮጵያውያን ተማሪዎችን ተቀብሎ በማሠልጠን የሀገር ተወላጆች ቤተክህነት ለመመሥረት ትኩረት ሰጥቶ ነበር። የላይኛው ግብፅ ሐዋርያዊ አስተዳደሪና የተዋህዶ እምነት ተከታዮች ሐዋርያዊ ጉብኝ የነበሩት የትሪካሪኮው አባ ሚካኤል አንጆሎ ፓቺሲ በሰጡት አስተያየት መሠረት በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኮሌጅ ተማሪ የነበሩት ኢትዮጵያዊ ካህን አባ ጦቢያስ ገብረእግዜር በ1788 ዓ.ም. የኢትዮጵያ ካቶሊክ ጳጳስ ሆነው ተመረጡ።

በየካቲት 6 ቀን 1790 ዓ.ም. ኢትዮጵያዊ ጳጳስ የነበሩት ብፁዕ አቡነ ጦቢያስ ገብረእግዜር ከአባ ሚካኤል መምበር ጋር ወደ አዲግራት ደረሱ። ነገር ግን ሰባት ዓመታት መሉ በኢትዮጵያ ውስጥ መከራና ስቃይ ሲጋፈጡ ቆይተው በመጨረሻም ሕይወታቸው በአዲግ ላይ መውደቁን ስለ ተረዱ ወደ በረሃ ሸሹ። ከዚያም በ1797 ዓ.ም. በኑቢያና በአካባቢው ክልሎች በእግራቸው ተጓዙ። በመጨረሻ በላይኛው ግብፅ ውስጥ ነጌድ በተባለው ስፍራ የነበሩት ፍራንሲስካውያን በደስታ ተቀበሉአቸው። ስለዚህ የሀገር ተወላጅ የነበሩት ብፁዕ አቡነ ጦቢያስ ገብረእግዜር እንኳን በካቶሊክ ሐዋርያዊ አገልግሎት መስክ ጉልህ ሚና ለመጫወት አለመቻላቸውን እንገነዘባለን።

ስለዚህ በኢትዮጵያ ወንጌልን ለመስበክ በሞከሩት ሚሲዮናውያን የካቶሊክ ሚሲዮናዊ አገልግሎቶች ውጤት አልባ እንዲሆኑ ያበቁት ምክንያቶች ዋነኞቹ ኢትዮጵያውያን በተለይም የተዋሕዶ እምነት ተከታዮች እምነትን ከፖለቲካ ትግሎች ጋር ማዛመዳቸውና ሕዝቡም እምነቱን ከብሔራዊ ስሜት ጋር ማጣመሩ ነበሩ።

ዘቂና ውጤታማ የካቶሊክ ሚሲዮን አገልግሎት በኢትዮጵያ የተጀመረው በአሥራ ዘጠነኛ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ አጋማሽ ሲሆን በላዛሪስትና በካፑቺን ሚሲዮናውያን አማካኝነት ነበር። ብፁዕ አቡነ ጁዮስቲኖ ዴ ያኮቢስ (የላዛሪስት ማኅበር አባል) በ1839 ዓ.ም. የመጀመሪያው የአቢሲኒያ ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ ሆነው በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ተመርጠው ነበር። ቅዱስ ጁስቲኖ የኢትዮጵያን እውነተኛ ግብረገብ፣ ሃይማኖትና ባህላዊ ደክሞች አውቀው ካከበሩ ጥቂት ሚሲዮናውያን አንዱ ስለ ነበሩ እስከ ዛሬ ድረስ ሲከበሩና ሲወደሱ ይኖራሉ። የካፑቺን ማኅበር አባል የነበሩት ብፁዕ አቡነ ማስያስ ደግሞ 1846 ዓ.ም. በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት የኦሮሞ ሀገረስብከት ጳጳስ ሆነው ተሾሙ። ምንም እንኳ እንደ ጁስቲኖ ዴ ያኮቢስ ባይከበሩም የአቡነ ማስያስ ሚሲዮናዊ አገልግሎት ውጤታማና ቀጣይነት ያለው ነው።

አንጦንዮስ ቶምሶን ዳባዲና አርኖልድ ሚካኤል ዳባዲ የተባሉት ወንድማማቾች የኦሮሞን ሀገረስብከት በመመሥረት ረገድ ታላቅ ሚና ተጫውተው ነበር። በመጋቢት 9 ቀን 1945 ዓ.ም.

አንጦንዮስ ዳ ባዲ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት የጻፈው ደብዳቤ ለኦሮሞ ሀገረስብከት ምሥረታ እንደ መሠረት ድንጋይ ይቆጠራል። በግንቦት 4 ቀን 1846 ዓ.ም. የኦሮሞ ሀገረስብከት ተቋቁሞ በግንቦት 12 ቀን 1846 ዓ.ም. የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አቡነ ማስያስን የሀገረስብከቱ የመጀመሪያ ጳጳስ አድርጎ ሾማቸው። በዚያው ዓመት በግንቦት 24 ቀን አቡነ ማስያስ በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ በካርዲናል ጂያኮሞ ፊልፓ ፋራንዞኒ እጅ በሮም ከተማ ሺያ ዴል ኮርሶ በተባለው መንገድ ላይ በሚገኘው በቅዱስ ቻርልስ ቤተክርስቲያን ቅብዑት ጽጽሱና ተቀበሉ።

ብፁዕ አቡነ ማስያስ በኢትዮጵያ ያደረጓቸው የሚሲዮናዊ አገልግሎት ጥረቶች ባጭሩ በሦስት ዋና ዋና ክፍሎች ሊከፈሉ ይችላሉ። ይኸውም የመጀመሪያው ክፍል ከ1846 እስከ 1850 ዓ.ም. ድረስ፣ ሁለተኛው ክፍል ከ1851 እስከ 1863 ዓ.ም. ድረስ ሲሆን ሦስተኛው ክፍል ከ1868 እስከ 1879 ዓ.ም. ነበሩ። የአቡነ ማስያስ ሐዋርያዊ አገልግሎት የመጀመሪያው ክፍል በኢትዮጵያ የተጀመረው በቀይ ባሕር ጠረፍ ወደ ሀገረስብከታቸው ለመግባት ባደረጉአቸው ልዩ ልዩ መከራዎች ነበር። ግን በዚያ በኩል ለመግባት የተደረጉትን መከራዎች በማደናቀፍ ረገድ አቡነ ሰላማ ሃልሃዊ በግምባር ቀደምትነት የሚጠቀሱ ነበሩ። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ጳጳስ የነበሩት አቡነ ሰላማ ሃልሃዊ ብፁዕ አቡነ ማስያስን ከማውገዛቸውም በላይ የትግራ ገዥ የነበሩት ደጃዝማች ውቤ ከግዛታቸው እንዲያስወጡአቸው አነሣሥተዋቸው ነበር። ሆኖም ብፁዕ አቡነ ማስያስ በቀይ ባሕር ጠረፍ መቆየታቸው በአቢሲኒያ ሀገረስብከት ውስጥ ለነበሩት ላዛሪስቶች ጠቅሞአቸው ነበር። ለምሳሌ በ1847 ዓ.ም. በጉልዓ ለሰባት የሀገር ተወላጅ ወጣቶች የክህነት ማዕረግ ሰጥተዋቸዋል። ቀጥሎም ለአቢሲኒያ ሀገረስብከት የመጀመሪያ ጳጳስ ለብፁዕ አቡነ ጁስቲኖ ዴ ያኮቢስ በጥር 8 ቀን 1849 ዓ.ም. በምፅዋ ቅብዑት ጽጽሱና ሰጥተዋቸዋል። በተጨማሪም በኤደን የካፑቺን ሚሲዮን አቋቁመው ነበር። በኋላ የዐረቢያ ሀገረስብከት የሆነው የኤደን ካፑቺን ሚሲዮን ነበር።

የብፁዕ አቡነ ማስያስ ሐዋርያዊ አገልግሎት ሁለተኛው ክፍል እጅግ ፍሬያማ ነበር። ብፁዕነታቸው በግብፅና በሱዳን በኩል ረዥምና አድካሚ ጉዞ ካደረጉ በኋላ በኅዳር 21 ቀን 1852 ዓ.ም.

ወደ አስገዳቢ በደገና ደረሱ። አቡነ ማስያስ ለአሥር ዓመታት ጠንካራ ሐዋርያዊ ተግባሮች ከማካሄዳቸውም ባሻገር አያሌ የሚሊዮን ጣቢያዎች አቋቁመው ነበር። ለምሳሌ ጉድሩን (1852)፣ ሴታ-ሊሙን (1854)፣ ላጋማራንና ከፋን (1855) እና በጌራ ውስጥ አፋሎን (በ1859) እንደ መሠረቱ የሚታወስ ነው።

በሐዋርያዊ አገልግሎታቸው ሁለተኛው ክፍል ለአቡነ ማስያስ ካጋጠሙአቸው አሳዛኝ ሁኔታዎች መካከል የካስቴልፍራንክው አባ ቂሣር 1856 ዓ.ም. የክህነት አገልግሎት መተው፣ ከ1856 እስከ 1857 በላጋማራ የተነሣው ረሃብና ወረርሽኝ፣ በ1861 ዓ.ም. የአሳቸው ከከፋና ከአናሪያ መባረር ይገኛሉ። እንዲሁም ብፁዕ አቡነ ማስያስ 1862 ዓ.ም. ከኦሮሞ ሀገር ለመጀመሪያ ጊዜ ወደ አውሮጳ በተጓዙበት ወቅት የሀገር ተወላጅ ካህን የነበረው አባ ፍስሐ በጎጃም ውስጥ በብፁዕነታቸው ላይ ያጠነጠነው ሴራ ይገኝበታል። በሌላ በኩል ደግሞ ብፁዕ አቡነ ማስያስ በኢትዮጵያ ያካሄዱት ሐዋርያዊ አገልግሎት የሚያጽናኑ ጎኖችም ነበሩት። እነዚያም 1863 ዓ.ም. የኦሮሞን ሀገረስብከት ኃላፊነት የፈረንሣይ ካፑቺኖች መቀበል፣ በ1866 ዓ.ም. በማርሴይ የኦሮሞ ልጆች ኮሌጅ መመሥረት፣ በ1867 ዓ.ም. የአማርኛና የኦሮምኛ መዝገበ-ቃላት መታተም ነበሩ።

ከ1868 እስከ 1879 ዓ.ም. ድረስ የተካሄደው የአቡነ ማስያስ ሐዋርያዊ አገልግሎት ሦስተኛው ክፍል ዋና ማዕከል የንጉሥ ምኒልክ ግዛት የነበረው የሸዋ ክፍለ ሀገር ነበር። በዚያን ወቅት አንዳንድ የሚሊዮን ጣቢያዎች የተቋቋሙ ሲሆን እነሱም ፍቅሬ ገምብ (1868)፣ ፍንፍኔ (1886) እና ብርብርሳ (1869) ነበሩ። ከላይ የተጠቀሱት የሚሊዮን ጣቢያዎች ሁሉ የተቋቋሙት በሸዋ ክፍለ ሀገር ውስጥ ነበር። ምክንያቱም አቡነ ማስያስ ከዚያ ግዛት ለመውጣት አልቻሉም ነበር።

በሌላ በኩል ደግሞ ንጉሥ ምኒልክ ከጣልያኖች ጋር መልካም ዲፕሎማሲያዊ ግንኙነት ለመፍጠር ስለ ፈለጉ የአቡነ ማስያስን ትብብር ይፈልጉ ነበር። ማስያስ እያመነቱም ቢሆን በ1872 ዓ.ም. የምኒልክ መልእክተኛ የነበሩት አባ ሚካኤል ወደ ዳግማዊ ሺቶሪዮ አማካኝነት በተላኩ ጊዜ የንጉሥ ምኒልክን ደብዳቤዎች በመተርጎምና ደብዳቤም በመጻፍ ለንጉሥ ሺቶሪዮ አማካኝነት ዳግማዊና የጣልያን መንግሥት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ለነበረው

ለኤሚሊዮ ቪስኮንቲ ቪኖስታ ልከው የምኒልክን ጥያቄዎች በጥሞና እንዲመለከቱላቸው አደራ ብለው ነበር።

በሐዋርያዊ አገልግሎታቸው ሦስተኛው ክፍል አቡነ ማስያስ ያከናወኑት ሌላው ተግባር ቀድሞ በማርሴይ የነበረውን የኦሮሞ ልጆች ኮሌጅ በ1870 ዓ.ም. ዘግተው በሸዋ ውስጥ ለኦሮሞ ልጆች ማሠልጠኛ አንድ ኮሌጅ በ1873 ዓ.ም. መክፈታቸው ነበር። በሸዋ ሐዋርያዊ አገልግሎት ወቅት አቡነ ማስያስ ካከናወኑላቸው ዋና ተግባሮች አንዱ የብፁዕ አቡነ ቶረን ከኻኝ ቅብዕተ ጽጽሰና ነበር። ብፁዕ አቡነ ፌሊጅሲሞ ኮቺኖ ሐዋርያዊ አገልግሎታቸውን በገዛ ፈቃዳቸው ከለቀቁ በኋላ ብፁዕ አቡነ ከኻኝ የአቡነ ማስያስ ረዳት ጳጳስ ሆነው በየካቲት 14 ቀን 1875 ዓ.ም. ቅብዕተ ጽጽሰና ተቀቡ።

በመጋቢት 1 ቀን 1879 ዓ.ም. በጣልያንና በሸዋ መንግሥታት መካከል የተጀመረውን ስምምነት ለማሳልበት ሥልጣን በመስጠት አጉስጢኖስ ዴፕሬትስ ለአቡነ ማስያስ የቅዱሳን ሞሪስዮና ላዛሮ ሥርዓት ከፍተኛ ማዕረግ ሰጥቶአቸው ነበር። ከዚያ የተነሣ አያሌ ጸሐፊዎች አቡነ ማስያስን የጣልያን የቅኝ ግዛት መስፋፋት ፖሊሲ አራማጅ አድርገው ይጠረጥሩአቸዋል። ነገር ግን አቡነ ማስያስ አሳሽ ሳይሆኑ በጣም ትጉህ ሚሲዮናዊ ነበሩ። ሚሲዮናዊ አገልግሎታቸው ስኬታማ እንዲሆን ማለትም በኢትዮጵያ የኦሮሞ ብሔረሰቦች የወንጌል ትምህርት እንዲያገኙ ለማመቻቸት ሲሉ ብቻ አንዳንድ ጊዜ በንጉሥ ምኒልክ የፖለቲካ ጉዳዮች ላይ ተካፋይ ለመሆን ተገድደው ነበር።

በጥቅምት 3 ቀን 1879 ዓ.ም. አዲስ አበባ አራተኛ አቡነ ማስያስን ከብፁዕ አቡነ ከኻኝና ከአባ ሉዊ ጎንዛግ ሳሌር ጋር ከኢትዮጵያ አባረሩአቸው። ሦስቱም ከጥቅምት 22 ቀን እስከ ኅዳር 3 ቀን 1879 ዓ.ም. ድረስ በካርቱም ቆይተው ነበር። አቡነ ማስያስና አባ ሊዊ ጎንዛግ የክሰላን መንገድ ይዘው በሱዳንም በኩል ወደ ግብፅ ሲጓዙ ብፁዕ አቡነ ቶረን ከኻኝ ወደ ምዕዋ ከዚያም ወደ ኤደን ሄዱ። ወደዚያ የተጓዙት በመሃል ኢትዮጵያ የኦሮሞ ሀገረስብከት ሁኔታ እንዴት እንደ ነበረ መረጃ ለማግኘትና ተቋርጦ የነበረውን ሚሲዮናዊ አገልግሎት እንደገና ለመጀመር የሚቻልበትን ዘዴ ለመፈለግ ነበር። ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ሌዩኔ አሥራ ሦስተኛ በሰኔ 3 ቀን 1880 ዓ.ም. የአቡነ ማስያስን በገዛ ፈቃዳቸው ሥራቸውን

የመልቀቅ ጥያቄ ከተቀበሉ በኋላ ብፁዕ አቡነ ከኻኝን ወዲያው በይፋ የኦሮሞ ሀገረሰብነት ጳጳስ አድርገው ሾሙአቸው።

ብፁዕ አቡነ ከኻኝ (1880-1899) የኦሮሞ ሀገረሰብነት ጳጳስ የነበሩት በአፄ ዮሐንስ ፋኛ ዘመነ መንግሥት የመጨረሻዎቹ ዘጠኝ ዓመታትና በአፄ ምኒልክ ዘመነ መንግሥት የመጀመሪያዎቹ አሥር ዓመታት መካከል ላይ ነበር። እንደሚታወቀው አፄ ዮሐንስ የነገሡት 1872-1889 ሲሆን አፄ ምኒልክ የነገሡት ደግሞ 1889-1913 ነበር። በአፄ ዮሐንስ ዘመነ መንግሥት የኢትዮጵያ መናገሻ ከተማ መቀሌ ሲሆን ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ይኖሩ የነበረው በሐረር ከተማ ስለ ነበር በርቀት ምክንያት ከንጉሥ ዮሐንስ ጋር ቀጥተኛ ግንኙነት ለመፍጠር አልቻሉም ነበር። በአንፃሩ ግን ከአፄ ምኒልክ ጋር በተለይ በራስ መኩንን አማካኝነት ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ግንኙነት ነበራቸው። ስለሆነም ንጉሥ ምኒልክ የነበሯቸው የውስጥም ሆኑ የውጭ ጉዳዮች በብፁዕ አቡነ ከኻኝ ሕይወትም ሆነ ሚሲዮናዊ አገልግሎት ላይ ተጽዕኖ ያደርጉ ነበር።

ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ወደ ሐረር የገቡት በሚያዝያ 22 ቀን 1881 ዓ.ም. ሲሆን ወዲያው በክልሉ የሐዋርያዊ አገልግሎታቸውን የመጀመሪያ ክፍል ጀመሩ። በአቡነ ቶረን ከኻኝ አማካይነት የኦሮሞ ሀገረሰብነት ማዕከል ወደ ሐረር ተዛውሮ ነበር። እሳቸው ወደ ሐረር ከገቡበት ቀን ጀምሮ የእስልምና እምነት ተከታዮች በካቶሊክ ሚሲዮን ላይ ጥላቻ አደረባቸው። ይህም በመሆኑ ብፁዕነታቸው መልካም አጋጣሚ እስኪመጣ ድረስ ቀጥተኛ ስብከተ ወንጌል ከማካሄድ ተቆጥበው ነበር። የብፁዕ አቡነ ከኻኝ ሐዋርያዊ አገልግሎት ተስፋ የሚጣልበት የሆነው በ1882 ዓ.ም. አዳዲስ ሚሲዮናውያን በመምጣታቸውና በዚያው ዓመት ብፁዕ አቡነ ሳሌር የእሳቸው ረዳት ጳጳስ ሆነው ቅብዑት ጽጽስና በመቀበላቸው ነበር። በአቡነ ማስያስ መባረር ምክንያት ተቋርጦ የነበረውን ሐዋርያዊ አገልግሎት እንደገና ለማንቀሳቀስ አቡነ ሳሌር በ1883 ዓ.ም. ከሐረር ወደ ሸዋ ተላኩ።

ከ1884 ዓ.ም. በኋላ በሐረር አዲስ የፖለቲካ ክሥተቶች ተፈጠሩ። ስለሆነም በ1885 ዓ.ም. የካቶሊክ ሚሲዮናውያን ብዙ ችግር ደርሶባቸው ነበር። እንዲሁም በ1886 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ከሌሎች ካቶሊክ ሚሲዮናውያን ጋር ከሐረር ተባረሩ። ነገር ግን

በጥር 6 ቀን 1887 ዓ.ም. ንጉሥ ምኒልክ ሐረርን ስለ ያዙ ለካቶሊክ ሚሲዮን እንደገና የተስፋ ብርሃን ፈንጥቶላቸው ነበር። በዚያው ዓመት ራስ መኩንን ከንጉሥ ምኒልክ ጋር በመስማማት ብፁዕ አቡነ ከኻኝ አባ ኢያቂምን እንደራሴአቸው አድርገው ወደ ሐረር እንዲልኩ ፈቀዱላቸው። ከዚያም በኋላ ብዙም ሳይቆዩ ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ወደ ሐረር እንዲመለሱ ራስ መኩንን በደብዳቤ ጠሩላቸው። ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ደብዳቤው እንደ ደረሰባቸው ወዲያውኑ ወደ ሐረር ተመለሱ። ዳሩ ግን ባንዳንድ ችግር ምክንያት ራስ መኩንን እንቅስቃሴአቸውን በጥብቅ ስለ ተቆጣጠሩባቸው ብፁዕ አቡነ ከኻኝ በሐረር ከአራት ወር በላይ ሊቆዩ አልቻሉም ነበር። ስለሆነም መልካም ዘመን እንደሚመጣ ተስፋ በማድረግ ወደ ጠረፍ ተመለሱ።

በጠረፍ አካባቢ በነበሩበት ወቅት ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በየካቲት 5 ቀን 1888 ዓ.ም. ከአቦክ በጻፉት ደብዳቤ አንድ ሐሳብ አቀርበው ነበር። ሐሳቡም የኤደን ሚሲዮን ራሱን ችሎ እንዲያድግ ለማድረግ ይቻል ዘንድ የኤደንና የኦሮሞን ሚሲዮናች ስለ መለዩት ነበር። በተጨማሪም ብፁዕ አቡነ ሳሌርን የኤደን ሚሲዮን አለቃ አድርገው ለመሾም ሐሳብ እንደ ነበራቸው በዚያው ደብዳቤ ገልጸው ነበር። የብፁዕ አቡነ ከኻኝ ሐዋርያዊ አገልግሎት የመጀመሪያው ክፍል ያበቃው 1888 ዓ.ም. በአውሮጳ ባደረጉት ጉብኝት ነበር።

ከ1889 እስከ 1896 ዓ.ም. የነበረው ሁለተኛው የብፁዕ አቡነ ከኻኝ ሐዋርያዊ አገልግሎት ዘመን እደጋ፤ ችግርና የተገደበ ሐዋርያዊ አገልግሎት ነፃነት የነበረበት ወቅት ነበረ። በዚያን ወቅት በኢትዮጵያ አደገኛ ረሃብና የወረርሽኝ በሽታ ገብቶ ነበር። ለኦሮሞ ሀገረሰብነት የተላኩት ሁለት ሚሲዮናውያን አባ አምብርዝና ወንድም እስጢፋኖስ የተገደሉትም በዚያን ወቅት ነበር። በ1894 ዓ.ም. የካቶሊክ ሚሲዮናውያን ከኢትዮጵያ እንዲባረሩ ታወጀ። በሌላ በኩል ደግሞ በ1896 ዓ.ም. ከአድዋ ጦርነት በኋላ የሮማው ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ሁለት ሺ ስምንት መቶ ስልሳ አምስት የጣልያን ጦር ምርኮኞችን ለማስፈታት ከአፄ ምኒልክ ጋር የሰላም ስምምነት እንዲደራጀሩ ብፁዕ አቡነ ቂርሎስ መቃርዮስን ወደ ኢትዮጵያ ላኩ።

ከ1897 እስከ 1899 ዓ.ም. የነበረው የብፁዕ አቡነ ከኻኝ ሐዋርያዊ አገልግሎት ወቅት ሦስት ታላላቅ ድርጊቶች ተፈጽመው ነበር። በርግጥም የጂቡቲ ገዢ የነበሩት ሚስተር ላጋርድ የፈረንሳይን መንግሥት ወክለው ሐረርን የጎበኙት በዚያን ወቅት ነበር። የሚስተር ላጋርድ ጉብኝት በሐረርጌ ክልል ለነበረው የካቶሊክ ሚሲዮን ታሪክ አዲስ ምዕራፍ ነበረ። የቱሉዝ አውራጃ ካፑቺኖች አለቃ አባ አልፍሬድ 1897 ዓ.ም. ሐዋርያዊ ጉብኝት ካደረጉ በኋላ ለጠቅላይ አለቃና ለቱሉዝ አውራጃ ካፑቺን ወንድሞች ስለ እርሞ ሚሲዮን የጻፉት ሪፖርት በተከታዩ ዓመታት ተጨማሪ ሚሲዮናውያን ወደ ሀገረስብክቱ እንዲላኩ በርከፍቶ ነበር። በእርሞ ሀገረስብክት ውስጥ ለሚሠሩት የካፑቺን ሚሲዮናውያን አለቃ ሆነው አባ እንድርያስ ጃሮሶም የተመረጡት በዚያን ወቅት ነበር።

በሐዋርያዊ አገልግሎታቸው ሦስተኛው ክፍል መገባደጃ ላይ በ1898 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ ከኻኝ የሀገረስብክቱን የመጀመሪያውን ንጉስ ዘርአ ክህነተ ት/ቤት አቋቋሙ። በጥር 10 ቀን 1899 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ከሐረር ተነሥተው ወደ ጂቡቲ ሄዱ። ከዚያም የእርሞን ሀገረስብክት ለማጠናከርና ለማስፋፋት የሚያስፈልጋቸውን እርዳታ ለመጠየቅ ወደ ፈረንሳይ አመሩ። ዳሩ ግን በመስከረም 1 ቀን በ1899 ዓ.ም. በካርካሶኔ ካፑቺን ገዳም በድንገት ዐፈፉ።

የእንድርያስ ጃሮሶን ረጅም ሐዋርያዊ አገልግሎት ዘመን በስድስት ዋና ዋና ክፍሎች መመደብ ይቻላል። አንደኛው ክፍል ከ1882-1899 ዓ.ም.፣ ሁለተኛው ክፍል ከ1900-1904 ዓ.ም.፣ ሦስተኛው ክፍል ከ1904-1908 ዓ.ም.፣ አራተኛው ክፍል 1909-1916 ዓ.ም.፣ አምስተኛው ክፍል ከ1917-1930 ዓ.ም.፣ የመጨረሻው ክፍል ደግሞ ከ1930-1938 ዓ.ም. ድረስ ነበሩ።

ከ1882-1899 ዓ.ም. የነበረው የመጀመሪያው ሐዋርያዊ አገልግሎታቸው ክፍል የተጠናቀቀው አባ እንድርያስ ጃሮሶ ከብፁዕ አቡነ ከኻኝ በተሰጣቸው ትእዛዝ መሠረት በእርሞ ሀገርና በፈረንሳይ ሱማሌ በተራ ሚሲዮናዊነት ልዩ ልዩ አገልግሎቶች ሲያከናውኑ ነበር። በመጀመሪያዎቹ ሁለት ዓመታት (1882-1883) ልክ ወደ ሐረር እንደ ደረሱ አባ እንድርያስ ጃሮሶ አረብኛና እርምጃ እየተማሩ ከአካባቢው ባህል ጋር ተለማምደዋል። ከየካቲት ወር 1884 ዓ.ም. እስከ ጥቅምት ወር መጀመሪያ 1884 ዓ.ም. ድረስ ለስምንት ወራት

በባላ የሠሩ ሲሆን ከኅዳር ወር 1884 ዓ.ም. እስከ ግንቦት ወር 1885 ዓ.ም. ድረስ በአዋሌ፣ ከግንቦት ወር መጨረሻ 1885 ዓ.ም. እስከ ጥቅምት ወር 1885 ዓ.ም. ድረስ በቢዮ ሚዳግዳ፣ ከታህሣሥ ወር 1885 ዓ.ም. እስከ ኅዳር ወር 1887 ዓ.ም. ድረስ በአባክ፣ እንዲሁም ከታህሣሥ ወር 1887 ዓ.ም. እስከ ጥቅምት ወር 1888 ዓ.ም. ድረስ በእርሞ ሀገረስብክት የሚሲዮን ጣቢያዎች የመልሶ ማቋቋም ሥራ ሲያካሂዱ ቆይተው ነበር። በጥቅምት 1888 ዓ.ም. አባ እንድርያስ ጃሮሶ በአዋሌ ተመድበው የሚሲዮኑ አለቃ፣ የእርሞ ሀገረስብክት ሚሲዮናውያን መደበኛ አለቃና የብፁዕ አቡነ ከኻኝ እንደራሴ በመሆን እስከ 1899 ዓ.ም. ድረስ በተለያዩ ዘርፎች አገልግለው ነበር።

ከ1899-1904 ዓ.ም. የነበረው የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐዋርያዊ አገልግሎት ሁለተኛው ክፍል የሚጀመረው ከቅብዑት ጽጽሶናቸው ሲሆን ወደ ከፋ ያደረጉት ጉዞ ማጠቃለያ ድረስ ይዘልቃል። አባ እንድርያስ ጃሮሶ በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ድንጋጌ በይፋ የእርሞ ሀገረስብክት ጳጳስ ሆነው የተሾሙት በሚያዝያ 19 ቀን 1900 ዓ.ም. ነበር። ቅብዑት ጽጽሶናቸው የተፈጸመው በመስከረም 16 ቀን 1900 ዓ.ም. በርም በቪቶሪያ ቪኔቶ በተባለው መንገድ ላይ በሚገኘው ያለ አዳም ኃጢአት የተጸነሰች የእመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም የካፑቺን ቤተክርስቲያን ለቅድስት መንበር የጳጳሳት ጉዳይ ድርጅት ኃላፊ በነበሩት በካርዲናል ጎቲ እጅ ነበር። በዚያ ክፍል ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ልዩ ልዩ ተግባሮችን አከናውነው ነበር። ይኸውም በ1901 ዓ.ም. ዘመናዊ ትምህርት ቤቶች አቋቋሙ። በ1902 ዓ.ም. በሐረር ከተማ የቅዱስ አንጦንዮስን የሥጋ ደዌ ሕመማን ማዕከል መሠረቱ። በ1904 ዓ.ም. በሐረር ከተማ ከፍተኛ ዘርአ ክህነተ ትምህርት ቤት መሠረቱ። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶና የላዛሪስት ሚሲዮን በኢትዮጵያ የተገለጸውም በዚህ ክፍል ነበር። በዚህ ክፍል ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ወደ ከፋ ክፍለ ሀገር ያደረጉት ሐዋርያዊ ጉዞም ተገልጿል። ይህ ወቅት መከራና ስቃይ የበዛበት ቢሆንም በሐዋርያዊ አገልግሎት ረገድ ውጤታማ ነበር።

ከ1904-1908 ዓ.ም. ድረስ የነበረው የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐዋርያዊ አገልግሎት ሦስተኛው ክፍል የተጀመረው ብፁዕነታቸው በከፋ ክፍለ ሀገር ያደረጉትን ጉብኝት ከፈጸሙ በኋላ ነበር። በዚያን ወቅት ብዙ ድርጊቶች ተከናውነው ነበር። በወቅቱም

በኢትዮጵያ መንግሥትና በቅድስት መንበር መካከል መልካም ግንኙነት ለመፍጠር ብዙ ጥረት አድርገው ነበር። በሌላ አነጋገር በአፄ ምኒልክና በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ አሥረኛ መካከል መልካም ግንኙነት እንዲጎለብት ከፍተኛ አስተዋጽኦ አበርክተው ነበር። በዚያን ጊዜ ሌሎችም ጉልህ ሥራዎች ተከናውነው ነበር። ለምሳሌ በ1904 ዓ.ም. አባ ባዚል ለሐዋርያዊ አገልግሎት ከሐረር ወደ አዲስ አበባ ሲላኩ በ1905 ዓ.ም. አባ ኢያቄም ደግሞ የብፁዕነታቸው መልእክተኛ ሆነው ወደ ሮም ተላኩ። በ1906 ዓ.ም. ሌሎችም የሚደነቁ ተግባሮች ተከናውነው ነበር። በ1907 ዓ.ም. አባ ማርያም-ቤርናርድ የአፄ ምኒልክ መልእክተኛ ሆነው ወደ ሮም ሄዱ። ከ1907 ዓ.ም. እስከ 1908 ዓ.ም. በነበሩት ሁለት ዓመታት የቅዱስ አልአዛር ማተሚያ ቤት ተቋቋመ።

የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐዋርያዊ አገልግሎት አራተኛው ክፍል የተጀመረው ልጅ ኢያሱ የአፄ ምኒልክ ዙፋን አልጋውራሽ እንዲሆኑ ከታወጀበት ጊዜ አንሥቶ እስከ 1916 ዓ.ም. ማለትም እስከ ልጅ ኢያሱ ዘመነ መንግሥት መጨረሻ ድረስ ነበር። ልጅ ኢያሱ የነገሡት 1909-1916 ዓ.ም. ድረስ ነበር። በዚያን ጊዜ በኢትዮጵያ የፖለቲካ አለመረጋጋት ነበረ። በ1913 ዓ.ም. የኮንሶላታ ሚሲዮናውያን ወደ ኢትዮጵያ መጡ። የጂቡቲ ሐዋርያዊ አስተዳደር በ1914 ዓ.ም. ተመሠረተ። በ1915 ዓ.ም. የሀገር ተወላጅ ፍራንሲስካውያት ደናግል ማኅበር ተመሠረተ።

የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐዋርያዊ አገልግሎት አምስተኛው ክፍል የተካሄደው ከ1917-1930 ዓ.ም. ሲሆን ወቅቱ የንግሥተ ነገሥት ዘውዲቱ ዘመነ መንግሥት ነበር። ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ቤነድክት አሥራ አራተኛና በንግሥተ ነገሥት ዘውዲቱ መካከል መልካም ግንኙነት ለመፍጠር ብዙ ጥረት አድርገው ነበር። ኢትዮጵያ በ1923 ዓ.ም. የዓለም መንግሥታት ማኅበር አባል እንድትሆን እንዲሁም ራስ ተፈሪ በ1924 ዓ.ም. ቅድስት መንበርን እንዲጎበኙ ያበቁት ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ነበሩ። በ1924 እና በ1925 መካከል ብፁዕነታቸው በሮም ቆይተው ነበር። በቆይታቸውም ወቅት የሱማሌ ሚሲዮን ራሱን ችሎ እንዳይቀጥል የሚያደርጉትን ችግሮች ለመቅረፍ ጥረት አድርገዋል። የአሮሞ ሀገረሰብነት እንዳይስፋፋ የሚያደርጉትንም እንቅፋቶች ለማስወገድ ጥረዋል። እንዲሁም በእሳቸውና የከፋ

ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ በነበሩት በሞንሰኚር ባርላሲና መካከል የተፈጠሩትን ችግሮች ለመፍታት አስፈላጊውን ድርድር አድርገዋል።

የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐዋርያዊ አገልግሎት የመጨረሻው ክፍል ቀዳማዊ አፄ ኃይለሥላሴ ዘወድ ከደፉበት ጊዜ አንሥቶ እስከ 1938 ዓ.ም. ድረስ የነበረው ነው። በሌላ አነጋገር ከ1930-1938 ዓ.ም. ማለትም የብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ተተኪ ብፁዕ አቡነ ሌዩኔ ኦሳላ የሀገረሰብነቱን አስተዳደር እስከ ተረከቡበት ጊዜ ድረስ ነበረ። የዚያ ክፍል ጅምር ለኢትዮጵያ ካቶሊካውያን በጣም ተስፋ ሰጭ ወቅት ነበረ። በዚያን ወቅት የኢትዮጵያ ካቶሊክ ሚሲዮን በርግጥ ሰላምና ሙሉ ነፃነት አግኝቶ ነበር። በአፄ ኃይለሥላሴ ዘመን በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳትና በኢትዮጵያ መንግሥት መካከል የነበሩት ግንኙነቶች ከፍተኛ ደረጃ ደርሰው ነበር። ስለሆነም በ1929 ዓ.ም. ከርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት የተላከ የልዑካን ቡድን ወደ አዲስ አበባ መጥቶ ነበር። እንዲሁም በ1931 ዓ.ም. ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በአዲስ አበባ ውስጥ አንድ የካቶሊክ ካቴድራል እንዲሠሩ ፈቃድ ሰጡአቸው። ካቴድራሉም በጥቅምት 8 ቀን 1933 ዓ.ም. በታላቅ ሥነ-ሥርዓት በራሳቸው በብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ተመረቀ። ያ ካቴድራል እስካሁን የአዲስ አበባ ሊቀ ጳጳሳት መቀመጫ ነው።

በብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐዋርያዊ አገልግሎት የመጨረሻው ክፍል በኢትዮጵያና በጣልያን መካከል (1935-1936) ስለ ተነሣው ጦርነት ብፁዕነታቸው ስለ ነበራቸው አስተያየትም ባጭሩ ተገልጿል። ጣልያን ኢትዮጵያን ስለ መያዝና የጣልያን ካፑቺኖች ወደ ኢትዮጵያ ስለ መግባታቸው (1937)፣ በጣልያን ወረራ ጊዜ በኢትዮጵያ አዳዲስ ሀገረሰብነቶች ስለ መመሥረታቸው (1937)፣ እንዲሁም ስለ ብፁዕ አቡነ ሌዩኔ ኦሳላና ስለ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ መግለጫ ተሰጥቷል። በጥር 1 ቀን 1938 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ ሌዩኔ ኦሳላ የሐረር ሀገረሰብነት ኃላፊነት በይፋ ስለ ተረከቡ ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ በተፈጠረው ሁኔታ ሀገሪቱን ለቀው ለመውጣት ተገደዱ። በሰኔ 8 ቀን 1938 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ እንድርያስ ጃሮሶ ሐረርን ለቀው ወደ ሀገራቸው ወደ ፈረንሣይ ተመለሱ። በሰኔ 24 ቀን በ1938 ዓ.ም. ወደ ቱሉዝ ደረሱ። እዚያም እስከ ስለተ ሞታቸው ማለትም እስከ ጥር 18 ቀን 1941 ዓ.ም. ድረስ ናሩ።

SOURCES AND BIBLIOGRAPHY

UNPUBLISHED SOURCES

General Archives of the Capucin Order-Rome
used as follows:

AGCap, H 40: *Missio Gibutensis, Sections II and III* (Official Acts and Correspondences).

_____, H 44: *Missio-Galla, Sections II and III*.

_____, H 53: *Missio-Galla, Harar, Sections II and III*.

_____, 2R: *Missio-Galla, Toulouse*.

_____, _____, 56: *Une épopée missionnaire. Monseigneur Jarosseau et la Mission d'Éthiopie* (1858-1941).

_____, _____, 58: *L'apostolat de Mgr A. Jarosseau* (1882-1938).

_____, _____, 59: JAROSSEAU A., *Vicariat apostolique des Gallas. Précis historique et chronologique des principaux événements* (1846-1925).

_____, _____, 62: *Les Capucins et la Poste en Éthiopie* (1888-1935).

- ____, ____ 126: *Lettres de Mgr André Jarosseau à l'Abbé Cailleton, Curé de Saint-Marc-des-Près, et à son P. Provincial* (1876-1899).
- ____, ____ 140: *Lettres de Mgr André Jarosseau et d'autres missionnaires des Gallas* (1900).
- ____, ____ 143: *Lettres de Mgr Jarosseau et d'autres missionnaires des Gallas* (1903).
- ____, ____ 144: *Lettres de Mgr Jarosseau et d'autres missionnaires des Gallas* (1904).
- ____, ____ 145: *Lettres de Mgr Jarosseau et d'autres missionnaires des Gallas* (1905).
- ____, ____ 147: *Lettres de Mgr A. Jarosseau et d'autres missionnaires des Gallas* (1907).

Archives of Propaganda Fide used as follows:

AP, Acta, vols., 10 (1634-1635), 12 (1636-1637), 15 (1642-1643), 19 (1649-1650), 81 (1711), 97 (1727), 105 (1735), 153 (1783), 111 (1741), 121 (1751), 144 (1774), 148 (1778), 153 (1783), 158 (1788), 159 (1789), 161 (1791), 165 (1795), 167 (1797).

____, *CP (Congregazioni Particolari)*, vol., 32 (1695-1707).

____, *Lettere*, vols., 100 (1711), 240 (1782), 252 (1788).

____, *NS (Nuova Serie dal 1893)*, vols., 20 (1893), 49 (1894), 96 (1896), 118 (1897), 263 (1903), 293 (1904), 359 (1906), 548 (1914), 564 (1915), 579 (1916), 595 (1917).

____, *SC (Scritture riferite nei congressi)*, vols., 2 (1699-1720), 3 (1721-1840), 4 (1841-1847), 6 (1858-1860), 7 (1861-1870), 8 (1871-1880), 9 (1880-1885), 10 (1886-1892).

____, *SOCG (Scritture riferite nelle congregazioni generali)*, vols., 580 (1712), 585 (1713), 592 (1714), 602 (1715), 604 (1716), 681 (1735), 896 (1793).

Archivio Segreto Vaticano, SdS (Segreteria di Stato), anno 1900, rubr. 165, fasc., 7: *La missione di Leone XIII presso Menelik II.*

Archives of Ministère des Affaires Étrangères, Archives Diplomatiques de Nantes used as follows:

MAE, ADN, Addis Ababa (Legation), SA (Série A), cartons, 1, 5, 7, 12.

Archives of Ministère des Affaires Étrangères,
Archives Diplomatiques de Quai d'Orsay, Paris
used as follows:

MAE, ADQ, *Mémoires et documents*, Afrique, vols., 138, 61.

_____, _____, *NS (Nouvelle Serie)*, Éthiopie, vol., 61.

Archivio della Società Geografica Italiana, Roma.

Archivio del Ministero degli Affari Esteri, Roma.

Archivio Generale Istituto Missioni Consolata, Roma.

Archivio Postulazione Congregazione Missione, Roma.

Archivio Storico del soppresso Ministero dell'Africa Italiana,
Roma.

Diocesan Archives of the Apostolic Vicariate of Harar, Harar.

PUBLISHED SOURCES

Acta Apostolicae Sedis, vols., 5 (1913), 6 (1914), 29 (1937),
82 (1990).

Analecta OFM Cap, vols., 29 (1913), 33 (1917), 41 (1925), 43
(1927), 44 (1928), 57 (1941), 91 (1975), 109 (1993).

Annales Franciscaines, vols., 6 (1869-1870), 7 (1871-1872),
14 (1884-1886), 15 (1886-1888), 16 (1888-1890), 17 (1890-
1892), 537 (1907).

Annali della Propagazione della Fede, vols., 37 (1865), 41
(1869).

Collectanea Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, 1,
1902, 715-729.

Les Missions Catholiques, vols., 1 (1868), 2 (1869), 3 (1870),
4 (1872), 5 (1873), 13 (1881), 15 (1883), 32 (1900), 46 (1914),
48 (1916), 49 (1915), 50 (1918).

BECCARI C., *Rerum Aethiopicarum Scriptores Occidentales
inediti a saec. XVI ad XIX*, 15 vols., Romae 1903-1917.

GOLUBOVICH G., *Biblioteca Bio-Bibliografica della Terra Santa
e dell'Oriente Franciscano dal 1300 al 1332*, 2 vols., Romae
1918.

JAROSSEAU A., "Vicariatus Apostolici apud Gallas Commentarium
Historicum ab erectione Vicariatus usque hodie (1846-1925)",
in *Analecta OFM Cap*, 43 (1927) 135-136, 149-156, 164-168,
196-205, 234-240, 288-293; 44 (1928) 93-104, 259-275.

MASSAJA G., *Memorie storiche del vicariato Apostolico dei
Galla 1845-1880*, edited by Rosso A., 6 vols., Padova 1984.

_____, *Lettere e Scritti Minori 1827-1889*, edited by Rosso A.,
5 vols., Roma 1978.

ROSSO A., "Chronologia de vita Cardinalis Gulielmi Massaja", in *Analecta OFM Cap*, 105 (1989) 302-314.

TEODOSIO SOMIGLI DA SANDETOLE, *Etiopia Franciscana nei documenti dei secoli XVII e XVIII*, I, Quaracchi (Firenze) 1928.

BIBLIOGRAPHY

ABIR M., *Ethiopia. The Era of the Princes, the Challenge of Islam and the re-unification of the Christian Empire 1769-1855*, London 1968.

AGATANGELO DA CUNEO, *Nelle Terre d'Etiopia quasi cent'anni di Storia Missionaria*, Roma 1939.

ALFRED DE CAROUGE, *Une mission en Éthiopie*, Paris 1902.

ALOYS DE MOULIN, "Capucins missionnaires en Afrique Orientale. Pays Galla en Éthiopie, Côté français de Somalie", in *Les voix franciscaines*, Toulouse 1931.

ALYPE P., "Le texte de la demande d'admission à la société des Nations présentée par l'Empire d'Éthiopie", in *De l'Afrique française*, 10 (1923) 499-506.

_____, *L'empire del Négus*, Paris 1925.

BALLAND M., "Témoin du Christ auprès des Gallas: Monseigneur Taurin Cahagne", in *Analecta OFM Cap*, 91 (1975) 23-25.

BARBERA M., *Meriggio d'Etiopia. Racconto storico delle missioni della compagnia di Gesù nel secolo XVII*, Roma 1924.

BATTAGLIA R., *La prima guerra d'Africa*, Torino 1958.

BERNOVILLE G., *L'Épopée Missionnaire d'Éthiopie. Monseigneur André Jarosseau et la Mission des Gallas*, Paris 1950.

BETTA L., *Fondazione della Missione Lazzarista in Abissinia (1838)*, Roma 1955.

_____, *L'Abuna Yaqob Mariam (S. Giustino De Jacobis)*, Roma 1975.

BEYENE T., *La politica cattolica di Seltansegged I (1607-1632) e la Missione della compagnia di Gesù in Etiopia. Precedenti, evoluzioni e problematiche 1589-1632*, Roma 1983.

BROU A., "S. Ignace et la mission d'Éthiopie (1545-1556)" published in the *Revue d'Histoire des Missions* 14 (1937) 341-355.

BUDGE W., *A History of Ethiopia, Nubia and Abyssinia*, II, London 1915.

CAVALLERO U., *Gli avvenimenti militari nell'Impero dal gennaio 1938 al gennaio 1939*, Addis Ababa 1939.

CARMELO DA SESSANO "Il servo di Dio Card. G. Massaja negli scritti del beato Giustino De Jacobis", in *Italia Francescana*, 4 (1947) 201-213.

CASSIANO DA LANGASCO, "Un Tentativo ecumenico stroncato: i beati Martiri Agatangelo e Cassiano", in *Santi e santità nell'Ordine Cappuccino, il Cinque e il Seicento*, I, Roma 1980, 265-279.

CERULLI E., "La Chiesa di Etiopia", in *Enciclopedia Italiana*, XIV, 483.

CLEMENTE DA TERZORIO, *Etiopia prima e dopo il Massaja*, 1637-1937, Roma 1937.

COMBALUZIER F., "Un ami et bienfaiteur de l'Éthiopie. Justin De Jacobis lettre inédite de Mgr Massaia", in *Revue d'Histoire des Missions*, 12 (1935) 608-609.

_____, "Le Vicariat Apostolique d'Abyssinie", in *Revue d'Histoire des Missions*, 9 (1932) 418-436, 534-581.

CONTI ROSSINI C., *Storia d'Etiopia*, Bergamo 1928.

_____, *La Battaglia di Adua*, Roma 1939.

COULBEAUX J. B., *Histoire politique et religieuse d'Abyssinie, depuis les temps les plus reculés jusqu'à l'avènement de Ménélik II*, II, Paris 1928.

COULBEAU E., "Éthiopie (Église d')", in *Dictionnaire de Théologie Catholique*, V, 922-969.

COZZANI E., *Vita di Massaja*, 2 vols., 1943-1944.

CRUMMEY D., *Priests and Politicians, Protestant and Catholic Missions in Orthodox Ethiopia 1830-1868*, Oxford 1972.

DALBESIO A., *Guglielmo Massaja. Bibliografia-Iconografia 1846-1967*, Torino 1973.

DEGOUTIN A., "Nouvelles de la Mission d'Abyssinie (Septembre 1841-Juillet 1860)", in *Revue d'Histoire des Missions*, 16 (1939) 288-294.

DEL BOCA A., *The Ethiopian War 1935-1941*, Chicago 1969.

_____, *Gli Italiani in Africa Orientale. Dall'unità alla marcia su Roma*, Roma-Bari 1976.

_____, *Gli Italiani in Africa Orientale. La conquista dell'Impero*, Roma-Bari 1979.

_____, *Gli Italiani in Africa Orientale. La caduta dell'Impero*, Roma-Bari 1982.

_____, *L'Africa nella coscienza degli Italiani*, Roma-Bari 1992.

DE BONO E., *La conquista dell'Impero. La preparazione e le prime operazioni*, Roma 1937.

DILEBO G., *The Italo-Ethiopian war of 1887-1896. From Dogali to Adwa*, Addis Ababa 1996.

EDOUARD DE ALENCON, "Fr. Agathange de Vendôme (Bienheureux)", in *Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques*, I, 908-909.

EMMANUEL DE RENNES, "Deux missionnaires Capucins martyrs", in *Missions et Missionnaires des Pères Capucins*, Montréal 1930, n. 1, 65-106.

FANTON A., *L'Abyssinie lors de l'expédition anglaise (1867-1868)*, Paris 1936.

FILESI C., *Ligg Iasù e L'Etiopia negli anni 1909-1932. Fonti per una ricerca*, Roma 1990.

FRANGIPANI A., *L'equivoco abissino*, Hoepli-Milano 1935.

FULGENZIO DA VECCHIETTO, IL CONTRIBUTO ALLA GEOGRAFIA DELL'ABISSINIA NELLE MEMORIE DEL CARD. GUGLIELMO MASSAJA DEI MINORI CAPPUCINI, Tivoli 1930.

GARAVAGLIA L., *Etiopia XXV secoli di civiltà e di storia. Missioni estere Cappuccini*, Milano 1973.

GEBREGZIABHER S., "The patriotic works of Dejazmatch Abera Kasa and Ras Abebe Aragaye", in *Proceedings of the Third International Conference of Ethiopian Studies*, I, Addis Ababa 1969, 293-313.

GEBRESELASSIE Y., "Dogali in the over-all anti-colonialist struggle", in *The centenary of Dogali. Proceedings of the International Symposium*, Addis Ababa 1988.

GIACCHERO G., *Vita di Giuseppe Sapeto*, Firenze 1942.

GIGLIO C., "L'Articolo XVII del Trattato di Ucciali", in *Africa*, 22 (1967) 123-170.

_____, "Il trattato di pace Italo-Etiopico del 26 ottobre 1896", in *Proceedings of the Third International Conference of Ethiopian Studies*, I, Addis Ababa 1969, 237-251.

GIMALAC P., "La situation en Éthiopie (1839-1860)", in *Revue d'Histoire des Missions* 15 (1938) 291-294.

GIYORGIS F., *Storia di Etiopia Edite by BEYENE Y.*, Napoli 1987.

GREIDERER V., *Germania franciscana seu chronicon geographico-historicum Ord. S. P. Francisci in Germania*, I, Innsbruck 1777.

GROVES C. P., *The planting of Christianity in Africa (1840)*, I, London-Redhill 1948.

GUIDI I., "Abyssinie Église d'", in *Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques*, I, 210-227.

GUARASCI R., "Una colonia di confino per Etiopici: Longobucco (1937-1943)", (*Pubblicazione dell'Università degli studi della Calabria Dipartimento di Storia*), in *Miscellanea di studi storici*, 4 (1984) 183-193.

HAILE SELASSIE, *The autobiography of Emperor Haile Selassie I. My life and Ethiopia's progress 1892-1937*, Oxford 1967.

HARRIS B., *The United States and the Italo-Ethiopian crisis*, Stanford-California 1964.

IACONA E., "Cesare Nerazzini, un ufficiale medico al servizio della diplomazia italiana in Africa (1883-1897)", in *Fonti e Problemi della Politica Italiana. Atti del convegno Taormina-Messina, 23-29 ottobre 1989 (Pubblicazioni degli Archivi di Stato Saggi 38)*, Ministero per i Beni Culturali e Ambientali Ufficio per i Beni Archivistici, I, 1996, 113-148.

ISSAC E., *The Ethiopian Church*, Boston 1968.

ISIDORO AGUDO DE VILAPADIerna, "La Sagrada Congregación y los problemas de la Misión de Etiopía (1838-1922)", in *Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Memoria Rerum 1622-1972, III/1 1815-1972*, Freiburg-Rom 1975, 341-364.

JAROSSEAU A., "L'apostolat Catholique au Kafa (Ethiopie) de 1861 à 1912", in *Revue d'Histoire des Missions*, 9 (1932) 94-101.

- MARA Y., *The Church of Ethiopia. The National Church in the Making*, Asmara 1972.
- MARCUS H. G., "To Be or not to Be Emperor: Haile Selassie and Italy 1936-1939", in *Fonti e Problemi della Politica Italiana. Atti del convegno Taormina-Messina, 23-29 ottobre 1989 (Pubblicazioni degli Archivi di Stato Saggi 38)*, Ministero per i Beni Culturali e Ambientali Ufficio per i Beni Archivistici, II, Roma 1996, 728-734.
- _____, "Quest for the Sea: Ras Tefferi in Europe, 1924", in *Proceedings of the Eighth International Conference of Ethiopian Studies*, II, Addis Ababa 1989, 243-249.
- _____, *The life and times of Emperor Menelik II. Ethiopia 1844-1913*, Oxford 1975.
- MARIO DA ABIY ADDI, "La dottrina della Chiesa Etiopica dissidente sull'unione Ipostatica", in *Orientalia Christiana Analecta* 147 (1956) 74-80.
- MARTINA G., "La Civiltà Cattolica e il problema coloniale italiano", in *Fonti e Problemi della Politica Italiana. Atti del Convegno Taormina-Messina, 23-29 ottobre 1989, (Pubblicazioni degli Archivi di Stato Saggi 38)*, Ministero Per i Beni Culturali e Ambientali Ufficio Centrale Per i Beni Archivistici, II, Roma 1996, 905-913.
- _____, *Pio IX (1851-1866)*, Roma 1986.
- MARTIRE E., *Massaja da vicino*, Roma 1937.
- MAURO DA LEONESSA, *Santo Stefano Maggiore degli Abissini e le relazioni romano-etiopeche*, Città del Vaticano 1929.
- METODIO CAROBBIO DA NEMBRO, "Martirio ed espulsione in Etiopia", in *Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Memoria Rerum 1622-1972*, I/1, 1622-1700, Freiburg-Rom 1972, 624-649.

- _____, "La missione Etiopica nel secolo XVIII", published in *Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Memoria Rerum 1622-1972*, II, 1700-1815, Herder 1972, 463-495.
- _____, "Missionari gesuiti, francescani e cappuccini nell'Etiopia del '600", published in *Collectanea Franciscana*, 41 (1971), 315-339.
- MICHELE DE CASTAGNOSO, *Storia della Spedizione Portoghese in Abissinia nel secolo XVI*, Roma 1888.
- MIDDLETON H.H., *The Church of Abyssinia*, London in 1928.
- MONTANO G.M., *Etiopia Franciscana nei documenti dei secoli XVII-XVIII*, II, Quaracchi 1948.
- MOJOLI G., *La Chiesa in Etiopia. Note e ricordi d'un Nunzio*, Roma 1973.
- O'MAHONEY K., *The Ebullient Phoenix. A history of the Apostolic Vicariate of Abyssinia (1882-1916)*, Addis Ababa 1992.
- ORTIZ DE URBINA I., "L'Etiopia e la Santa Sede nel secolo XVI", in *Civiltà Cattolica*, 85/IV (1934) 382-398.
- PANKHURST R., "Resistance to Italian Colonialism: the Case of the Ethiopian Patriots (1936-1941)", in *Fonti e Problemi della Politica Italiana. Atti del convegno Taormina-Messina, 23-29 ottobre 1989 (Pubblicazioni degli Archivi di Stato Saggi 38)*, Ministero per i Beni Culturali e Ambientali Ufficio Centrale per i Beni Archivistici, II, Roma 1996, 735-770.
- PANKHURST S., *Ethiopia a cultural history*, Woodford-Green 1959.
- PLOWDEN W.C., *Travels in Abyssinia and the Galla Country*, London 1868.

POLLERA A., *Lo Stato Etiopico e la sua Chiesa*, Roma-Milano 1926.

PORTAL G., *My mission in Abyssinia*, New York 1969.

PROUTY C., *Empress Taytu and Menelik II, Ethiopia 1883-1910*, London 1986.

ROSSETTI C., *Storia diplomatica dell'Etiopia durante il regno di Menelik II*, Torino 1910.

RUBENSON S., *King of Kings, Tewodros of Ethiopia*, Addis Ababa 1966.

_____, *The survival of Ethiopian Independence*, Addis Ababa 1976.

SALES L., *Il Servo di Dio Giuseppe Allamano*, Torino 1944.

SBACCHI A., "The Archives of the Consolata Mission and the Italian Colonialism", in *Fonti e Problemi della Politica Coloniale Italiana. Atti del convegno Taormina-Messina, 23-29 ottobre 1989 (Pubblicazioni degli Archivi di Stato Saggi 38)*, Ministero per i Beni Culturali e Ambientali Ufficio Centrale per i Beni Archivistici, I, Rome 1996, 87-112.

_____, *Ethiopia under Mussolini. Fascism and the colonial experience*, New Jersey-London 1985.

SELASSIE G., *Chronique du Règne de Ménélik II roi des rois d'Éthiopie*, II, Paris 1930-1931.

SODERINI E., *Il Pontificato di Leone XIII*, III, Mondadori-Milano 1932-1933.

STORTI N., "La missione umanitaria di Leone XIII presso Menelik II nel 1896, alla luce dei documenti Vaticani", in *Africa*, 40 (1985) 542-549.

TAFLA B., "Political Crisis in Tigray, 1889-1899", in *Africa*, 34 (1979) 105-128.

_____, "Collation of some sources on the Menelik Period", in *Proceedings of the Third International Conference of Ethiopian Studies*, II, Addis Ababa 1969, 281-289.

_____, *Ethiopia and Germany. Cultural, Political, and Economic relations 1871-1936*, Wiesbaden 1981.

TAKLEHAYMANOT A., "The Egyptian Metropolitan of the Ethiopian Church", in *Orientalia Christiana Periodica*, 54 (1988) 175-222.

_____, *La Chiesa Etiopica e la sua dottrina Cristologica*, Roma 1974.

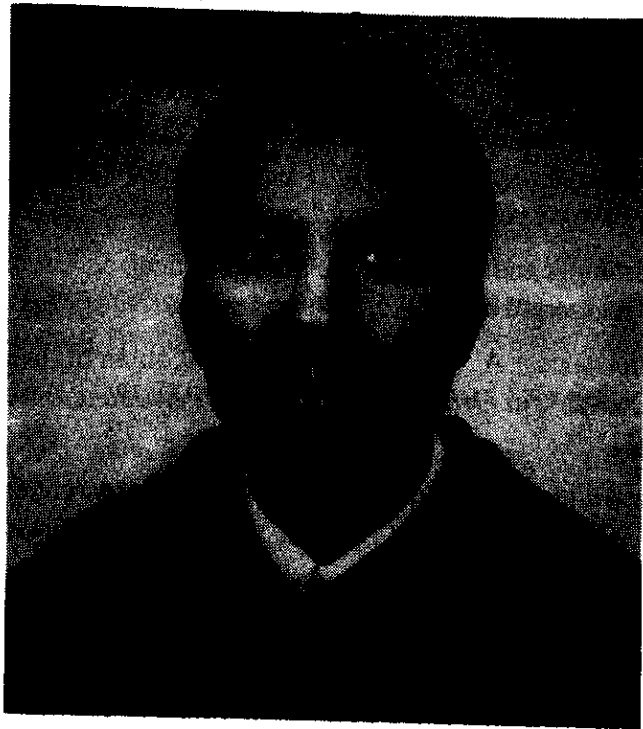
TEDESCHI S., "Guglielmo Massaja e il Colonialismo Italiano", in *Atti del Convegno sul Cardinale Massaja all'Antoniano di Roma 24 febbraio 1990*, Roma 1990, 41-47.

_____, "Santa Sede ed Etiopia dopo Adua (1896)", in *Africa*, 40 (1985) 519-541.

TRIMINGHAM G. S., *Islam in Ethiopia*, London 1952.

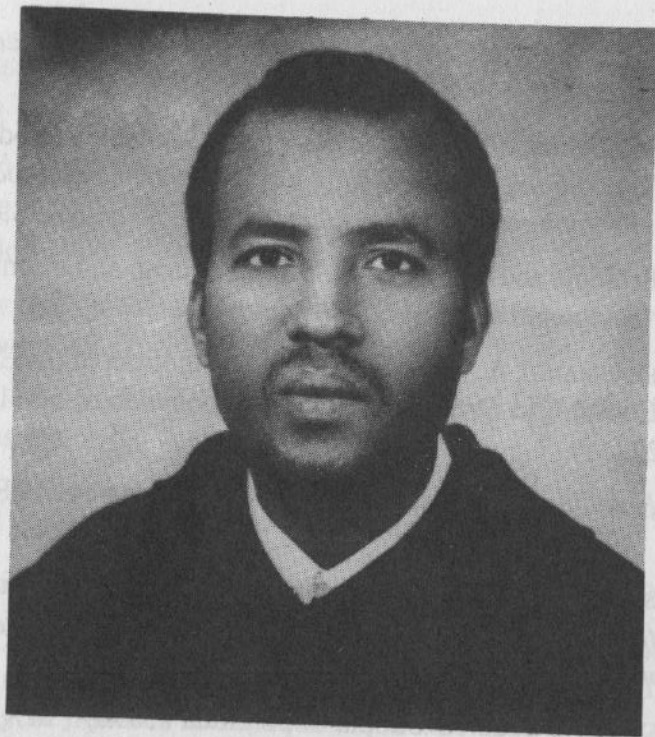
ULLENDORF E., *The Ethiopians*, London 1960.

ZEWEDE B., *A history of Modern Ethiopia, 1855-1974*, Addis Ababa 1991.

ዶ/ር አባ አንጦንዮስ አልበርቶ በከምባታና ሐዲያ አውራጃ በዋሠራ-
ኦቲጋ ተባሌ በግንቦት 10 ቀን 1953 ዓ.ም. ተወለዱ። በነሐሴ 22 ቀን 1979
ዓ.ም. በናዝሬት በሚገኘው የካፑቺን ገዳም ተመክሮ ጀመሩ። በነሐሴ 7 ቀን
1980 ዓ.ም. የተመክሮ ዓመታቸውን በማጠናቀቅ የምንኩስና የመጀመሪያ
መሐላቸውን አደረጉ። በሐምሌ 11 ቀን 1984 ዓ.ም. የምንኩስና የመጨረሻ
መሐላቸውን አደርገዋል። በግንቦት 18 ቀን 1986 ዓ.ም. ደግሞ በተወለዱበት
ቀን በዋሠራ ቤተክርስቲያን ማዕረገ ክህነትን ከቤፀዕ እቡን ደሚኒኮ ማሪኖሲ
አፎ ተቀብለዋል። ከ1986 ዓ.ም. እስከ 1990 ዓ.ም. ድረስ የሐረርጌ ሀገረሰብነት
የአስቸኳይ እርዳታ፣ መልሶ የማጽደምና የአድገት ፕሮግራም አስተባባሪ ሆነው
አገልግለዋል።

ከጥቅምት 1990 ዓ.ም. እስከ ሰኔ 1993 ዓ.ም. ድረስ በርም በሚገኘው
በትድስት መንበር ግራጎሪያን ዩኒቨርሲቲ በቤተክርስቲያን ታሪክ የማስተራት
ድግሪ ትምህርት ተከታትለዋል። ከጥቅምት 1993 ዓ.ም. እስከ ጥቅምት
1994 ዓ.ም. በአዲስ አበባ - ጉለሌ የካፑቺን የፍልስፍናና የንግግ መለኮት
ተማሪዎች ድሬክተር ሆነው አገልግለዋል። ከታህሣሥ 1994 ዓ.ም. እስከ ሰኔ
1997 ዓ.ም. በርም በሚገኘው በትድስት መንበር ግራጎሪያን ዩኒቨርሲቲ
የዶክተሬት ድግሪ ትምህርታቸውን በጥሩ ውጤት አጠናቅተዋል። ከጥቅምት
1997 ዓ.ም. እስከ ሚያዝያ 2001 ዓ.ም. ድረስ በአዲስ አበባ - ጉለሌ በሚገኘው
የካፑቺን ፍራንሲስካዊ የፍልስፍናና የንግግ መለኮት ተጽም አስተምረዋል።
የተጽዕኖም የንግግ መለኮት ዲን በመሆን አገልግለዋል።

ዶ/ር አባ አንጦንዮስ አልበርቶ በከምባታና ሐዲያ አውራጃ በዋሠራ-
አቴጋ ተበሌ በግንቦት 10 ቀን 1953 ዓ.ም. ተወለዱ። በነሐሴ 22 ቀን 1979
ዓ.ም. በናዝሬት በሚገኘው የካፑቺን ገዳም ተመክሮ ጀመሩ። በነሐሴ 7 ቀን
1980 ዓ.ም. የተመክሮ ዓመታቸውን በማጠናቀቅ የምንኩስና የመጀመሪያ
መሐላቸውን አደረጉ። በሐምሌ 11 ቀን 1984 ዓ.ም. የምንኩስና የመጨረሻ
መሐላቸውን አድርገዋል። በግንቦት 18 ቀን 1986 ዓ.ም. ደግሞ በተወለዱበት
ቁምስና በዋሠራ ቤተክርስቲያን ማዕረገ ክህነትን ከበፀፉ አቡነ ዶሜኒኮ ማሪኖሊ
እጅ ተቀብለዋል። ከ1986 ዓ.ም. እስከ 1990 ዓ.ም. ድረስ የሐረርጌ ሀገረሰብነት
የአስቸኳይ እርዳታ፣ መልሶ የማቋቋምና የአድገት ፕሮግራም አስተባባሪ ሆነው
አገልግለዋል።

ከጥቅምት 1990 ዓ.ም. እስከ ሰኔ 1993 ዓ.ም. ድረስ በሮም በሚገኘው
በቅድስት መንበር ግራጎሪያን ዩኒቨርስቲ በቤተክርስቲያን ታሪክ የማስትሬት
ድግሪ ትምህርት ተከታትለዋል። ከጥቅምት 1993 ዓ.ም. እስከ ጥቅምት
1994 ዓ.ም. በአዲስ አበባ - ጉለሌ የካፑቺን የፍልስፍናና የንባብ መለኮት
ተማሪዎች ድሬክተር ሆነው አገልግለዋል። ከታህሣሥ 1994 ዓ.ም. እስከ ሰኔ
1997 ዓ.ም. በሮም በሚገኘው በቅድስት መንበር ግራጎሪያን ዩኒቨርስቲ
የዶክትሬት ድግሪ ትምህርታቸውን በጥሩ ውጤት አጠናቅቀዋል። ከጥቅምት
1997 ዓ.ም. እስከ ሚያዝያ 2001 ዓ.ም. ድረስ በአዲስ አበባ - ጉለሌ በሚገኘው
የካፑቺን ፍራንሲስካዊ የፍልስፍናና የንባብ መለኮት ተቋም አስተምረዋል።
የተቋሙም የንባብ መለኮት ዲን በመሆን አገልግለዋል።